

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ: TEMEL TARTIŞMALAR

Hande USTAMAHMUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Mustafa GÜNERİGÖK

NİSAN-2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ: TEMEL TARTIŞMALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hande USTAMAHMUT

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Sosyolojisi

“Bu tez 25/04/2025 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Abdullah İNCE	Başarılı
Doç. Dr. Mustafa GÜNERİGÖK	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Nuran KIZMAZ ÖZTÜRK	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından uygulama esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve etik kurul onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul İzni Gerektiren Araştırmalar Aşağıdaki Gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Hande USTAMAHMUT

25/04/2025

ÖN SÖZ

“İstanbul Sözleşmesi: Temel Tartışmalar” isimli bu çalışmada İstanbul Sözleşmesi ve bu sözleşme bağlamında ortaya çıkan tartışmalar incelenmektedir. Bu çerçevede İstanbul Sözleşmesi, 11 Mayıs 2011 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ve kadına yönelik şiddet ile aile içi şiddetin önlenmesine dair hukuki çerçeve sunan uluslararası bir sözleşmedir. Türkiye, sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olup, 2012 yılında onaylamış ve 2014’te yürürlüğe koymuştur. Sözleşme; taraf devletlere şiddeti önleme, mağdurları koruma, suçluları cezalandırma ve çeşitli politikalar oluşturma konularında yükümlülükler getirmektedir. Sözleşmeye dair bazı yorumlar, toplumsal cinsiyet kavramını temel alarak şiddetin önlenmesi gerektiğini vurgularken; bazı değerlendirmeler ise sözleşmenin aile yapısı ve hukuki düzenlemeler üzerindeki etkilerine dikkat çekmektedir. İstanbul Sözleşmesi yürürlüğe girdikten sonraki süreçte Türk kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar neticesinde, bazı sıkıntılar fark edilmiş, Türk tipi bir sözleşme olmadığına dair kanaatler ortaya çıkmıştır. Bu tartışmaların neticesinde Türkiye 20 Mart 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle İstanbul Sözleşmesi’nden çekildiğini açıklamıştır. Sözleşmenin feshinin ardından ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli tepkiler ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, Türkiye’de İstanbul Sözleşmesi bağlamında yapılan farklı değerlendirmeleri incelemekte, sözleşmeden çekilme sürecine dair gelişmeleri ele almakta ve sürecin toplumsal etkilerine ilişkin analizlere yer vermeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın her aşamasında, bana sadece bir akademik rehber değil; aynı zamanda düşünsel bir yol arkadaşı olan, engin bilgisiyle zihnimi aydınlatan, sabrıyla bana güç veren kıymetli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Mustafa Günerigök’e; katkılarıyla yön gösteren Prof. Dr. Abdullah İnce’ye ve Dr. Öğr. Üyesi Nuran Kızmaz Öztürk’e teşekkür ederim. Ayrıca tez yazım sürecinde bana desteklerini esirgemeyen kardeşim Sinan Ustamahmut’a da teşekkür ederim.

Hande USTAMAHMUT

25/04/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
1.1. Aile	10
1.2. Toplumsal Cinsiyet.....	14
1.3. Toplumsal Şiddet ve Türleri	21
1.3.1. Kadına Şiddet	22
1.3.1.1. Fiziksel Şiddet.....	25
1.3.1.2. Cinsel Şiddet	28
1.3.1.3. Psikolojik/ Duygusal Şiddet.....	29
1.3.1.4. Ekonomik Şiddet.....	30
1.4. Bireyselleşme ve Ailenin Dönüşümü	32
1.5. Toplumsal Sözleşmeler, Aile ve Kadın	38
1.6. CEDAW Sözleşmesi	42
1.7. Yasalar ve Yorumlar.....	46
1.7.1. 1982 Anayasası.....	46
1.7.2. Yeni Türk Medeni Kanunu.....	48
1.7.3. Türk İş Kanunu.....	49
1.7.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	50
1.7.5. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun	51
1.7.6. 6284 Sayılı Kanun	52
2. BÖLÜM: İSTANBUL SÖZLEŞMESİ	56
2.1. İstanbul Sözleşmesi'nin Amacı ve Kapsamı	56
2.2. İstanbul Sözleşmesi'nin Maddelerine Genel Bir Bakış.....	59
2.3. İstanbul Sözleşmesi ve GREVIO İzleme Mekanizması	63
2.4. İstanbul Sözleşmesi'nin Feshi	66
2.5. İstanbul Sözleşmesi ve Toplumsal Cinsiyet	67

2.6. İstanbul Sözleşmesi ve Toplumsal Şiddet	75
2.7. İstanbul Sözleşmesi, Toplumsal Cinsiyet ve Aile	86
2.8. İstanbul Sözleşmesi ve Din.....	95
SONUÇ	105
KAYNAKÇA.....	108
ÖZ GEÇMİŞ	125

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHB	: Avrupa İnsan Hakları Bildirgesi
AK	: Avrupa Konseyi
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
GREVIO	: Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzmanlar Grubu
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

ÖZET	
Başlık: İstanbul Sözleşmesi: Temel Tartışmalar	
Yazar: Hande USTAMAHMUT	
Danışman: Doç. Dr. Mustafa GÜNERİGÖK	
Kabul Tarihi: 25/04/2025	Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 125 (ana kısım)
İstanbul Sözleşmesi, 2011 yılında Türkiye tarafından imzalanmıştır. İstanbul Sözleşmesi imzalanmasından itibaren hem ulusal hem de uluslararası düzeyde geniş bir tartışma alanı yaratmıştır. Sözleşmeyi savunanlar, kadının bireysel haklarını ve özgürlüğünü ön planda tutarak, sözleşmenin kadınlara yönelik şiddetle mücadelede önemli bir adım olduğunu vurgulamaktadır. Buna karşın, sözleşmeye karşı çıkanlar ise toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının milli ve manevi değerlerle çeliştiğini, aile yapısını zayıflattığını ve toplumsal normlara zarar verdiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda İstanbul Sözleşmesi, bireysel haklar ile toplumsal değerler arasındaki ideolojik gerilim üzerinden tartışılmaktadır. Sözleşme savunucuları, kadının toplumda eşit bir birey olarak var olabilmesi için bu tür hukuki düzenlemelerin gerekli olduğunu belirtirken; karşıt görüşler, sözleşmenin toplumu ahlaki ve kültürel açıdan olumsuz etkilediğini savunmaktadır. Dolayısıyla sözleşme, yalnızca hukuki bir metin olmanın ötesinde, toplumsal değerler ve normlar üzerindeki derin ideolojik çatışmaların bir yansımasıdır. Karşıt görüşlerin dile getirdiği gerekçeler, yalnızca bu bağlamda ele alınmış olup, bu görüşlerin sosyolojik açıdan incelenmesi için doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: İstanbul Sözleşmesi, Aile, Toplumsal Cinsiyet, Kadın, Din	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Istanbul Convention: Fundamental Debates	
Author of Thesis: Hande USTAMAHMUT	
Supervisor: Assoc. Prof. Mustafa GÜNERİGÖK	
Accepted Date: 25/04/2025	Number of Pages: v (pre text) + 125 (main body)
The Istanbul Convention was signed by Turkey in 2011. Since its signing, the Convention has sparked widespread debate both nationally and internationally. Supporters of the Convention emphasize that it is a significant step in combating violence against women, highlighting the importance of individual rights and freedoms of women. On the other hand, opponents argue that the concept of gender equality contradicts national and moral values, undermines the family structure, and harms social norms. In this context, the Istanbul Convention is debated through the ideological tension between individual rights and societal values. Proponents argue that such legal regulations are essential for women to exist as equal individuals in society, whereas critics claim that the Convention negatively affects society in moral and cultural terms. Therefore, the Convention is more than just a legal document; it reflects the deep ideological conflicts over social values and norms. The reasons presented by the opposing views have been addressed solely within this context, and document analysis has been used as the method for examining these views from a sociological perspective.	
Keywords: Istanbul Convention, Family, Gender, Woman, Religion	

GİRİŞ

İstanbul Sözleşmesi, 2011 yılında Türkiye tarafından imzalanan ve kadına yönelik şiddetle mücadele etmeyi amaçlayan uluslararası bir sözleşmedir. Resmi adı “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Edilmesi Konusunda Avrupa Konseyi Sözleşmesi” olan bu metin, kadının insan hakları bağlamında korunmasını, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılmasını temel hedefler arasında sıralamaktadır. Ancak, sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren hem ulusal hem de uluslararası düzeyde geniş bir tartışma alanı doğmuş, bu tartışmalar özellikle sözleşmenin içeriği, uygulanabilirliği ve toplumsal etkileri üzerinde yoğunlaşmıştır.

Sözleşmeyi savunanlar, kadının toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde bir birey olarak tanınmasının önemini vurgulamaktadır. Kadınların toplumsal hayatta eşit haklara sahip olmalarını savunarak, şiddetle mücadele adına bu tür uluslararası hukuki düzenlemelerin gerekli olduğunu belirtmektedirler. Bu görüşteki savunucular, İstanbul Sözleşmesi’nin kadınların şiddetten korunmasında ve haklarının güçlendirilmesinde önemli bir adım teşkil ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca, sözleşmenin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair oluşturduğu hukuki çerçevenin, toplumsal farkındalığı artıracak ve bu konuda toplumsal yapıyı dönüştürmeye yardımcı olacağı öne sürülmektedir.

Bununla birlikte, sözleşmeye karşı çıkanların temel görüşleri ise farklı gerekçelere dayanmaktadır. Karşıt görüşler, kadına şiddete karşı olduklarını belirtmekle birlikte sözleşmenin toplumsal normlarla uyumsuz olduğu ve özellikle aile yapısını zayıflattığı düşüncesini savunmaktadır. İstanbul Sözleşmesi’nin içeriğinde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının, mevcut geleneksel ve kültürel normlarla çeliştiği, bu nedenle toplumsal yapının ruhuna aykırı bir etki yaratacağı ileri sürülmektedir. Ayrıca, bazı eleştirmenler sözleşmenin, aile içi şiddetle mücadele adına önerdiği çözümlerin, aileyi temelden sarsacak bir yaklaşım getirdiğini iddia etmektedir. Bu kesimler, sözleşmenin uygulanmasının toplumsal değerleri zedeleyeceğini ve insan ilişkilerinde köklü değişikliklere yol açabileceğini savunmaktadır.

Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi sadece hukuki bir düzenleme olmanın ötesinde, toplumsal değerler, kültürel normlar ve ideolojik çatışmalar arasında derin bir gerilimi yansıtmaktadır. Sözleşmenin hem savunucuları hem de karşıtları, toplumsal yapının evriminde önemli bir rol

oynamaya aday olduğu görüşündedirler. Ancak her iki taraf da, sözleşmenin toplumsal düzeyde yaratacağı etkiler konusunda farklı öngörülerde bulunmaktadır.

Bu çalışma, İstanbul Sözleşmesi'ne dair ortaya çıkan bu karşıt görüşleri, toplumsal yapı ve normlar üzerinden sosyolojik bir bakış açısıyla ele almayı amaçlamaktadır. Sözleşmeye dair ortaya çıkan farklı görüşlerin incelenmesinde, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, video kaynakları, kitaplar, makaleler, tezler ve gazeteler gibi yazılı ve görsel materyallerden faydalanılmıştır. Bunun yanında, akademisyenler, hukukçular, gazeteciler ve yazarların fikirleri ele alınarak, farklı bakış açılarıyla yapılan değerlendirmelere yer verilmiştir. Söz konusu metinlerde yer alan görüşler, İstanbul Sözleşmesi'nin toplumsal etkileri üzerine farklı perspektifler sunmuş ve bu sayede sözleşmeye dair tartışmaların sosyolojik bir düzeyde daha derinlemesine incelenmesi sağlanmıştır.

Araştırmanın Konusu

Bu araştırma, İstanbul Sözleşmesi'nin toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadeledeki rolünü ve etkilerini sosyolojik bir bakış açısıyla incelemeyi hedeflemektedir. İstanbul Sözleşmesi, 2011 yılında Türkiye tarafından imzalanmış ve kadın hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle mücadeleyi amaçlayan bir hukuki düzenleme olarak öne çıkmıştır. Ancak sözleşme, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Sözleşmeye ilişkin farklı bakış açıları, toplumsal normlar, aile yapısı ve toplumsal değerler gibi kavramlarla ilişkilendirilerek sosyolojik bir bağlamda ele alınmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, İstanbul Sözleşmesi'ne dair ortaya çıkan çeşitli görüşleri sosyolojik bir bakış açısıyla incelemektir. Araştırma, sözleşmeye dair farklı bakış açılarını ve bu görüşlerin toplumsal yapı, değerler ve normlarla nasıl ilişkilendiğini anlamayı hedeflemektedir. İstanbul Sözleşmesi, bireysel haklar ile toplumsal değerler arasındaki gerilimleri ve bu gerilimlerin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Sözleşmeyi savunanların temel görüşlerine göre, İstanbul Sözleşmesi, kadın haklarını koruyan önemli bir düzenleme olarak görülmektedir. Ancak karşıt görüşlerin temel görüşlerine göre, sözleşme toplum sahipliğine zarar verdiği, kültürel normlarla çeliştiği ve ideolojik bir yaklaşım taşıdığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda sözleşmeye yönelik tartışmaların belirli kavramlar etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Tez

kapsamında özellikle toplumsal cinsiyet, toplumsal şiddet, din ve aile gibi kavramlar ekseninde, sözleşmeye yönelik eleştiriler ve destekleyici argümanlar incelenmiştir. Çalışma, bu kavramsal çerçeveler üzerinden sözleşmeye ilişkin toplumsal ve siyasal tartışmaların dinamiklerini sosyolojik bir şekilde ortaya koymayı hedeflemektedir.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, İstanbul Sözleşmesi etrafında şekillenen toplumsal tartışmaların, bireysel haklar ile toplumsal değerler arasındaki gerilimler üzerinden nasıl anlamlandırıldığını ortaya koyması açısından önemlidir. Farklı görüşlerin sosyolojik açıdan incelenmesi, sözleşmeye dair toplumsal algıyı, değer yargılarını ve normları daha iyi kavramamıza katkı sağlayacaktır. Böylece, toplumsal yapıların bu tür hukuki metinlerle olan etkileşimi daha derinlikli bir şekilde irdelenebilecektir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, çeşitli yazılı kaynaklardan ve medya materyallerinden elde edilen veriler üzerinden yapılmıştır. Video, kitap, gazete gibi yazılı ve görsel materyaller, araştırmanın temel kaynakları arasında yer almaktadır. Ayrıca, İstanbul Sözleşmesi'ne dair görüş beyan eden farklı uzmanların fikirleri de çalışmada yer almıştır. Akademisyenlerin, hukukçuların, gazetecilerin ve yazarların metinlerinde sözleşmeye dair savunma ve eleştiriler yer almakta olup, bu fikirler de çalışmanın temel analiz kaynaklarını oluşturmuştur. Sözleşmeye dair savunanların temel fikirleri, kadının toplumsal statüsünü güçlendirme, şiddetle mücadele etme ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama amacı etrafında şekillenmektedir. Buna karşın, karşıt görüşlerin temel fikirleri ise sözleşmenin toplumsal yapıyı zayıflattığı, aile yapısına zarar verdiği ve kültürel değerlerle çeliştiği yönündedir. Bu şekilde, araştırma, İstanbul Sözleşmesi'ne dair farklı bakış açılarını derinlemesine inceleyerek, toplumsal değerler ve ideolojik çatışmaların nasıl şekillendiğini sosyolojik bir düzeyde ele almıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Son yıllarda Türkiye'de hem yerli hem de yabancı araştırmacılar, niceliksel araştırma modellerinden uzaklaşarak niteliksel araştırmalara daha fazla yönelmektedir. Bu durum, pozitivism dışındaki yöntemlerin bilimsel geçerliliğinin giderek daha fazla kabul görmesiyle

ilişkilendirilmektedir. Niteliksel yöntem biçimlerinin son yıllarda kadın çalışmalarında da kullanılması, söz konusu yöntemin akademik çevrelerce benimsendiğini göstermektedir.¹

Nitel araştırmanın genel olarak kabul gören tanımını yapmak güçtür. Çünkü nitel araştırma kavramı, çoğu yazar tarafından belirli bir tanımdan kaçınılarak ele alınmaktadır. Bunun nedeni ise nitel araştırmanın şemsiye bir kavram olarak kullanılması ve bu kapsamda yer alan çeşitli alt kavramların farklı disiplinlerle ilişki içerisinde olmasıdır.² Bu bağlamda nitel araştırma, araştırmacıların doğal ortamlarında gözlemledikleri olayları, o olaylara insanların verdikleri anlamlar üzerinden yorumlamasıdır.³

Nitel araştırmalar, nicel yöntemlerin sağlayamadığı ayrıntılara ulaşma imkânı sunmakta ve incelenen olgulara yorumlayıcı bir perspektifle yaklaşmaktadır. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemler kullanılmaktadır. Araştırmacının verileri toplayarak yorumlaması, nitel araştırmanın temel dinamiklerinden biridir.

Nitel araştırmada, araştırmacı bireylerle doğrudan iletişim kurarak onların kendi ortamlarında nasıl davrandıklarını gözlemlemektedir. Araştırmacı, katılımcılarla yüz yüze etkileşimde bulunarak verileri doğal bağlamlarında toplamaktadır. Araştırmacı, farklı kaynaklardan elde ettiği mülakat ve belgeleri belirli kategorilere ayırarak yorumlamaktadır.⁴

Doküman incelemesi yöntemi ise nitel araştırmalarda tek başına bir yöntem olarak kullanılabileceği gibi, gözlem ve görüşme yöntemleriyle birlikte de kullanılabilmektedir. Daha çok tarihçiler, antropologlar ve dil bilimciler tarafından kullanılan bu yöntem, sosyologlar ve psikologlar tarafından da kullanılmaktadır. Ayrıca bu yöntem araştırmanın konusuna bağlı olarak günlükler, mektuplar, anılar, yazılı basın ve dergiler gibi çeşitli kaynaklardan oluşabilmektedir.⁵

Doküman analizi, yazılı materyallerin içeriğini detaylı ve sistematik bir şekilde incelemek için başvuru bir nitel araştırma yöntemidir. Bu yöntem, basılı ve dijital belgeler dahil olmak üzere her türlü yazılı materyali ele almak ve değerlendirmek için uygulanmaktadır. Diğer nitel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi doküman analizi de verilerin incelenmesini, anlamlarının

---

¹ Belkıs Kümbetoğlu, *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma* (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2008), 11.

² Ali Yıldırım - Hasan Şimek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 39.

³ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013), 43-44.

⁴ W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, 45.

⁵ Yıldırım - Şimek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 187-188.

ıkarılmasını ve konuya dair bir anlayış geliştirilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla bu süreç, ilgili verilerin yorumlanarak bilgiye dönüştürülmesini sağlamaktadır.⁶

Doküman analizi yönteminde araştırma öncesinde mevcut kuramlara ya da geliştirilen kategorilere dayanarak bir yapı oluşturulması gerekmektedir. Kategorilerin araştırma amacını yansıtacak şekilde birbirinden bağımsız olması önemlidir. Doküman içeriğı yeterince analiz edilmeden yapılan kategorileştirme, kritik boyutların gözden kaçırılmasına ya da gereksiz kategorilerin oluşmasına yol açabilmektedir.⁷ Dolayısıyla araştırma kapsamında belirlenen temalar doğrultusunda önce bir kategorileştirme yapılmış, ardından doküman analizi yöntemi kullanılarak bu kategoriler detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Tezin amacına uygun olarak literatür taraması, kitaplar, tezler, makaleler, köşe yazıları ve video kayıtları gibi birçok kaynaktan yararlanılmıştır. Çalışmada Türkiye’de tanınmış gazetecilerin, hukukçuların, akademisyenlerin ve yazarların görüşlerinden faydalanılarak elde edilen veriler, sosyolojik bir perspektifle değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları arasında, yalnızca yazılı ve medya materyallerinin analiz edilmesi yer almaktadır. Araştırma, İstanbul Sözleşmesi’ne dair görüşlerin yalnızca belirli kesimlerden alınan görüşlerini ele almaktadır ve bu nedenle, toplumun diğer kesimlerinin fikirlerine yer verilmemiştir. Ayrıca, sözleşmeye dair tartışmaların uluslararası düzeydeki etkileri ve gelişmelerine dair bir analiz yapılmamıştır. Araştırma, Türkiye’deki toplumsal tartışmalarla sınırlı kalmış olup, sözleşmenin diğer ülkelerdeki uygulamaları ve etkileri dışarıda bırakılmıştır. Bunun yanı sıra, çalışmanın bir başka sınırlılığı, sözleşmenin gelecekteki gelişmelerine dair tahminlerde bulunmaması ve yalnızca mevcut tartışmaların ele alınmış olmasıdır. Bu sınırlamalar, araştırmanın kapsamını etkileyen unsurlar olmakla birlikte, İstanbul Sözleşmesi’nin toplumsal yapılar üzerindeki mevcut etkilerinin sosyolojik bir çerçevede incelenmesine odaklanılmasına olanak sağlamıştır.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde, aile, toplumsal cinsiyet, toplumsal şiddet ve türleri ve kadına şiddet kavramları ele alınarak, bu kavramların farklı boyutları açıklanmıştır. Bu bölümde; fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet türleri detaylı şekilde tartışılmıştır. Ayrıca, aile yapısının bireyselleşme ile ilişkisi de incelenmiş, aile

---

⁶ Bilgen Kırıl, “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (2020), 173.

⁷ Yıldırım - Şimek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 198.

ve toplumsal normlar arasındaki etkileşim vurgulanmıştır. “Toplumsal Sözleşmeler, Aile ve Kadın” başlığında kadın haklarına yönelik uluslararası yasal düzenlemelere değinilmiş ve ardından Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) açıklanmıştır. “Yasalar ve Yorumlar” başlığı altında ise ulusal mevzuatta öne çıkan yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Böylelikle hukuki düzenlemelerin kadın haklarına yönelik etkisi açıklanmıştır.

İkinci bölümde ise İstanbul Sözleşmesi’nin amacı, kapsamı, maddeleri, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzmanlar Grubu (GREVIO) ve İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilme durumu açıklanmıştır. Ayrıca sözleşmenin toplumsal cinsiyet, toplumsal şiddet, aile ve din ile ilişkisi detaylandırılmıştır. Çalışma, sözleşmeye yönelik genel bir değerlendirme yaparak, toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle mücadeledeki rolünü ortaya koymuştur.

Literatür Analizi

İstanbul Sözleşmesi’yle ilgili yapılan bazı çalışmalara aşağıda yer verilmiştir:

Semanur Alımlı Bölükbaşı’nın “Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden Çekilmesine Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Tepkisi Üzerine Değerlendirme” adlı yüksek lisans tezi, 2024 yılında Eskişehir Üniversitesi’nde çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada İstanbul Sözleşmesi’nin feshi için alınan kararı destekleyen ve karşıt olanların tepkiler, doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi yürürlükteyken ve iptal edildikten sonra kadınlara yönelik şiddet verileri incelenerek, sözleşmeden çekilmenin şiddet döngüsü üzerindeki etkisi olup olmadığı ve varsa bu etkilerin ne yönde olduğu incelenmiştir.⁸

Ömer Faruk Köktaş’ın “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Politikasının Değişimi: İstanbul Sözleşmesi Örneği” adlı doktora tezi, Sakarya Üniversitesi’nde 2022 yılında çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada, Ak Parti hükümetinin İstanbul Sözleşmesi’ni imzalaması ve sonrasında feshetmesiyle ortaya çıkan politika değişimi analiz edilmeye çalışılmıştır.⁹

İpek Taşkın Çürükoğlu’nun “İstanbul Sözleşmesi’nin İmzalanma ve Kaldırılma Sürecinin Yazılı Basında Temsili” adlı çalışma, İstanbul Gelişim Üniversitesi’nde 2023 tarihinde çalışılmıştır. Bu çalışmada İstanbul Sözleşmesi’nin imzalanması ve kaldırılmasının, farklı

---

⁸ Semanur Alımlı Bölükbaşı, *Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden Çekilmesine Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Tepkisi Üzerine Değerlendirme* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

⁹ Ömer Faruk Köktaş, *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Politikasının Değişimi: İstanbul Sözleşmesi Örneği* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022).

ideolojik konumlara sahip Sabah, Türkiye, Hürriyet, Cumhuriyet ve Sözcü gibi ana akım medya gazetelerinde nasıl sunulduğu söylem analizi yöntemiyle incelenmeye çalışılmıştır.¹⁰

Meryem Hazal Çamurcu'nun "Türkiye'de Siyasal Muhafazakârlığın İstanbul Sözleşmesi'ne Tepkisi" adlı yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi'nde 2022 yılında çalışılmıştır. Bu çalışmada, İstanbul Sözleşmesi'ne karşı muhafazakâr çevrelerden gelen tepkiler incelenerek, söz konusu tepkilerin İstanbul Sözleşmesi'ndeki etkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır.¹¹

Merve Bilgin Kayhan'ın "Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler ve Sağ Popülizm İlişkisi: İstanbul Sözleşmesi Örneği" adlı yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde 2022 yılında çalışılmıştır. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin doğası ve söylemi incelenerek, bu hareketlerin yükselen sağ popülizmle olan bağlantısı analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin kökenleri ve stratejilerinin, sağ popülist ideolojiyle nasıl bir ilişki içinde oldukları irdelenmeye çalışılmıştır.¹²

Seher Kırbâş Canikoğlu'nun "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat" adlı makalesi, Ankara Barosu Dergisi'nde 2015 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada uluslararası ve ulusal düzeyde kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla oluşturulan yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Ayrıca, bu düzenlemelerin amacı, kapsamı ve eksiklikleri tarihsel süreç içinde ve günümüz politik koşulları da dikkate alınarak analiz edilmeye çalışılmıştır.¹³

Tuğba Bayraktar'ın "İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme" adlı makalesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nde 2018 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada İstanbul Sözleşmesi ve onu denetleyen GREVIO hakkında genel bilgiler verilerek İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu tarafından GREVIO'ya sunulmak üzere hazırlanan ve 2017 yılında yayımlanan gölge rapor değerlendirilmiştir.¹⁴

Akif Dursun'un "İstanbul Sözleşmesi'nin İslam Hukukuna Göre Değerlendirilmesi" adlı makalesi, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde 2020 yılında yayımlanmıştır.

---

¹⁰ İpek Taşkın Çürükoğlu, *İstanbul Sözleşmesi'nin İmzalanma ve Kaldırılma Sürecinin Yazılı Basında Temsili* (İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

¹¹ Meryem Hazal Çamurcu, *Türkiye'de Siyasal Muhafazakârlığın İstanbul Sözleşmesi'ne Tepkisi* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022).

¹² Merve Bilgin Kayhan, *Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler ve Sağ Popülizm İlişkisi: İstanbul Sözleşmesi Örneği* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022).

¹³ Seher Kırbâş Canikoğlu, "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)", *Ankara Barosu Dergisi* 3 (2015), 355-378.

¹⁴ Tuğba Bayraktar, "İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6/3 (2018).

Çalışmada İstanbul Sözleşmesi, İslam hukuku açısından ele alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Özellikle İslam hukuku ile uyumlu olmadığı düşünülen kavramlar ve düzenlemeler üzerinde durulmuştur.¹⁵

Sezai Çağlayan'ın "Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Manevrası: İstanbul Sözleşmesi" adlı makalesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi'nde 2023 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada İstanbul Sözleşmesini ve sözleşmeden çekilmenin mevcut ve olası etkileri ele alınarak Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların, ülkenin ve vatandaşlarının menfaatlerini zedeleyecek şekilde siyasi tartışmalara konu edilmemesi önemli görülmüştür.¹⁶

Hayrunnisa Dokuyucu'nun "Muhafazakâr Kadınların İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Cinsiyet Eğilimleri" adlı çalışması, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde 2022 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada İstanbul Sözleşmesi bağlamında Türkiye'deki muhafazakâr kadınların cinsiyetçi yaklaşımlara karşı tutumları ele alınmaktadır. Muhafazakâr kadın gazetecilerin görüşlerine odaklanılan araştırmada, sözleşmeye dair farklı bakış açıları, ortak noktalar ve İstanbul Sözleşmesi'nin Türk toplumundaki yeri analiz edilmiştir.¹⁷

Dilek Keleş ve Duygu Onay'ın "İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği" adlı çalışması, Kültür ve İletişim Dergisi'nde 2021 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik eleştiriler incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini Milli Gazete'nin 2020 Mayıs ayına ait köşe yazıları oluşturmaktadır. Makalede, gazetenin İstanbul Sözleşmesi'ne karşı duruşunu ve bu duruşu ifade etmek için kullandığı söylemsel stratejileri anlamak hedeflenmiştir.¹⁸

Mustafa Günerigök'ün "Toplumsal Cinsiyet, İslam ve İstanbul Sözleşmesi" adlı çalışması *İstanbul Sözleşmesi Disiplinler Arası Bir Soruşturma* adlı kitapta 2020 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada İstanbul Sözleşmesi'nin yalnızca kadınlara yönelik şiddetle mücadele eden bir metin olarak değil, aynı zamanda geç-modern toplumun yeni politik epistemolojisinin bir parçası olarak ele alındığı belirtilmiştir. Günerigök, sözleşmenin toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden Avrupa merkezli bir aile, kadın ve cinsellik anlayışını yaymaya çalıştığını öne

---

¹⁵ Akif Dursun, "İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (2020).

¹⁶ Sezai Çağlayan, "Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Manevrası: İstanbul Sözleşmesi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi* 3/2 (2023).

¹⁷ Hayrunnisa Dokuyucu, "Muhafazakâr Kadınların İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Cinsiyet Eğilimleri", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2022).

¹⁸ Dilek Keleş - Duygu Onay, "İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği", *Kültür ve İletişim Dergisi* 24/48 (2021).

sürerek sözleşmenin klasik İslam ailesi ve Müslüman kadın değerleriyle çeliştiğini savunmaktadır. Ayrıca, metnin toplumsal cinsiyet kavramını tarihsel sosyolojik gerçeklikten kopararak post-truth çağın ruhuna uygun biçimde apriorik ve ontolojik bir alana taşıdığını iddia etmektedir. Bu süreçte, biyolojik cinsiyet farklılıklarının reddedildiğini ve seküler bir cinsiyet ontolojisinin öne çıkarıldığını vurgulamaktadır.¹⁹

---

¹⁹ Mustafa Günerigök, “Toplumsal Cinsiyet, İslam ve İstanbul Sözleşmesi” (İstanbul: TireKitap Yayınları, 2020).

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Aile

Aile, cinsel ilişki ya da yasal bağlarla birbirine bağlı bireylerden oluşan, mahrem ilişkilerle şekillenen bir toplumsal birimdir. Zaman içinde değişimlere uyum sağlayarak varlığını sürdüren aile, esnek bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla aile, toplumun temelini oluşturan bir yapı olmanın ötesinde, aynı zamanda onun en karmaşık örgütlenmelerinden biridir.²⁰

İnsanlık tarihi boyunca yapılan çalışmalar ailesiz bir toplum olmadığını göstermiştir. İnsan, yaşayan bir sosyal varlık olarak aile içinde var olmuş ve kültürel değerlerini kuşaklar boyunca gelecek nesillere aktarmıştır. Tüm toplum ve kültürlerde var olan aile, toplumsal gelişmelere bağlı olarak çeşitli değişimler geçirmiştir. Toplumlarda meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyal değişimler, zamanla aile kurumunu da etkileyerek aile içi ilişkilerin değişmesine neden olmuştur.²¹

Sosyal bilimlerde aile konusu ciddi bir şekilde tartışılmaktadır. Örneğin İngiliz sosyolog Giddens'a göre aile, yetişkin üyelerin çocuklara bakım sağlama sorumluluğunu üstlendiği, akraba ilişkileriyle doğrudan bağlantılı bir topluluktur.²² Antropolog Murdock ise aileyi en genel tanımıyla “anne, baba ve çocuklardan oluşan bir birim” olarak tanımlamaktadır. Bu çekirdek aile tanımı, ilk kez 1949'da Murdock tarafından kullanılmıştır. O, 250 farklı toplumdaki elde ettiği veriler sonucunda ailenin evrensel bir kurum olduğu sonucuna ulaşmıştır. Murdock'a göre tüm toplumlarda aile, cinsel, ekonomik, üreme ve yetiştirme işlevlerini yerine getiren bir kurumdur.²³

Bu doğrultuda, aile, tarihsel süreç içerisinde çeşitli dönüşümler geçirmesine rağmen, toplumsal yapının temel bir kurumu olarak varlığını sürdürmüştür. Örneğin ilk insan topluluklarından avcı-toplayıcı toplumlarda ortak mülkiyete dayanan örgütlenme biçimi, kadının üretimde aktif bir şekilde rol almasını sağlayarak zamanla anaerki aile modellerinin gelişmesine neden olmuştur. Ancak üretim araçlarındaki değişim, bireylerin üretim ilişkilerini yeniden şekillendirerek tarım toplumuna geçişi sağlamıştır. İşte bu

---

²⁰ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay - Derya Kömürcü (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999), 7-8.

²¹ Arzu Arıkan, “Aile Eğitimi”, *Ailenin Tarihsel, Kuramsal ve Toplumsal Temelleri* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2019), 3.

²² Anthony Giddens - Philip W. Sutton, *Sosyoloji*, çev. Emine Arzu Kayhan (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2019), 246.

²³ Kadir Canatan, “Aile Kavramının Tanımı”, *Aile Sosyolojisi* (İstanbul: Açılım Kitap, 2013), 59-60.

süreçte topraktan elde edilen artık değer, özel mülkiyetin doğmasına yol açmıştır. Değişen mülkiyet sistemi, servetin erkeklerde toplanmasına neden olmuş ve ataerkil toplum meydana gelmeye başlamıştır. Bu durum erkeğin konumunu güçlendirirken kadının konumunun ikincil planda kalmasına neden olmuştur.²⁴ Örneğin, liberal feministler, kadınların toplumdaki ikincil konumlarının nedenlerinden biri olarak ev hanımlığını görmektedir. Özellikle Friedan, kadınların özgürleşmesinin ancak ev dışında çalışmalarıyla mümkün olacağını savunmaktadır. Kadınların yalnızca ev işlerine sıkışıp kalmalarının onları evlerinin kölesi haline getirdiğini öne süren bu yaklaşım, kadınların kamusal alana çıkmalarının özgürlükleri için kritik olduğunu vurgulamaktadır.²⁵

Bununla birlikte tarım ekonomisinin aile içerisinde gelişmesi, geniş aile modelinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Ancak sanayileşme süreciyle birlikte üretim araçlarında yaşanan değişiklikler, aile yapısını da etkileyerek anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile modelinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.²⁶

Parsons, çekirdek ailenin sanayi toplumunun ihtiyaçlarına uyum sağlayan bir kurum olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, bu uyum iki temel biçimde ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, sanayi toplumunun ekonomik modeli, geniş aile yapısıyla bağdaşmaz; buna karşın, çekirdek aile bu yapıya ideal bir şekilde uyum sağlamaktadır. Sanayi toplumu ile ailenin üretim birimi olmaktan çıkması, üretim faaliyetlerinin fabrikalara kaymasına yol açmıştır. Bu durum, Parsons'a göre geniş ailedeki yaşam biçiminin işlevsiz kalmasına yol açmış ve çekirdek aile mevcut ekonomik şartlara daha uyum sağlamıştır.²⁷ Zira sanayi toplumu öncesi 17. ve 18. yüzyıllarda aile, üretim faaliyetlerini üstlenen bir kurumken Sanayi Devrimi'yle birlikte ev ile iş yerinin ayrılması ve tüm aile bireylerinin farklı iş kollarında örgütlenmesi bu durumu kanıtlamaktadır.²⁸

Weber'e göre ekonomik kaynakların ve yaşam fırsatlarının artması, aile içinde grup bilincinin yok olmasına yol açarak kişisel talepleri ön plana çıkarmıştır. Hane içi üretimin bölünmesinin bir sonucu olarak birey, kültürel değerleri hane dışında öğrenmek zorunda kalmıştır. Diğer bir deyişle hane artık gelenek aktaran işlevini dönüştürmüş ve tüketim odaklı bir yapıya dönüşmüştür.²⁹

---

²⁴ Begüm Köse, "Geçmişten Günümüze Aile", *Değişen Toplumda Değişen Aile: Sosyolojik Tartışmalar* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020), 16.

²⁵ Ayşe Sevim, *Feminizm* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2005), 58-59.

²⁶ Köse, "Geçmişten Günümüze Aile", 16.

²⁷ Ergün Yıldırım, "Aile ve Evlilik Türleri", *Aile Sosyolojisi* (İstanbul: Açılım Kitap, 2013), 74.

²⁸ Anthony Giddens, *Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*, çev. Ülgen Yıldız Battal (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012), 112.

²⁹ Max Weber, *Ekonomi ve Toplum*, çev. Latif Boyacı (İstanbul: Yarı Yayınları, 2012), 497-498.

Postmodern dönemde ise kapitalist ekonominin yeniden yapılanması, ağ toplumunun güçlenmesi ve iş yerlerine dayalı ekonomik modellerin değişmeye başlaması gözlemlenmektedir. Günümüzde pek çok iş alanı, iş yerine gitmeden, evde veya ev tarzı küçük ofislerden yapılmaya başlanmıştır. Bu durum, aile kurumunun yeniden yapılandırılmasına yol açmaktadır. Sanayi toplumuyla birlikte, karı-koca çiftleri hem evden çıkıp işe gitmiş, hem de kamusal alanda yer almışlardır. Bu durum, o dönemde aileyi birçok açıdan etkilemiştir. Bugün ise, kamusal alandan eve geri dönüş veya evin içinde kamusallaşmış bir sosyolojik yapı ortaya çıkmıştır. Kısacası, aile sosyolojisi yeniden şekillenmektedir.³⁰

Görüldüğü gibi ailenin yapısı ve işlevleri, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlere göre farklılaşmaktadır. Bu yüzden, aile kavramı tek bir çizgide ilerlememiş, aksine zamanla çeşitlenmiş ve toplumun ihtiyaçlarına göre farklılaşmıştır. Dolayısıyla yaşanan toplumsal değişimler aile kurumunun tek bir doğrultuda ilerlemesini önlemiştir. Bunun sonucu olarak günümüz toplumunda yaşadığımız çekirdek aile modeli, toplumsal değişimlerin olumlu ve olumsuz sonuçlarını gün yüzüne çıkarmıştır. Örneğin bugün modernleşmenin bir sonucu olarak kadın-erkek ilişkilerindeki paylaşım daha eşitlikçi bir düzeyde ilerlemektedir. Ancak aile kurumunun kapitalizmin bir tüketim nesnesi haline gelmesi de toplumsal değişimin olumsuz bir sonucu olarak okunabilir.³¹

Bununla birlikte modernleşmenin bir sonucu olarak aile içi ilişkilerin değişmesi, birey ve ailelerin kamusal alana dahil olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla bunun en önemli sonuçlarından biri de bireyin ortaya çıkması olmuştur. Çünkü modernleşme öncesi yan yana duran aile üyeleri artık aynı aile içerisinde yan yana duran ancak menfaat ilişkilerinin görünürde olduğu bir yapıya dönüşmüştür.³² Örneğin, aile içinde kadının rolüne bakıldığında, kadınların geleneksel olarak çocuk yetiştirip evde vakit geçiren kadın modelinden, çalışma hayatına katılan iş kadını modeline geçiş yaptığı görülmektedir. Ayrıca erkeklerin toplumdaki egemenliği giderek azalırken, eşit fırsatlar ve haklar daha fazla ön plana çıkmıştır. Ailede anne ve baba arasındaki sorumluluklar paylaşılmaya başlanmış, böylece eşitlik hareketi güç kazanmıştır. Çocuklar, babalarıyla daha fazla vakit geçirip ilişkilerini derinleştirmişlerdir. Kadın, ev ve iş dünyasında aktif olarak yer alırken hem ev hanımı,

---

³⁰ Ulrich Beck - Elisabeth Beck-Gernsheim, *Aşkın Normal Kaosu*, çev. Nafer Ermiş (Ankara: İmge Kitabevi, 2012), 92-93.

³¹ Ergün Yıldırım, "Toplumsal Değişme Sürecinde Aile", *Aile Sosyolojisi* (İstanbul: Açılım Kitap, 2013), 122.

³² Mustafa Aydın, "Tarihsel Dönüşümü İçinde Aile ve Kent İlişkisi" (İstanbul: Açılım Kitap, ts.), 92.

hem anne, hem de çalışan ve kazanan bir birey olmuştur.³³

Geleneksel toplumlarda belirgin olan cinsiyete dayalı rol ayrımlarının, modern toplumlarda yerini daha eşitlikçi bir yapıya bırakması, aile içi hiyerarşik ilişkilerin zayıflamasına ve kadınların daha fazla söz sahibi olmasına neden olmuştur. Geleneksel toplumların kolektivist yapısı ile modern toplumların bireyci yapısı arasındaki farklar, aile içi dinamiklerin yeniden şekillenmesine yol açmıştır.³⁴

Özetle söyleyecek olursak modernleşmenin aile üzerindeki etkisi çeşitli çelişkilerin ve güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hem ekonomik yapının değişmesi hem de geleneksel cinsiyet rollerinin değişmesi, aileyi birleştiren temel unsurların sarsılmasına yol açmıştır. Örneğin, iş ve aile arasındaki dengenin kurulamaması aile düzeni açısından problem oluşturmaktadır. Çünkü istihdam şartları çocuklara yeterince zaman ayrılması için uygun değildir. Dolayısıyla aile içerisindeki bu gerilimler, boşanma ve aile içi şiddet olaylarına neden olmaktadır.³⁵

Boşanma oranlarının artmasıyla birlikte, çocukların doğdukları aile ortamında büyüme olasılığı giderek azalmaktadır. Günümüzde, farklı evliliklerden doğan çocukların her biri, biyolojik ve sosyal olarak farklı kökenlere sahip kardeşleriyle bir araya gelerek, artık geleneksel anlamda çekirdek aile olarak tanımlanamayacak yeni ve geçici aile yapıları oluşturmaktadır. Bu durum, boşanmanın sistematik ve uzun vadeli bir şekilde çekirdek ailenin temelini oluşturan biyolojik ve toplumsal bağı zayıflattığını göstermektedir.³⁶

Yaşanan bu dönüşüm, Giddens'in da belirttiği gibi toplumsal değişimlerin nihai sonucunun hane yaşamı üzerinde kesiştiğini göstermektedir.³⁷ Nitekim toplumsal değişimlerin bir sonucu olarak küresel çaptaki yenilikler, aile ilişkilerini etkilemektedir. Aile çeşitliliğini göz ardı eden her tanım etnosantrik bir yaklaşıma dönüşecektir. Ancak olgular dünyasındaki verilerin ortak yönleri temel alınarak yapılacak soyutlama ile evrensel bir aile tanımı yapılabilir.³⁸ Bu bağlamda, herhangi bir toplumda aile yapısı analiz edilirken, tarihsel gelişmelerin bu süreçler üzerindeki etkisi göz ardı edilmemelidir.³⁹

³³ Işık Sayıl, "Ruh Sağlığı Sorunu Olarak Şiddet", *Kriz Dergisi* 2/2 (1994), 273.

³⁴ Ali Bayer, "Değişen Toplumsal Yapıda Aile", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8 (2013), 104-105.

³⁵ Brayn S. Turner, *Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm*, çev. İbrahim Kapaklıkaya (İstanbul: Anka Yayınları, 2003), 265.

³⁶ Beck - Beck-Gernsheim, *Aşkın Normal Kaosu*, 295.

³⁷ Giddens, *Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*, 122.

³⁸ Kadir Canatan, "Aile Kavramının Tanımı", *Aile Sosyolojisi* (İstanbul: Açılım Kitap, 2011), 60-64.

³⁹ Diana Gittins, *Aile Sorgulanıyor*, çev. Tuna Erdem (İstanbul: Pencere Yayınları, 2011), 73.

Dikeçligil'e göre her ne kadar aile tipleri bağlı bulunan toplum ve kültürlerle göre farklılaşsa da varlığını koruyarak devam ettirmektedir. Bununla birlikte insan fıtratı gereği psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını ister. Barınma, beslenme, ilgi, şefkat insanın ihtiyaç duyduğu unsurlardır. Dolayısıyla insanın tüm bu ihtiyaçlarını tek karşılayacağı yer ailedir.⁴⁰ Sonuç olarak farklı kültürel ve coğrafi koşulların çeşitli aile yapılarının ortaya çıkmasına neden olduğu göz önünde bulundurulmalı ve aile tanımları, bu farklılıklar içindeki ortak özellikler temel alınarak yapılmalıdır. Çünkü toplumsal değişimler, ailenin tanımını dönüştürmektedir. Zira modernleşmenin sonucu olarak bireyselleşmenin artması, ekonomik ve toplumsal rollerin dönüşmesi, aile içi ilişkilerin ve rollerin dönüşmesinde itici faktörler olmuştur.

1.2. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal olarak inşa edilmiş yönlerine odaklanmaktadır. Bu kavram, ortaya çıktığı ilk dönemlerden itibaren yalnızca bireysel kimlik ve kişilikle sınırlı kalmayıp, sembolik bağlamda kadınlık ve erkeklığe atfedilen kültürel idealler ile toplumsal kalıp yargıları, yapısal bağlamda ise kurumlar ve örgütlerdeki cinsiyete dayalı iş bölümü gibi unsurları da kapsamına almaktadır.⁴¹ Bu tanımdan hareketle cinsiyet, kadın-erkek arasındaki biyolojik ve anatomik farklılıklara vurgu yapmaktayken toplumsal cinsiyet ise cinsiyetlere bağlı olarak bireylere biçilen toplumsal rollerdir.⁴²

Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı esasında 1960'lı yılların sonuna doğru antropoloji alanında görünür olmaya başlamış ve zamanla kullanım alanı genişlemiştir. Dolayısıyla biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal cinsiyet; "cinsiyet farklılıklarını" tarihsel bir perspektifle değerlendirmektedir.⁴³ Dökmen'e göre toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkeklerden beklediği davranış biçimlerini ifade ederken, aynı zamanda kültürel beklentilere de yanıt vermektedir. Ancak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet, tamamen ayrı kavramlar değildir. Zira toplumun kadın ve erkeğe atfettiği roller, biyolojik özelliklerle bağlantılı olarak şekillendirilmiştir. Bu nedenle, kadın ve erkeğe biçilen toplumsal roller,

---

⁴⁰ F.Beylül Dikeçligil, "Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu", *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 8/31 (2012), 45-46.

⁴¹ Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, 98.

⁴² Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 1999), 849.

⁴³ Helena Hırata vd., *Eleştirel Feminizm Sözlüğü*, çev. Gülnur Acar Savran (Ankara: Dipnot Yayınları, 2015), 279.

kültürel ve biyolojik faktörlerin birleşiminden oluşmaktadır.⁴⁴ Oakley’e göre cinsiyet biyolojik özelliklerle belirlenirken, toplumsal cinsiyet toplumda kadın-erkek arasında meydana gelen eşitsizlikleri yansıtan bir kavramdır.⁴⁵ Bhasin ise cinsiyetin doğal, biyolojik ve değiştirilemez olduğunu toplumsal cinsiyetin ise kültürden kültüre farklılaştığını ve toplum tarafından inşa edildiğini belirtmektedir.⁴⁶ Sancar’a göre toplum tarafından inşa edilen cinsiyet rolleri, dayanağını biyolojik temelden almaktadır. Patriyarkanın temel ideolojisi, toplumsal cinsiyet rollerini biyolojiyle meşrulaştırarak kadını duygusal, sabırlı; erkeği de güçlü ve dirençli olarak tanımlamaktadır.⁴⁷ Keller, toplumsal cinsiyet kavramının “kültürel bir kategori” anlamına geldiğini iddia etmektedir. Bir toplumda dişil ve eril olan davranışlar belirlenmekte ve bireylerin bu kültürel normlara uymaları beklenmektedir. Ancak Keller’e göre patriyarkal ideolojinin oluşturduğu toplumsal cinsiyet normları her ne kadar evrensel gibi görünse de kültürlere göre farklı formlar almaktadır.⁴⁸ Nitekim Connell da toplumsal cinsiyetin biyolojiden ayrılarak tarihsel bir niteliği olduğunu belirtmiş ve toplumsal cinsiyetin dinamikliğine vurgu yapmıştır.⁴⁹ Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise mevcut düzende hakim olan ataerkil sistemin kadınların erkeklere kıyasla sosyal haklar ve kaynaklara erişim konusunda yaşadıkları dezavantajlı durumdur. Bu eşitsizlik, toplumun çeşitli kademelerinde kendini gösterebilmektedir.⁵⁰ Bu noktada toplumsal cinsiyet tartışmalarının 1970’li yıllarda başladığını söylemek mümkündür. Dönemin düşünürleri tarafından “biyoloji kaderdir” söylemine karşı çıkılarak cinsiyet eşitsizlikleri tartışılmaya başlanmıştır. Esasında feminist anlayışın bu şekilde yükselişe geçmesi Simone de Beauvoir’ın 1949 yılında yazdığı *İkinci Cinsiyet* adlı eseriyle olmuştur. Eserin ortaya çıktığı dönem Fransa’nın 1949’lu yıllarıdır ve bu dönemdeki feminizm hareketi cılız bir yapıdadır. Saygılıgil’in deyiimiyle “reformcu, burjuva ve korkak bir feminizmdir.” Dolayısıyla erkek egemen toplumda kendi haklarını arayacak ortam bulamayan kadınlar, Beauvoir’ın *İkinci Cinsiyet* adlı yapıtıyla bir bilinçlenme yaşar ve bu eser birçok yapıtın ortaya çıkmasına öncülük eder. Beauvoir’ın

---

⁴⁴ Zehra Y. Dökmen, *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015), 20.

⁴⁵ Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, 98.

⁴⁶ Bhasin Kamla, *Toplumsal Cinsiyet* (Kadınlarla Dayanışma Vakfı, 2003), 9.

⁴⁷ Serpil Sancar, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020), 23-24.

⁴⁸ Evelyn Fox Keller, *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*, çev. Ferit Burak Aydar (İstanbul: Metis Yayınları, 2016), 19.

⁴⁹ R.W. Connell, *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, çev. Cem Soydemir (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019), 405.

⁵⁰ İhsan Çapcıoğlu - Kübra Çetin, “Kavramsal Olarak Toplumsal Cinsiyete Kısa Bir Bakış”, *Toplumsal Cinsiyet* (Ankara: İksad Yayınevi, 2020), 9.

sözü edilen bu eseri, kadınların cinsiyet eşitsizliklerine bağlı olarak toplumdan tecrit edilmişliğini ele almaktadır. Beauvoir kadınların edilgen bir konumda kalmalarının biyolojik farklılıklardan ileri gelmediğini aksine kültürel bir inşa olduğunu belirtmektedir.⁵¹ Beauvoir'ın toplumsal cinsiyete karşı geliştirdiği “Kadın doğulmaz kadın olunur” yaklaşımı toplumsal cinsiyetin kültürel bir kurgu olduğunu göstermekle birlikte sabit olmadığını da göstermektedir. Ancak Butler’a göre Beauvoir’ın bu yaklaşımı eril özneyi “fail” olarak kodlarken dişiye de “öteki” olarak ele almaktadır. Dolayısıyla bu durum Beauvoir’ın diyalektik anlayışı örtük bir şekilde sürdürdüğünü göstermektedir. Toplumsal cinsiyete farklı bir perspektif getiren Irigaray ise Beauvoir’dan farklı olarak kadını imlenen değil de “bir” olmayan cinsiyet olarak tanımlayarak kadını temsil edilen konumdan uzaklaştırmaya çalışmıştır. Görüldüğü üzere toplumsal cinsiyetin ‘ne’ olduğuna dair düşünürlerce çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kimi düşünürler toplumsal cinsiyeti ilişkisel bağlamda ele alırken kimileri de Beauvoir’cu anlayışa bağlı kalmaktadır.⁵²

Ancak toplumsal cinsiyete farklı bir yaklaşım getiren Butler’a göre toplumsal cinsiyet; varlığını “toplumsal cinsiyet edimleri” sayesinde olanaklı kılmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet ediminin bu “performatifliğinin” “kamusal” ve “kolektif” bir yönü olmakla birlikte sürekli tekrar eden ritüellerden meydana gelmektedir. Bu şekilde örtük ve gizli bir stratejiyle işleyen toplumsal cinsiyet anlayışı, sınırlarına dahil olmayanları cezalandırmakta ve bireyleri ontolojik hakikatlerin varlığına uymaya zorlamaktadır.⁵³ Butler, cinsiyetin söylem öncesi bir bedensel hakikat olarak var olmadığını savunarak, cinsiyetin de toplumsal cinsiyet olarak var olduğunu iddia etmektedir. Diğer bir deyişle toplumsal cinsiyet, bir performans olarak değerlendirilmekte ve birey toplumsal cinsiyetini yönlendirebilmektedir.⁵⁴

Bu bağlamda sosyolojide toplumsal cinsiyet noktasında yürütülen tartışmalar Scott’a göre üç kategoriye ayrılmaktadır. İlk anlayış patriyarkal sistemi sorgulayan anlayıştır. İkinci anlayış ise Marksist feministlerin oluşturduğu ekolden oluşmaktadır. Son yaklaşım ise post-yapısalcıların toplumsal cinsiyeti dil ve güç ilişkileri bağlamında ele aldıkları anlayıştır. Scott’a göre patriyarka yaklaşımının öncüleri kadın-erkek ilişkilerindeki eşitsizliği, erkeğin neslin devamını sağlama gücünü elinde bulundurmasıyla açıklamaktadır. Patriyarka kuramcılarına göre kadının

---

⁵¹ Feryal Saygılıgil, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (Ankara: Dipnot Yayınları, 2016), 13-14.

⁵² Judith Butler, *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, çev. Başak Ertür (İstanbul: Metis Yayınları, 2018), 54-56.

⁵³ Butler, *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, 229-230.

⁵⁴ Butler, *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, 53.

doğum yaparak ortaya koyduğu emek görünmez kılınmaktadır. Bu noktada kadının “yeniden üretim” işlevindeki rolü tartışmaya açılmaktadır.⁵⁵

Kadının yeniden üretim işlevi konusunda Firestone devrimci bir anlayışla hareket etmektedir. Firestone’a göre biyolojik farklılıklardan doğan kadın-erkek eşitsizliği ve patriyarkayla mücadelede köklü bir değişikliğe gitmek gerekmektedir. Ancak kadının edilgen konumdan kurtulmasında biyolojik farklılıkların bertaraf edilmesi yeterli değildir. Çünkü kadınların bedenleri üzerinde söz hakkı sahibi olabilmeleri için üreme teknolojileri alanında da denetimi ellerinde bulundurmaları gerekmektedir. Firestone’a göre nasıl ki sınıfsız toplum için işçilerin üretim araçlarını denetim altına alması gerekiyorsa aynı şekilde kadınların da “üreme araçlarına” sahip olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla bu devrimle birlikte cinsiyet üzerinde temellenen eşitsizlikler ve “biyolojik ailelerdeki” tahakküm biçimleri son bulacaktır.⁵⁶

Görüldüğü üzere patriyarkal kuram, cinsiyet eşitsizliklerini üreme ve cinsel deneyimler üzerinden açıklamaktadır. Diğer bir deyişle cinselliğin, erkeklerin kadınlar üzerindeki baskı ve tahakkümünün bir aracı olduğunu, bu nedenle cinsiyet eşitsizliklerinin kökünün cinselliğin bu güç ilişkilerinden doğduğunu ileri sürmektedir. Scott’a göre bu yaklaşımın temelsiz kaldığı nokta eşitsizliğe neden olan faktörleri sınırlı bir çerçevede tutması ve sadece fiziksel farklılıklara odaklanmasıdır.⁵⁷

Marksist feminizm ise cinsiyet eşitsizliklerinin nedeninin kapitalizm olduğunu iddia etmiştir. Marksist feministler, kadının ev içi emeğinin değersizleştirilmesi ve ücretli işgücünde ikincil konumda olması gibi sorunların, kapitalizmin kadınları sömürme biçimlerinden biri olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden Marksist feministlere göre sosyalist topluma geçildiğinde ekonomik özgürlüğünü kazanan kadınlar, erkeklerle eşit bir duruma geçecektir.⁵⁸ Dolayısıyla Marksist feminizmin toplumsal cinsiyete yönelik bu yaklaşımı üretim ilişkileri üzerinden ilerlemektedir. Her ne kadar tarihsel bir perspektifle toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ele alınsa da maddeci anlayış farklı analiz biçimlerine izin vermemektedir.⁵⁹

---

⁵⁵ Joan W. Scott, *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz*, çev. Aykut Tunç Kılıç (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2007), 14-15.

⁵⁶ Shulamith Firestone, *Cinselliğin Diyalektiği*, çev. Yurdanur Salman (İstanbul: Payel Yayınevi, 1993), 22.

⁵⁷ Scott, *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz*, 16-17.

⁵⁸ Sevim, *Feminizm*, 64.

⁵⁹ Scott, *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz*, 18.

Son olarak postyapısalcı anlayışın psikanalitik yaklaşımı da tarihsel anlayıştan kopuk bir yaklaşım benimsemektedir. Çünkü Scott’a göre Lacancı analizin dil üzerinden toplumsal cinsiyet kavramına açıklık getirmesi ve eril-dişil arasındaki ilişkileri evrenselleştirerek açıklaması indirgemeci bir yaklaşıma neden olmaktadır. Dolayısıyla bu bakış açısı toplumsal cinsiyetin tarihsel ve toplumsal bağlamlarını göz ardı etmektedir.⁶⁰ Zira Lacan’a göre eril ve dişil olan imlenen olmakla birlikte babaerki yasaya tâbidir.⁶¹ Dolayısıyla Lacancı yaklaşım da en nihayetinde kadın ve erkeğin “babaerki yasa” tarafından inşa edildiğini belirtmektedir. Bora’ya göre toplumsal cinsiyet kavramını “Freud/Lacan” ve “Nietzsche/Foucault” perspektifiyle ele alan bu yaklaşımlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine değinmemişlerdir. Zira psikanalist yaklaşım her ne kadar toplumsallaşma sürecinde cinsiyetin önemine vurgu yapsa da fallusu temel alması, cinsiyet eşitsizliğini görmezden gelmesine neden olmuştur.⁶²

Bu noktada cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretimi bağlamında cinsiyet-toplumsal cinsiyet ayrımını sorgulayan öncü yaklaşım, postmodern feminizmden gelmiştir. Postmodern anlayış doğru-yanlış, kamusal-özel, erkek-kadın gibi ikili ayrımların karşısında konumlanmaktadır. Postmodern feministler cinsiyetin de toplumsal bir inşa olduğunu iddia etmişler ve sabit cinsel kimlikleri reddetmişlerdir. Bryson’a göre cinsiyet-toplumsal cinsiyet ayrımını reddetmek, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin önüne geçilmesine olanak tanımaktadır. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyete kurgusal bir perspektifle yaklaşılması cinsiyet kimliklerinin “çoklu”, “akışkan” ve tercihe bağlı bir noktaya gelmesini sağlayacaktır.⁶³ Butler’a göre kimlikleri kategorileştirmek farklı imkanlara olanak tanımaz. Dolayısıyla feminizmin esas amacı, cinsel kimliği olanaklı kılan stratejileri saptayarak yerel çaplı hareket alanları oluşturmaktır.⁶⁴ Aksi takdirde Kristeva’ya göre feminizmin öznelin tekilliğini görmezden gelen evrenselci tutumu bu anlamdaki çabaları geçersiz kılacaktır.⁶⁵

Postmodern feminizmin yapıçözüm anlayışıyla tüm ikilikleri eleştirel bir okumayla irdelemesi, cinsiyet alanındaki ikilikleri tartışmaya açmıştır. Bu anlayışın, cinsiyetleri

---

⁶⁰ Scott, *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz*, 29.

⁶¹ Butler, *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, 105.

⁶² Aksu Bora, *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 42.

⁶³ Yıldız Ecevit, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2011), 23.

⁶⁴ Butler, *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, 239.

⁶⁵ Julia Kristeva, *Simone de Beauvoir Aramızda*, çev. Özgü Berksoy (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2018), 16.

sabit bir kategoriden uzak bir yaklaşımla değerlendirmesi heteroseksüeller, lezbiyenler, siyah kadınlar, işçi sınıfı kadınları gibi pek çok gruptan kimliklerin tanınmasına olanak sağlamıştır. Toplumda hâkim olan eril dilin yapıçözümüne uğratılması, “akışkan”, “açık anlamlı” ve farklı cinsel kimliklerin deneyimlerine izin veren bir yapı sunmaktadır.⁶⁶

Günümüzde toplumsal cinsiyet tartışmalarının bu boyuta evrilmesi, biyolojik determinizmin ötesinde, kimliğin bireysel deneyimler ve toplumsal ilişkiler aracılığıyla şekillendiği fikrine dayanmaktadır.⁶⁷ Öte yandan biyoteknoloji ve genetik mühendislik alanındaki ilerlemeler, cinsiyet değiştirme yöntemlerindeki yenilikler ve eşcinsel çiftlerin çocuk sahibi olabilmesi biyolojik cinsiyete yönelik bakış açısını değiştirmiştir.⁶⁸

Tüm bu gelişmeler, evlilik kurumunun geleceğini de tartışmaya açmaktadır.⁶⁹ Teknolojik gelişmelerin yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için dünyada çeşitli politikalar yürütülmektedir.⁷⁰ Bu bağlamda bazı ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ötesine geçilerek nötr cinsiyet uygulamalarına yönelik politikalar benimsenmeye başlanmıştır. Örneğin, İsveç’te, cinsiyetlerarası eşitliğin yeterli olmadığı görüşünden hareketle, bazı çevreler tarafından nötr cinsiyet anlayışı savunulmaktadır. Bu doğrultuda, İsveç dilinde kadın (hon) ve erkek (han) zamirlerine ek olarak, cinsiyet belirtmeyen “hen” zamiri kullanıma girmiştir. Benzer şekilde, Avrupa’daki bazı ülkelerde, özellikle okul öncesi eğitimden itibaren nötr cinsiyet algısını destekleyen çeşitli uygulamalar hayata geçirilmektedir.⁷¹ Örneğin, İsveç’in Stockholm kentinde yer alan Edalia adlı anaokulunda, çocuklara cinsiyet eşitliğine dayalı bir eğitim verilmektedir. Eğitim sürecinde öğretmenler, çocuklarla iletişim kurarken cinsiyete dayalı ifadelerden kaçınmakta ve tarafsız bir dil kullanmaktadır.⁷²

Ancak Toplumsal cinsiyet eşitliği ve teknoloji alanındaki ilerlemeler, bazı düşünürler, tarafından cinsiyetin giderek daha fazla nötralize olacağı yönünde endişelere yol açmaktadır. Nitekim Merter’e göre toplumsal cinsiyet eşitliği projeleri, insan hakları

---

⁶⁶ Giddens - W.Sutton, *Sosyoloji*, 665.

⁶⁷ Çağlar Özbek, “Modernite Postmodernite İkiliğinde Cinsiyeti Yeniden Kurgulamak”, *İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (2016), 54.

⁶⁸ Ahmet Dağ, *İnsansız Dünya: Transhümanizm* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2020), 104-105.

⁶⁹ “LGBT Hareketinin Geleceği Transhümanizmi İçeriyor Olabilir”(Erişim 28 Şubat 2024).

⁷⁰ Ahmet Dağ, “Toplumsal Bir Kötülük Olarak: TCE veya Cinsiyetsizleştirme” (Erişim 17 Şubat 2025). 17.

⁷¹ Meryem Cihangir, “Neslin Korunması İlkesi Bağlamında ‘Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyetsizlik’ Söylemlerine Eleştirel Bakış”, *Dini Araştırmalar Dergisi* 67 (2024), 481.

⁷² Kaos GL-LGBTİ+ Haber Portalı, “Cinsiyet Eşitliği Anaokulundan Başlıyor”, *Kaos GL - LGBTİ+ Haber Portalı* (Erişim 18 Şubat 2025).

söylemi altında kadın ve erkek arasındaki doğal farklılıkları ortadan kaldırmaktadır. Ona göre, bu projeler, kadın haklarını korumaktan ziyade cinsiyetlerarası sınırları belirsizleştirerek transgender sürecine zemin hazırlamaktadır.⁷³

Illich'e göre sanayi toplumu, temel bir sistemle ilerler ve bazı uniseks kalıplarını bireylere dayatmadan varlığını koruyamaz. Çünkü kapitalist sistemde her iki cinsiyetin aynı işe uygun olduğu, aynı gerçekliği algıladığı ve bazı küçük farklılıklar dışında benzer gereksinimlere sahip olduğu varsayımı, iktisadın temeli olan kıtlık fikrine dayanmaktadır.⁷⁴ Brizendine'e göre ise cinsiyetin reddedilmesi, bireyin kendi bedeniyle uyumsuz bir ilişki kurması anlamına gelmektedir.⁷⁵ Çünkü ona göre erkek ve kadın beyinleri, rahme düşüş anından itibaren biyolojik olarak farklılık göstermektedir. Kadın ve erkek beynindeki farklılıklar, her hücresel düzeyde gözlemlenebilmektedir.⁷⁶

Görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet noktasında geliştirilen söylemsel stratejiler kendi aralarında birtakım farklılıklar barındırmaktadır. Dolayısıyla bu noktada ortak bir görüş birliğine varılamadığı görülmektedir. Çünkü postmodern feminizm, cinsiyet ikiliklerini eleştirerek cinsiyetin sabit bir kategori olarak değerlendirilmesini reddetmekte ve toplumsal cinsiyetin bireysel deneyimler ve toplumsal ilişkiler aracılığıyla şekillendiğini savunmaktadır. Öte yandan biyoteknolojik gelişmeler, cinsiyete dair gündemi değiştirirken, toplumsal cinsiyet eşitliği projeleri ise bazı düşünürler tarafından cinsiyetlerarası sınırların belirsizleşmesine ve cinsiyetsizleştirme sürecine yol açmakla eleştirilmektedir. Ancak cinsiyetin sosyal bir kurgu olduğunu iddia etmek, biyolojik cinsiyetin doğal özelliklerini inkâr etmek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla insanlar dünyaya dişil ya da eril özelliklere sahip olarak gelmektedir. Fakat her insan, içine doğduğu kültürün etkisiyle cinsiyet bilincini geliştirmektedir. Dişil ve eril özelliklere sahip biyolojik kalımların üzerine kadın ve erkek olmanın kültürel etkileri sosyalleşme sürecinde öğrenilmektedir. Bu noktada insanların cinsel davranışlarında hem biyolojik hem de toplumsal cinsiyetin girift bir şekilde etkili olduğunu söylemek mümkündür.⁷⁷

---

⁷³ Haber7, “Yahudilerin Saldırdığı Beş Cephe: Hedef Aile, Çare İslami Hilal Duvarı”, *Haber7* (Erişim 18 Şubat 2025).

⁷⁴ Şeyma Karatepe, *Üniversite Öğrencilerinde Cinsiyetsizleşme* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 30.

⁷⁵ Karatepe, *Üniversite Öğrencilerinde Cinsiyetsizleşme*, 91.

⁷⁶ Louann Brizendine, *Erkek Beyni*, çev. Gül Tonak (İstanbul: Say Yayınları, 2011), 24.

⁷⁷ Mehmet Tayfun Amman, “Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet Sosyal, Bilimsel Yaklaşımlar”, *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet 1* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012), 17-18.

1.3. Toplumsal Şiddet ve Türleri

Türk Dil Kurumu'na göre şiddet, bir hareketin veya gücün yoğunluğu, kuvveti, sertliği ve aşırı bir duygu ya da davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır.⁷⁸ Dünya Sağlık Örgütü'ne göre şiddet, bir kişiye, gruba veya topluma karşı kasıtlı olarak fiziksel güç kullanmak, tehditte bulunmak ya da bu gücü eyleme dökmek; yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, gelişimsel sorunlara yol açma ya da bu tür sonuçların meydana gelme riskini artırma durumudur.⁷⁹

Toplumsal şiddet ise toplum içinde yaygınlık kazandığında bireysel bir olgu olmaktan çıkarak toplumsal bir niteliğe bürünmektedir. Bu tür şiddet, yalnızca bireyler arasında gerçekleşmekle kalmaz, aynı zamanda iktidar ve güç sahipleri tarafından toplumun geneline de uygulanabilir. Tarihsel olarak toplumsal şiddetin en belirgin örneklerinden biri, Orta Çağ'da kamusal alanlarda seyirci önünde gerçekleştirilen idamlar olmuştur. Bununla birlikte toplumsal şiddet, farklı sosyal gruplar üzerinde çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Kadınlara, çocuklara ve çalışanlara yönelik şiddet, aile içi şiddet gibi örnekler, toplumsal şiddetin mikro düzeydeki yansımalarıdır. Bu tür şiddet, bireylerin maruz kaldığı fiziksel, psikolojik ve ekonomik baskılarla şekillenmektedir.⁸⁰

Bauman'a göre toplumsal şiddet, yalnızca bireysel ya da anlık şiddet eylemleriyle sınırlı değildir; aksine, toplumun işleyişine içkin olan kurumsal yapılar, normlar ve bürokratik mekanizmalar da şiddetin bir biçimi olarak görülebilir. Örneğin, Filistinlilere yönelik soykırım, modernitenin bürokratik ve teknik araçlarıyla sistematik hale getirilmiş bir şiddet biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, toplumsal şiddet de sadece fiziksel zarar verme ile değil, aynı zamanda sistematik dışlama, baskı ve rasyonelleştirilmiş kontrol mekanizmalarıyla da şekillenmektedir. Bauman'a göre modern toplum, insan mutluluğunu artırmak amacıyla rasyonel sistemler kurarken, aynı sistemlerin belirli grupları hedef alarak dışlaması, marjinalleştirilmesi ve şiddeti sistematik hale getirmesi mümkündür.⁸¹

Şiddetin eylemsel, kurumsal ve toplumsal olmak üzere pek çok çeşidi mevcuttur. Şiddetin tanımı konusunda ortak bir uzlaşma olmasa da netice itibarıyla insana dair bir

⁷⁸ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri” (Erişim 15 Mayıs 2025).

⁷⁹ “Violence Prevention Alliance Approach” (Erişim 11 Aralık 2023).

⁸⁰ Merve Bozalp Gücüyener - Ahmet Ayhan Koyuncu, “Byung-Chul Han’da Şiddet ve Toplumsal Şiddetin Dönüşümü”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 60 (2023), 336.

⁸¹ Zygmunt Bauman, *Modernite ve Holocaust*, çev. Süha Sertabiboğlu (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1997), 26.

eylem olduğu noktasında herhangi bir şüphe yoktur.⁸² Sonuç olarak şiddet, bir kişinin başka bir kişiye fiziksel açıdan zarar verecek eylemlerde bulunmasıdır. Bu tanımdan hareketle şiddet, fiziksel saldırı ile aynı anlama gelmektedir.⁸³ Görüldüğü üzere toplumsal şiddetin birçok çeşidi vardır. Ancak burada tezimizle ilişkili olduğunu düşündüğümüz kadına şiddet, fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik/duygusal şiddet ve ekonomik şiddet biçimlerini genel hatlarıyla açıklayacağız.

1.3.1. Kadına Şiddet

Kadına yönelik şiddetin sınırlarını somut olarak belirlemek zordur. Genel olarak, kadına yönelik şiddet, kadının özel veya toplumun diğer alanlarında sürekli olarak maruz kaldığı istenmeyen davranışlar olarak tanımlanmaktadır.⁸⁴ Bu bağlamda, kadına yönelik şiddet yalnızca erkekler tarafından değil, kadınlar arasında da görülebilir. Örneğin, erkek egemen iş ortamlarında başarılı ve yüksek pozisyonundaki kadın yöneticilerle ilgili olarak ortaya çıkan “Kraliçe Arı Sendromu” kavramına göre, bazı kadınlar, hemcinslerinin daha yüksek pozisyonlara ulaşmalarını istemeyebilir ve onlara destek sağlamayabilirler. Bu durum, kadına yönelik şiddetin sadece erkekler tarafından değil, kadınlar arasında da meydana gelebileceğini göstermektedir.⁸⁵

Erkeğin kadına yönelik şiddeti ise fiziksel anlamda tokat atma, tekme atma, boğazını sıkma ya da ısırma gibi çeşitli biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra, kadının rızası dışında cinsel ilişkiye zorlanması, bağırma, aşağılayıcı dil kullanma, yetersizlik ithamlarında bulunma, aşırı kıskançlık ve tehdit etme gibi duygusal istismar türleri de şiddet eylemleri arasında yer almaktadır.⁸⁶

“Kadına yönelik şiddet, kamusal ve özel alanda, evde, sokakta, işte, eğitim ve devlet kurumlarında kadınları sindirmek, cezalandırmak, aşağılamak ve fiziksel ve

---

⁸² Abdullah İnce - Murat Çelik, “Cevdet Said Düşüncesinde İslam Toplamlarında Şiddet Sorunsalı ve Din”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/12 (2019), 236-237.

⁸³ Tülin Günşen İçli vd., *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu* (Ankara: Bizim Büro Basımevi, 1995), 9.

⁸⁴ Mehtap Hamzaoglu - Bülent Şener, “Kadına Yönelik Şiddet Olgusunun Sosyo-Politik, Sosyo-Ekonomik ve Kültürel-İdeolojik Kökleri Üzerine Bir Değerlendirme: ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği’ ve ‘Namus’ Olguları”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 24 (2022), 237.

⁸⁵ Ayşe Nur Leblebicier, *Şiddetin Görünmeyen Yüzü: Kadının Kadına Şiddeti* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 19.

⁸⁶ Sinem Somunoğlu İkinci, “Toplumun Kanayan Yarası: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kavramı ve Yansımaları”, *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi* 13/2 (2014), 22.

psikolojik bütünlükleri ve öznelliklerine zarar vermek maksadıyla; tehdit, baskı ve zor yoluyla gerçekleşen tüm şiddet biçimlerini kapsar.”⁸⁷

Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet meselesinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu konuda öne çıkmaktadır. Nitekim kimi otoritelere göre bu eşitsizlik şiddetin hem kaynağı hem de sonucu olarak kendini göstermektedir.⁸⁸ Bu bağlamda feminist söyleme göre patriyarkal sistem ya da gelenek, kadını toplumsal zeminlerde pasifize ederek erkeğe daha fazla alan açmıştır. Bu noktada Adams, patriyarkal sistemi sert bir şekilde eleştirmektedir. Ona göre erkeğin kadına şiddet uygulaması kontrolsüz güç anlamına gelmemektedir. Aksine erkek, şiddet durumunda kontrolü elinde tutarak hem kendi konumunu güçlendirmekte hem de kadına pasifliğini hatırlatmış olmaktadır. Dolayısıyla şiddetin yalnızca bir eylem değil, aynı zamanda bir tehdit aracı olduğu da görülmektedir. Şiddet, bu yönüyle “görünmez bir kafes inşa eder.”⁸⁹ Bu noktadan hareketle şiddetin bireysel bir mesele değil, toplumsal bir mesele olduğu varsayılmaktadır. Zira Walby’ye göre erkek şiddeti patriyarkal sistemden bağımsız düşünülemez.⁹⁰ Çünkü patriyarkal sistemin neden olduğu toplumsal cinsiyet rolleri toplumun her kurumunda bir şekilde karşımıza çıkmakta ve cinsiyetçilik ideolojisinin kurumlar vasıtasıyla pekiştirildiği görülmektedir.⁹¹

Ecevit’e göre toplumsal cinsiyet eşitsizliği toplumun birçok alanında meydana gelmektedir. Kadınlar ekonomik ve siyasi alanda, sağlık hizmetlerine erişimde şiddet ve istismara maruz kalma durumlarında erkeklere göre daha dezavantajlı bir konumdadır.⁹² Eşitsizliklere ve şiddet eğilimlerine yol açan toplumsal cinsiyet ilişkileri, kadının yalnızca fiziksel açıdan değil cinsel, ekonomik, psikolojik açıdan da şiddet türlerine maruz kalmasına neden olmaktadır.⁹³ Walby’ye göre kadına karşı şiddet kavramında üç tür yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan psikolojik dengesizlik kuramı, şiddeti

---

⁸⁷ Nacide Berber, “Kadına Yönelik Şiddet”, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (Ankara: Dipnot Yayınları, 2016), 251-252.

⁸⁸ Zeynep Direk, *Cinsiyetli Olmak: Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014), 36.

⁸⁹ Carol J. Adams, *Kadına Yönelik Şiddet, Hayvanlara Zulüm*, çev. Gülşah Göçmen (İstanbul: A7 Kitap Yayıncılık, 2022), 11-12.

⁹⁰ Sylvia Walby, *Patriyarka Kuramı*, çev. Hülya Osmanağaoğlu (Ankara: Dipnot Yayınları, 2016), 201-202.

⁹¹ Connell, *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, 182.

⁹² Yıldız Ecevit, “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulur? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?”, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 25/4 (2003), 84.

⁹³ İbrahim Akkaş - Zeki Uyanık, “Kadına Yönelik Şiddet”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 6/1 (2016), 37.

uygulayan kesimin yalnızca bir grup erkekle sınırlı kaldığını ve toplumda ender olarak yaşandığını iddia etmektedir. Sınıf analizcileri yaklaşımının öncüleri ise erkek şiddetinin biraz daha yoğun görüldüğünü kabul etmekle birlikte cinsiyet temelli şiddetin toplumsal tabakanın alt kesimlerinde bulunduğunu varsaymaktadır. Son olarak radikal feministler de kadına yönelik şiddetin toplumun her kesiminde yaygın olduğunu ve kadınların erkek şiddetinin bilincinde olduğunu belirtmektedirler.⁹⁴

Görüldüğü üzere kadına yönelik şiddet noktasında pek çok yaklaşım mevcuttur. Kültürel normların cinsiyetlere bağlı olarak bireylerden beklediği cinsiyet pratikleri, kadınlık ve erkekliğin kültürel bir inşa olduğunu göstermektedir. Ancak toplumsal cinsiyet rollerinin hiyerarşik bir biçimde şekillenmesi, erkeğin üstün konumunu pekiştirmektedir. Dolayısıyla cinsiyet eşitsizliklerine bağlı bu dikotomik yaklaşımlar kadını erkek karşısında ‘öteki’ olarak konumlandırmakta ve değersizleştirmektedir. Patriyarkanın erkeklere sunduğu bu ayrıcalık, kadının kamusal ve özel alanda edilgen bir konumda kalmasında itici faktör olmaktadır. Ataerkil sistemde erkeklik hegemonyasının bu şekilde belirmesi, kadının şiddet, istismar ve taciz görmesinde temel saiklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette burada kadına karşı erkek şiddetin tek nedeni olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele almak doğru değildir. Kadına yönelik erkek şiddetinde bireyin eğitim ve ekonomik durumu ile alkol ve uyuşturucu bağımlılığı gibi etkenler, çok daha önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹⁵

Toplumsal cinsiyet meselesinde kadın, şiddet ve alkol arasındaki ilişki çeşitli araştırmalarla desteklenmiştir. Örneğin, Avustralya’nın Melbourne kentindeki metropol alanında yapılan bir çalışmada, alkol satış noktalarının yoğunluğunun aile içi şiddet oranlarıyla önemli bir bağlantı oluşturduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır. Yine İngiltere’deki bir polis raporu, polise bildirilen aile içi şiddet vakalarının yaklaşık üçte ikisinin alkol etkisi altında gerçekleştiğini göstermektedir.⁹⁶ Kadına yönelik şiddet ve madde kullanımı arasındaki ilişkiyi ele alan başka bir çalışmada, 306 kadına sosyodemografik veriler ve şiddet algılama durumlarını belirlemek amacıyla 38 maddelik bir soru formu hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda eş şiddetine maruz kalan kadınların, şiddete uğramayanlara kıyasla,

---

⁹⁴ Sylvia Walby, *Patriyarka Kuramı* (Ankara: Dipnot Yayınları, 2016), 214.

⁹⁵ Akyıldız, *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Bir Model Olarak Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 17-18.

⁹⁶ Kajol V. Sontate vd., “Alcohol, Aggression, and Violence: From Public Health to Neuroscience”, *Frontiers in Psychology* 12 (Erişim 20 Aralık 2023).

kendilerinin ve eşlerinin eğitim düzeylerinin daha düşük olduğu, eşlerinin alkol ve sigara kullanım oranlarının daha fazla olduğu ve ailelerinin rızası olmadan evlendikleri tespit edilmiştir.⁹⁷

1996 yılında Eronen ve çalışma arkadaşlarının gerçekleştirdiği çalışmada ise cinayet ve tekrarlayan cinayet suçlarının failleri incelenmiş ve bu bireylerin büyük bir kısmında alkol bağımlılığına bağlı bozuklukların bulunduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte Çinik ve ekibinin 2015 yılında gerçekleştirdiği çalışmada da şizofreni hastalığı tanısı almış bireylerin madde kullanım bozukluğu ile birlikte şiddet davranışları sergileyip sergilemedikleri ele alınmıştır. Söz konusu çalışmada şizofreni ve madde kullanım bozukluğu tanılarına sahip bireylerde suç işleme oranlarının belirgin bir şekilde arttığı, aynı zamanda şiddet içeren davranışların daha sık gözlemlendiği ve çocukluk dönemlerinde fiziksel şiddete maruz kalma oranlarının da yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bu gruptaki bireylerin %88'inin suç işledikleri sırada madde etkisi altında oldukları saptanmıştır.⁹⁸ Bu sonuçlar kadına yönelik şiddete neden olan faktörlerin çok çeşitli olduğunu göstermektedir. Feminist anlayışın kadına yönelik şiddete karşı yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliğini çözüm önerisi olarak sunması, yetersiz kalmaktadır. Çünkü mevcut çalışmalar, kadına yönelik şiddetin tek bir nedene indirgenemeyeceğini ve bu olgunun çok boyutlu bir perspektifle ele alınması gerektiğini göstermektedir.

1.3.1.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, kişinin beden hakkının ihlal edilmesine neden olarak bireyde fiziksel sonuçlara yol açan bir şiddet türüdür.⁹⁹ İtmek, yumruklamak, silahla ya da herhangi bir aletle yaralamak, işkence uygulamak gibi eylemler, fiziksel şiddet kapsamına girmektedir. Dolayısıyla sözü edilen bu şiddet biçimleri, genelde aile gibi toplumsal kurumlarda yaşanan fiziksel şiddetlerdir. İstatistiki verilere göre toplumda fiziksel şiddetten en fazla kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Erkek şiddetinin bu şekilde devam etmesinde kadının boyun eğmesi, çevresel faktörler ve şiddete ilişkin haklarını bilmeyişi, kadın

---

⁹⁷ Erkan Melih Şahin vd., “Edirne’de Kadına Yönelik Eş Şiddeti Yaygınlığı ve Kadınların Şiddete Karşı Tutumları”, *Cumhuriyet Tıp Dergisi* 34/1 (2012), 23.

⁹⁸ Bahadır Geniş vd., “Alkol/Madde Kullanım Bozukluklarında Şiddet ve İntiharın Nörobiyolojik Temelleri”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 14/2 (2022), 269.

⁹⁹ Feyza Çitci, *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri* (Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 32.

açısından süreci zorlaştırmaktadır.¹⁰⁰

Kadına yönelik şiddet noktasında Aile Araştırma Kurumu tarafından 1997’de gerçekleştirilen araştırmada kadınların erkeklere göre şiddet uygulama eğiliminin daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu durum erkeklere bakıldığında farklılaşmış ve erkeklerin % 35’inde şiddet eğilimi olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırma kapsamındaki kadınların %10’unun eşlerinden sürekli şiddet görerek hakarete uğradıkları tespit edilmiştir.¹⁰¹

2014 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün ortaya koyduğu araştırmada ise kadınların en çok aile içerisinde ve ikili ilişkilerde şiddete uğradıkları görülmüştür. Üstelik şiddet söz konusu olduğunda sınıf, eğitim, etnik köken gibi farklılıklar da önemsizleşmektedir. Dolayısıyla kadının bu durumu, feministler tarafından ev ve ailenin tehlikeli mekanlar olarak görülmesine neden olmuştur. Feministlere göre şiddetin bu denli çoğunlukla erkekler tarafından uygulanması, toplumun şiddeti normal görmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü onlara göre erkeğin kadına şiddet uygulaması, eril zihniyet tarafından kadınlığın bir parçası olarak kabul edilmektedir. Ancak erkek açısından bu durum toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak “erkek olmanın” diğer bir deyişle erkekliğe geçişin ifadesi olarak kabul edilmektedir.¹⁰²

Bu bağlamda eşler arasındaki şiddetin dağılımına ilişkin literatürde üç farklı yaklaşım öne çıkmaktadır. İlk görüşe göre, kadınlar ve erkekler birbirlerine benzer oranda şiddet uygulamaktadır. İkinci görüş, erkeklerin partner şiddetine kadınlardan daha fazla maruz kaldığını savunmaktadır. Üçüncü yaklaşım ise genellikle feminist teoriye göre tanımlanmaktadır ve erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddetin daha yaygın ve sistematik olduğunu ileri sürmektedir. Ancak söz konusu yaklaşımların doğrulanması, özellikle geniş ölçekli araştırmalarda ortaya çıkan veri farklılıkları nedeniyle zorlaşmaktadır. Örneğin, Amerika’da ulusal düzeyde gerçekleştirilen üç farklı araştırma, birbirinden farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu farklılıkların temel nedeni, her araştırmanın farklı örneklem gruplarına ve yöntemlere dayanmasıdır. 2011 Ulusal Eş Şiddeti ve Cinsel Şiddet Araştırması’na göre, son 12 ay içinde partnerleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan erkeklerin sayısı 5.365.000, kadınların sayısı ise 4.741.000 olarak rapor edilmiştir. Ancak 2000 yılında gerçekleştirilen Ulusal Kadınlara Yönelik Şiddet Araştırması bu verilerle

---

¹⁰⁰ Dolunay Şenol - Sıtkı Yıldız, *Kadına Yönelik Şiddet Algısı: Kadın ve Erkek Bakış Açılılarıyla* (Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, 2013), 9.

¹⁰¹ Aliye Mavili Aktaş, *Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması* (Elma Yayınevi, 2006), 15.

¹⁰² Berber, “Kadına Yönelik Şiddet”, 252.

çelişmektedir. Söz konusu verilere göre, 1.309.061 kadın ve 834.732 erkek, partner şiddetine maruz kalmıştır. Buna ek olarak, 2010 Ulusal Suç Kurbanlığı Araştırması'nda son 12 ay içinde eş şiddetine uğrayan erkek sayısı 101.530, kadın sayısı ise 407.700 olarak belirlenmiştir. Bu veriler, aynı konu üzerinde yapılan farklı araştırmaların, kullanılan yöntemler, örneklem büyüklüğü ve veri toplama süreçlerindeki farklılıklar nedeniyle değişken sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir.¹⁰³

Hines ve Emily'in yaptığı araştırmada ise erkeklerin de yüksek oranda kadın partnerlerinden şiddet gördüğü görülmektedir. Söz konusu araştırmada erkeklerin kadın partnerlerinden psikolojik, cinsel ve fiziksel şiddet gördüğü saptanmıştır. Zira bu durum, Danish Association for Male Victims of Domestic Violence adlı kuruluşa yapılan başvurularda tespit edilmiştir. Erkeklerin söz konusu kuruma yaptıkları başvurulardan yaklaşık % 95'i, kadın partnerlerinin tehdit, zorlama ve kontrol edici davranışlarda bulunduğu şeklindedir.¹⁰⁴ Yunus Akan ve Binnaz Kıran'ın ele aldığı "Erkeklerin Şiddete Maruz Kalma ve Şiddet Uygulama Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmada da erkeklerin şiddete maruz kalma ve şiddet uygulama deneyimleri incelenmiştir. Çalışmada 19 erkek katılımcı yer almış ve katılımcıların yaşam koşulları, eğitim düzeyleri, aile tutumları gibi faktörlere göre farklılıklar gözlemlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların %74'ü babalarından şiddet görmüş ve %84'ü tokat şeklinde şiddete maruz kalmıştır. Dolayısıyla şiddet yaşayan katılımcıların aynı şekilde %79'u çocuklarına şiddet uygulamıştır. Bu şiddetin %63'ü ise fiziksel şiddetten meydana gelmiştir. Bu bulgulara göre, erkeklerin de yaşamlarının bir döneminde şiddete maruz kaldıkları ve bunun da şiddet uygulamalarıyla ilişkili olduğu ortaya konulmuştur.¹⁰⁵ Bununla birlikte United Nations Office on Drugs and Crime isimli kuruluşun verilerine göre 2021 yılında dünya genelinde cinayet sonucu hayatını kaybeden kişilerin %81'i erkeklerden %19'u ise kadınlardan oluşması, erkeklerin yaşadıkları şiddet durumunun kanıtıdır.¹⁰⁶

---

¹⁰³ Nurşen Adak, "Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 16/2 (2013), 10.

¹⁰⁴ Adak, "Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet", 10.

¹⁰⁵ Yunus Akan - Binnaz Kıran, "Erkeklerin Şiddete Maruz Kalma ve Şiddet Uygulama Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches* 2/2 (2017), 64-65.

¹⁰⁶ "Global Study on Homicide", *United Nations : Office on Drugs and Crime* (Erişim 22 Şubat 2025).

Görüldüğü üzere bu veriler, erkeklerin de yüksek oranda şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. Erkeğin erkeğe uyguladığı şiddetin yanında kadının erkeğe uyguladığı şiddetin yeterince gözükmemesi tartışılması gereken meselelerden biridir. Toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak kadının erkeğe şiddet uygulayabileceği düşünülmendiğinden, erkeklerin yaşadıkları şiddet deneyimleri görmezden gelinmektedir. Toplumsal cinsiyet anlayışının bir sonucu olarak, şiddete maruz kalan erkekler, yaşadıkları şiddeti dile getiremeyerek şiddeti anonim bir şekilde deneyimlemektedirler. Aynı zamanda şiddet gören erkekler, toplumun kendilerine inanmayacağı ve alay edeceği korkusuyla bu deneyimlerini paylaşmaktan kaçınmaktadırlar. Çünkü toplum, erkeklerden erkek egemen normlara uygun davranmalarını beklerken, bu normlar bir yandan erkeğe kadın karşısında güç ve iktidar sağlarken, diğer yandan duygusal baskılar, izolasyon ve yabancılaşma gibi olumsuz durumları beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddet konusu ele alınırken, erkeklerin toplum içinde karşılaştığı şiddet de göz ardı edilmemeli ve şiddete karşı bütüncül bir perspektif geliştirilmelidir.¹⁰⁷

1.3.1.2. Cinsel Şiddet

Cinsel taciz, Türk Dil Kurumu'na göre, karşı cinsi ahlaka aykırı bir şekilde rahatsız edici sözler ve davranışlarla zor durumda bırakmak, huzursuzluk ve sıkıntı yaratmaktır. Bu, hem açıkça hem de gizlice yapılan, karşı tarafın istek ve sınırlarını ihlal eden bir davranış türüdür.¹⁰⁸ Cinsel şiddet, bireyin rızası olmadan baskı aracılığıyla istismar edilmesidir. Cinsel şiddette birey, istemediği ilişkilere zorlanarak bedensel bütünlüğü yok sayılmaktadır. Ayrıca cinsel istismara uğrayan birey, psikolojik ve fiziksel şiddete de maruz kalmaktadır.¹⁰⁹ Tecavüz, cinsel ilişkiye zorlamak, kişiye ilaç ve uyuşturucu madde vererek ilişkiye zorlamak veya başkalarıyla cinsel ilişkiye girmeye mecbur bırakmak gibi davranışlar, cinsel şiddetin farklı türleridir.¹¹⁰

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2021 verilerine göre, 2008 ile 2018 yılları arasında dünya genelinde kadınların önemli bir kısmı, yani her üç kadından biri, fiziksel ya da cinsel şiddet deneyimi yaşamıştır. Bu durum, kadınların güvenliğini tehdit eden büyük bir sorun

---

¹⁰⁷ Musa Öztürk, “Şiddeti Cinsiyete Bölmek: Erkeğe Yönelik Şiddetin Perdelenmesi”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 27 (2021), 23.

¹⁰⁸ “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”.

¹⁰⁹ Özlem Belen, *Türkiye’de Aile İçi Şiddet Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 13.

¹¹⁰ “Şiddet Biçimleri”, *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı* (blog) (Erişim 21 Aralık 2023).

olup, şiddetin yaygınlığını ve toplumda bu tür saldırılara karşı yeterli önlemlerin alınmadığını gözler önüne sermektedir.¹¹¹ Sosyopolitik Saha Araştırma Merkezi tarafından 1 Ocak – 30 Haziran 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilen inceleme kapsamında, kadınlara yönelik farklı türlerde şiddet vakaları tespit edilmiştir. Verilere göre, söz konusu dönemde Türkiye’de 234 kadın cinayete kurban gitmiş, 182 kadın şüpheli bir şekilde hayatını kaybetmiştir. Bunun yanı sıra, 255 kadın fiziksel şiddet nedeniyle yaralanmış, 140 kadın zorla seks işçiliğine yönlendirilmiştir. Ayrıca 73 kadın cinsel tacize uğrarken, 12 kadın ise tecavüze maruz kalmıştır.¹¹² Öte yandan Uluslararası Çalışma Örgütü, Lloyd Sicili Vakfı ve Gallup tarafından gerçekleştirilen çalışmada, dünya çapında çalışan her beş kişiden biri, çalışma yaşamında cinsel şiddet ve tacize maruz kalmaktadır. Yapılan araştırmaya göre, çalışan kadınlar ve erkeklerin %17,9’u psikolojik şiddet ve tacize uğradıklarını belirtmişlerdir. Ancak raporun bulgularına göre, mağdurların yalnızca yarısı, yaşadıkları şiddet ve taciz deneyimlerini başkalarıyla paylaşmaktadır. Bu durumu açıklamama nedenleri ise zaman kaybı ve itibar gibi nedenlere dayanmaktadır. Cinsel şiddet deneyimlerini kadınların %60,7’si, erkeklerin ise %50,1’inin paylaştığı görülmektedir. Bu durum, cinsel şiddeti yalnızca kadınların değil, erkeklerin de yaşadığını göstermektedir.¹¹³

1.3.1.3. Psikolojik/ Duygusal Şiddet

Psikolojik şiddet, bireyin ruhsal bütünlüğünü olumsuz yönde etkileyen ve doğrudan ya da dolaylı bir biçimde uygulanan şiddet eylemidir. Psikolojik şiddet, kişinin zihinsel ve duygusal dengesini bozan, sürekli kontrol altında tutma, değersiz hissettirme ve suçluluk duygusu yaratma gibi yöntemlerle bireyin ruhsal yapısını sistematik biçimde yıpratıcı bir şiddet biçimidir. Beyin yıkama, yalan söyleme ve manipülasyon, psikolojik şiddetten bazılarıdır. Bunun dışında kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, hakaret etmek, kıskançlık bahanesiyle baskı uygulamak gibi eylemler de psikolojik şiddet olarak değerlendirilmektedir.¹¹⁴

---

¹¹¹ Ufuk Usta, “KADEM Kadına Yönelik Cinsel Şiddetle Mücadele Çalıştayları”, *KADEM* (blog) (Erişim 10 Şubat 2023).

¹¹² Saha Merkezi, “1 Ocak – 30 Haziran 2024 Tarihleri Arasında Basına Yansıyan Kadına Şiddet Vakalarının İncelenmesi - Sosyopolitik Saha Araştırmalar Merkezi”, 06 Temmuz 2024.

¹¹³ “Yeni Rapora Göre, Çalışma Yaşamında Her Beş Kişiden Biri Şiddet ve Tacize Uğruyor | International Labour Organization” (Erişim 22 Şubat 2025).

¹¹⁴ “Ne Yapabiliriz? Aile İçi Şiddet / Kadına Yönelik Şiddet” (Erişim 22 Şubat 2025).

En yaygın şiddet biçimlerinden biri olan duygusal şiddetin Türkiye genelindeki yaygınlığına bakıldığında evli kadınların %44'nün duygusal şiddet eylemlerinden en az birine maruz kaldığı saptanmıştır.¹¹⁵ Duygusal şiddet yaşamış evlenmiş kadınların yüzdesi yaş, eğitim ve yerleşim yerlerine göre ciddi bir fark oluşturmamaktadır. Ancak bu durum lisans ve üzeri eğitim almış kadınlar arasında değişmekte ve belirgin bir biçimde azalmaktadır. Öte yandan boşanmış ve ayrı yaşayan kadınların duygusal şiddete uğrama oranlarının ise iki kat daha fazla olduğu saptanmıştır.¹¹⁶ Ancak Kimmel'in ABD'de yürüttüğü erkeklik çalışmaları bağlamındaki araştırmalarına göre, psikolojik saldırıya maruz kalan bireylerin %53'ünü erkekler, %47'sini ise kadınlar oluşturmaktadır.¹¹⁷ Öte yandan İngiltere'de faaliyet gösteren Mankind Yardım Merkezi'ne ulaşan telefon ve yazılı başvurular, 20-24 yaş aralığında şiddet gören erkeklerin oranının kadınlarla benzer olduğunu göstermektedir. Merkezin yöneticileri, kadınların erkeklere yönelik finansal baskı, aşağılayıcı tutumlar sergilediklerini ve çocuklara babalarına karşı olumsuz bir algı oluşturarak çeşitli biçimlerde psikolojik şiddet uyguladıklarını tespit etmiştir.¹¹⁸ Sonuç olarak psikolojik şiddet, hem erkekler hem de kadınlar tarafından uygulanabilen ve her iki cinsiyetin de maruz kalabildiği bir durumdur.

1.3.1.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, bireyin finansal kaynaklarının ve ekonomik kararlarının bir başkası tarafından kısıtlanması ya da tamamen kontrol altına alınmasıyla ortaya çıkan bir baskı biçimidir. Genellikle fiziksel ve psikolojik şiddet kadar görünür olmasa da, özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde derin etkiler bırakan yaygın bir sorundur. Kadının çalışmasını istememek ya da çalışma hakkını kısıtlamak, kazandığı gelire el koymak, malvarlığına müdahale etmek veya temel ihtiyaçlarını karşılaması için gerekli maddi desteği vermemek ekonomik şiddetin yaygın örnekleri arasındadır.¹¹⁹

İzmir'in Konak ilçesinde, 2012 yılında Guljan ve çalışma arkadaşları tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, 25-49 yaş aralığındaki kadınların maruz kaldığı şiddet

---

¹¹⁵ “Kadınlar Tek Başına Şiddeti Durduramaz - Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı” (Erişim 22 Şubat 2025).

¹¹⁶ İlknur Yüksel Kaptanoğlu - Alanur Çavlin, “Kadına Yönelik Şiddet Yaygınlığı”, *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması* (Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık, 2015), 93-94.

¹¹⁷ Öztürk, “Şiddeti Cinsiyete Bölmek: Erkeğe Yönelik Şiddetin Perdelenmesi”, 22.

¹¹⁸ “Erkekler De Şiddet Mağduru” (Erişim 22 Şubat 2025).

¹¹⁹ Ufuk Usta, “Şiddet Nedir ve Şiddete Karşı Kadının Korunması ve Başvuru Yolları”, *KADEM* (blog) (Erişim 27 Şubat 2025).

türlerini ve bu şiddeti etkileyen faktörleri incelemiştir. Çalışma bulgularına göre, psikolojik şiddet en yaygın şiddet türü olup katılımcıların %93'ü tarafından deneyimlenmiştir. Fiziksel şiddet %37.5, ekonomik şiddet %34.4 ve cinsel şiddet %3.9 oranında rapor edilmiştir.¹²⁰ Türkiye'nin İç Anadolu, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Marmara bölgelerinde yapılan bir başka araştırmada ise 200 kadın ile yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, kadının istihdam edilmesinin şiddet mağduru olma ihtimalini önemli ölçüde azalttığını ortaya koymaktadır. Araştırma verilerine göre, herhangi bir işte çalışmayan kadınların şiddete maruz kalma oranı %82,8 iken, bir işte çalışan kadınlarda bu oran %17,2'ye düşmektedir. Bu sonuçlar, ekonomik bağımsızlığın kadınların şiddete karşı kırılganlığını azaltmada önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.¹²¹

Ekonomik şiddete yalnızca kadınlar değil, erkekler de uğramaktadır. Örneğin, Ankara'da ikamet eden bir erkek, eşinin kendisine yönelik psikolojik ve ekonomik şiddet uyguladığını ileri sürerek boşanma davası açmıştır. Ankara 9. Aile Mahkemesi, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çerçevesinde, başvuruda bulunan erkeğin talebini kabul ederek koruma kararı almıştır.¹²² İngiltere'de yayımlanan Dailymail Gazetesi'nde yer alan haberlerde kadınların sosyal ve ekonomik statülerinde meydana gelen gelişmelerin, erkeklerin daha fazla kadın şiddetine maruz kalmalarına neden olduğunu açıklamaktadır. İngiltere'de yapılan son araştırmalar sonucunda elde edilen bulgulara göre 2012 yılında İngiltere ve Galler'de %40 oranında erkeğin öldürüldüğü anlaşılmaktadır. Habere göre %2.3 oranında evli erkek, eşinden şiddet görürken, %1.8 evli kadın da eşi tarafından şiddet görmüştür. Haberde kadın şiddetinin arttığı, bu durumun temelinde kadınların özgürleşmelerinin yatmakta olduğu vurgulanmış, toplumda erkek ve kadın rollerinin birbirine karıştığı kadınların erkekler dünyasına katılmaya başladıkları, erkek meslektaşları kadar hırslı oldukları ifade edilmiştir.¹²³

---

¹²⁰ Rabia İnci, "Çalışan Kadınlarda Şiddet Algısı ve Bu Algıda Ekonomik Şiddetin Yeri", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 2/3 (2019), 193.

¹²¹ Ayşe Ediz - Şenol Altan, "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması" (Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2017), 397-410.

¹²² "Psikolojik Şiddet Mağduru Kocaya Koruma Kararı", *DHA | Demirören Haber Ajansı* (Erişim 28 Kasım 2024).

¹²³ Tefik Odman - Lütfiye Odman, *Erkekler De Şiddet mağduru Hikayeleriyle Erkeklerle Karşı Kadın Şiddeti* (Adana: Karahan Kitabevi, 2017), 174-175.

1.4. Bireyselleşme ve Ailenin Dönüşümü

Bireysel ve bireysellik kavramları, Latince individuos sözcüğünden zuhur etmekte ve bu kelimeler “bölünmemiş” ya da “bölünemez” anlamına gelmektedir.¹²⁴ Bireycilik, bireylerin kişisel menfaat ve özerkliğine dayanan temel öğretileri kapsamaktadır. Örneğin liberal bireycilik, bireylerin bireysel özgürlüklerini vurgulayan bir siyasal akım olarak karşımıza çıkmakta ve bu anlayış kolektivizmle kıyaslanmaktadır. Yine bireycilik teriminin bireyin Tanrı ile olan ilişkisinde kilise kurumuna olan ihtiyacın ortadan kalkmasına mukabil “protestan bireyciliği” anlamında da kullanıldığı görülmektedir.¹²⁵

Alman sosyolog Simmel’e göre bireyselleşme, 18. yüzyılın dayattığı katı hayat biçimlerinin bir tezahürü olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Bu dönemde gerek kilisenin baskısı gerekse ekonomik baskılar, insanların özgürlük ideali peşinden gitmelerine neden olmuştur. Buna bağlı olarak ortaya çıkan eşitlik ve özgürlük talebi, 18. yüzyıl bireyselleşmesinin arka planını oluşturmaktadır. Bu dönemde bireyselleşmenin temel motifi olan “evrensel insanlık” anlayışı, “laissez faire, laissez aller” yaklaşımını oluşturmaktadır. Dolayısıyla her insanın işgal ettiği yerin değeri, yalnızca kendi sorumluluğuna dayanmaktadır. 18. yüzyılın 'evrensel insanlık' anlayışına dayalı bireyciliği, 19. yüzyılda daha 'benzersiz' bir bireycilik türünün gelişmesine neden olmuştur. Bu çağın insanı daha kendine özgü ve özerk hale gelmiştir.¹²⁶

Beck’e göre bireyselleşme yalnızca 20. yüzyılda gerçekleşmemiştir. Bireyselleşme, Rönesans döneminde, Orta Çağ’ın yönetim biçimlerinde, Protestanlıkta, feodalizmin çöküşünde ve ailevi ilişkilerin çözülmesinde de gözlemlenebilmektedir.¹²⁷ Bu noktada Avrupa’da yaşanan Rönesans ve Reformasyon hareketinin, bireyselleşme sürecinin gelişmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. XVI. yüzyılda Avrupa’da meydana gelen ekonomik buhran, fakirler ve zenginler arasında derin bir uçuruma neden olmuş ve insanlar kilisenin ekonomik gücüne karşı gelecek bir ortam yakalamıştır.¹²⁸ Kilise ve monarşik otoriteye karşı çıkan insanlar, totaliter din anlayışına ve hurafelere baş

---

¹²⁴ Lan Watt, *Modern Bireyciliğin Mitleri*, çev. Mehmet Doğan (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2014), 159.

¹²⁵ Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, 73-74.

¹²⁶ Georg Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, çev. Tuncay Birkan (İstanbul: Metis Yayınları, 2009), 212-216.

¹²⁷ Ulrich Beck, *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*, çev. Kasım Özdoğan - Bülent Doğan (İstanbul: İthaki Yayınları, 2011), 193.

¹²⁸ Adnan Güriz - Gülfem Ersöz, “Avrupa’da Reform Hareketi ve Mülkiyet Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/1 (ts.), 244-245.

kaldırarak rasyonel temelli din bir anlayışını savunmuşlardır.¹²⁹ Bununla birlikte 18. yüzyılda yükselişe geçen Aydınlanma felsefesi de aklı ve bireyi merkezine alarak başta din olmak üzere birçok toplumsal kurumu sorgulamış ve modern toplumun temelleri böylece atılmıştır.¹³⁰

Bireyciliğin gelişmesinde bir diğer etken de liberal anlayış olmuştur. Nitekim bireycilikle liberalizm paralel bir şekilde yükselişe geçmiş ve liberalizm bu süreçte insanı biricik olarak ilan etmiştir. Bireyi merkeze alan liberal anlayış, insanı her şeyin ölçüsü olarak kabul etmiş ve özgürlüklere vurgu yapmıştır. Bireyin özgürlüğünü kısıtlayan her türlü girişim, devlet müdahalesi dahi olsa kabul görmemiştir. Bu dönemin öne çıkan isimlerinden biri olan Kant, insanın akıl yetisine bağlı olarak üstün olduğunu ve insanın bir araç değil, amaç olabileceğini vurgulayarak liberal anlayışın temellerini ortaya atmıştır. İnsanın kendi kararlarını herhangi bir otoriteye bağlı kalmadan kendisinin alması bireysel çıkarların öncelendiğini göstermektedir. Liberal anlayışın bireyin özgürlüğünü ve refahını önceleyerek onu toplumdan daha üstün tutması yeni bir anlayışın doğmasına yol açmıştır.¹³¹ Görüldüğü üzere Rönesans, Reform, liberalizm ve modernleşme gibi anlayışlar bireyselleşme sürecini hızlandıran etkenler olmuş ve insanların geleneksel olan her şeyle bağlarını koparmıştır.¹³²

Beck'a göre modernleşme, 19.yüzyılda sınıfsal ayrıcalıkları ve dinin geleneksel gücünü nasıl kırdıysa bugün de sanayi toplumunun ilkelerini yok etmektedir. Ona göre klasik sanayi toplumunun veçheleri giderek yok olmakta ve biz, "risk toplumu" dediği yeni bir dünyaya adım atmaktayız. Bu durumun temel sonuçları, sanayi toplumunun tezahürleri olarak karşımıza çıkan çekirdek aile yapısında, çalışma biçimlerinde ve kadın-erkek arasındaki cinsiyet rollerinin değişiminde görülmektedir. Zira sanayi toplumunun katı ve sınırlı anlayışı, modernleşmenin küresel etkisiyle çatışmakta ve toplumsal ilişkileri dönüştürmektedir. Bu bağlamda Beck, klasik sanayi toplumunda, servet üretimi ve ekonomik büyümenin görünür olduğunu, bugünkü toplumda ise risklerin ön planda

---

¹²⁹ Ahmet Cevizci, *Aydınlanma Felsefesi* (İstanbul: Say Yayınları, 2017), 29.

¹³⁰ Ahmet Çiğdem, *Aydınlanma Düşüncesi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997), 15-16.

¹³¹ Halis Çetin, "Liberalizmin Temel İlkeleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2/1 (2001), 221-222.

¹³² Mustafa Günerigök, "Geç Modern Çağda Dinsel Bireycilik ve Kimlik", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 36 (2017), 228.

olduğunu iddia etmektedir. Çünkü ona göre 19. ve 20. yüzyılda olduğu gibi artık riskler, belirli bir bölgeyle sınırlı kalmamakta aksine küresel çapta etkili olmaktadır.¹³³

Bugün bireylerin yaşadıkları birçok problemi, Beck'in teori haline getirdiği "risk toplumu" üzerinden okuyabilmekteyiz. Modernleşmenin sunduğu birçok yenilik, peşinden çeşitli riskleri de getirmiştir. Bu riskler ve çelişkiler, bugünün dünyasında sistemin neden olduğu çelişkiler olarak değil de bireylerin kişisel problemleri olarak görülmektedir. Dolayısıyla içinde yaşadığımız toplum, bireysel kimliklerimizi ve yaşamlarımızı sorgulamaya iten, bilginin tek bir kaynaktan gelmediği toplumdur. Çoğulculuk ve çeşitliliğin hüküm sürdüğü bu yaşam biçimi, her ne kadar özgürlüklere yer vererek bireyselleşmeyi artırmış olsa da değerlerin sürekli değiştiği bir ortamda bireyler kendilerini güvenden yoksun hissetmektedirler.¹³⁴ Giddens modern yaşam biçiminin önceki toplumlara kıyasla bireylere daha fazla özgürlük ve seçenek sunduğunu belirtmektedir. Artan bireyselleşme sürecinde, geleneksel ve yerel ilişkilerin önemini yitirmesiyle birlikte bireylerin benlikleri de dönüşüme uğramakta ve bu çeşitlilik ortamında bireyler sürekli olarak seçimler yapmak zorunda kalmaktadır.¹³⁵

Modernleşmenin erken dönemlerinde bireyin ait olduğu cemaat yapıları ve topluluk temelli ilişkiler, toplumsal dönüşüm sürecinin etkisiyle giderek zayıflamış ve yerini bireyselleşmiş yaşam biçimlerine bırakmıştır. Bu süreç, geleneksel dayanışma ağlarının çözülmesiyle birlikte, bireyin toplumsal ilişkilerini ve kimlik inşasını yeniden şekillendirmiştir. Bauman'a göre bireyselleşme, günümüz toplumlarında artık bir tercih meselesi olmaktan çıkmış ve kaçınılmaz bir gerçeklik haline gelmiştir.¹³⁶

Modernleşmeye bağlı olarak gelişen küreselleşme ise toplumları ekonomik ve kültürel açıdan etkilediği gibi başta aile olmak üzere bireyler arası ilişkileri de değiştirmiştir. İletişim ve bilgiye erişim olanaklarının artması, ülkeler arasındaki sınırları kaldırmakta ve insanları birbirlerine yakınlaştırmaktadır. Sınırların olmayışı insanların dünyadaki gelişmelerden haberdar olmalarını sağlamakta ve toplumlar arasındaki duvarlar kalkmaktadır. Küreselleşmenin bu sonuçları bireyselleşme sürecini hızlandıran etkenlerden biri

---

¹³³ Beck, *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*, 9-14.

¹³⁴ Peter L. Berger - Thomas Luckmann, *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi: Modern İnsanın Yönelimi*, çev. Mustafa Derviş Dereli (Ankara: Heretik Yayınları, 2015), 60.

¹³⁵ Anthony Giddens, *Modernite ve Bireysel Kimlik: Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, çev. Ümit Tatlıcan (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 109-110.

¹³⁶ Zygmunt Bauman, *Bireyselleşmiş Toplum*, çev. Yavuz Alogan (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005), 61-64.

olmaktadır.¹³⁷ Zira Giddens’a göre medya, internet gibi kitle iletişim araçları küreselleşmenin etkisini artırmakta ve bireylerin daha fazla özerklik kazanmalarına neden olmaktadır. Eski zamanlardan farklı olarak küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel değerlerin gücü azalmış ve bireysel tercihler daha ön plana çıkmaya başlamıştır. İnsanın kendi kimliğini geleneklerden azade bir şekilde belirlemesi, toplumsal cinsiyet rollerindeki değişime kadar birçok alanda da farklılıklara neden olmuştur. Örneğin bugün kadınlardan yalnızca ev hanımı olmalarını beklemek, artık bir kader olarak görülmemekte ve bugün kadınlar kariyerlerini özgürce şekillendirebilmektedir.¹³⁸

Bunun bir sonucu olarak bireyselleşmenin yükselişi ‘biz’ duygusunun yerine ‘ben’ duygusunu ön plana çıkararak aile ve evlilik kurumuna yüklenen toplumsal normları değiştirmiştir.¹³⁹ Buna göre küreselleşmenin yalnızca ekonomik ve finansal sistemlerle sınırlı bir olgu olarak ele alınmasının eksik bir bakış açısı olduğu vurgulanmaktadır. Küreselleşme, bireylerin en mahrem alanlarına kadar nüfuz eden çok yönlü bir süreçtir. Bu bağlamda, geleneksel aile yapıları da küreselleşmenin etkileriyle dönüşmekte ve çeşitli gerilimlere maruz kalmaktadır. Küreselleşme süreci, bireyselleşmeyi teşvik eden dinamikleriyle toplumsal normları yeniden şekillendirirken, aile içi ilişkileri, kadın erkek konumunu ve toplumsal cinsiyet meselesi gibi konuları da değişime uğratmıştır. Dolayısıyla, küreselleşmenin yalnızca makro düzeydeki yapısal dönüşümlerle sınırlı olmadığı, aynı zamanda mikro düzeyde, bireysel yaşam pratiklerini de dönüştüren bir süreç olduğu görülmektedir.¹⁴⁰

Bu noktada Beck, toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesine yol açan birçok etkenden bahsetmektedir. Bu etkenlerden biri de kadının toplumdaki konumudur. Kadınları geleneksel kadınlık rollerinden uzaklaştıran faktörlerin başında ortalama yaşam süresinin uzaması gelmektedir. Önceki yüzyıllarda kadınların ortalama yaşam süresi, planlanan çocuk sayısını dünyaya getirmek için ancak yeterlidir. Fakat günümüzdeki kadınların annelik deneyimi yaklaşık kırk beş yaşlarına kadar devam etmektedir. Beck’in deyimiyle “çocuk için var olmak” artık bir tabu olmaktan çıkmıştır. Yine modernleşmeyle birlikte ev işlerinin doğasının da değişmesi, kadınlık rollerini etkileyen unsurlardan biri olarak

---

¹³⁷ Şinasi Gündüz, *Küresel Sorunlar ve Din* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2005), 67.

¹³⁸ Giddens - W.Sutton, *Sosyoloji*, 152-154.

¹³⁹ Serdar Ünal - Duygu Avcı, “Kolektivitiden Bireyciliğe Geçiş: Aile ve Evlilik Kurumuna Dair Değişen Göstergeler ve Kaygılar”, *Turkish Studies Social Sciences* 14/5 (2019), 2644.

¹⁴⁰ Yakın Ertürk, *Sınır Tanımayan Şiddet Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu* (İstanbul: Metis Yayınları, 2022), 36.

karşımıza çıkmaktadır. Üretilen araç gereçler ev işlerini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla bu durum “ev işinin niteliksizleşmesine” neden olarak kadının meslek hayatına katılmasında itici faktör olmuştur. Diğer yandan doğum kontrol yöntemlerinin gelişmesi, kadınların anne olma zamanına ve çocuk sayısına karar verebilmelerini sağlamıştır.¹⁴¹ Bu bağlamda demografik özgürleşme, ev işlerinin kolaylaşması, doğum kontrol yöntemleri, boşanma hakları, eğitim ve iş hayatına atılma gibi etkenler kadınların geleneksel normlardan kurtulduklarını göstermektedir.¹⁴² Bilhassa cinselliğin üreme faktöründen bağımsız işlemesi, kadının bağımsızlaşmasında itici faktör olmuştur. Giddens cinselliğin üremeden soyutlanarak merkezsizleşmesini “plastik cinsellik” olarak tanımlamaktadır. Gebelikten korunma yöntemleri ve üreme teknolojilerinin gelişmesi plastik cinselliğin güçlenmesinde itici unsurlar olmuştur.¹⁴³

Modernliğin bir diğer sonuçlarından olan çekirdek aile modelinin yaygınlaşması ise hane içi üretimin yerine ücretli iş gücünü gündeme getirmiştir. Emegın özerkleşmesi, her bireyin kendi geçimini sağlamasına neden olmuş ve bu durum aile içi bağılıkların azalmasına yol açmıştır.¹⁴⁴ Görüldüğü üzere bireyselleşme eğiliminin artmasıyla aile içi ilişkiler ve toplumsal cinsiyet rolleri de değişime uğramıştır. Kadının geleneksel ailelerde üstlendiği katı cinsiyet rolleri bugün daha kırılğan bir hale gelmiştir.

Toplumsal koşullara bağılı olarak artan bireyselleşme eğiliminin bir sonucu olarak eşlerin çalışması ve çocukların kreş, okul gibi alanlarda vakit geçirmesi ve şehir yaşamının getirmiş olduğı zorluklar, aile içerisinde bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Aile içi bireylerin çalışması, cinsiyet rollerinin çatışması ve buna bağılı olarak birlikte geçirilen zaman diliminin azalması aileler içerisinde anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Aile içi şiddet, geçimsizlik, çocuklarda meydana gelen psikolojik problemler, anne baba arasındaki anlaşmazlıklar, ekonomik problemler, artan boşanma oranları ve aileye alternatif yaşam biçimlerinin ortaya çıkması aile kurumunun geleceğine dair tartışmaları ortaya çıkarmaktadır.¹⁴⁵ Dolayısıyla bugün eski dönemlere nazaran daha fazla aile formlarında çeşitlilik görülmektedir. Artan yaş ortalaması sebebiyle üç nesilden

---

¹⁴¹ Beck - Beck-Gernsheim, *Aşkın Normal Kaosu*, 61-62.

¹⁴² Beck - Beck-Gernsheim, *Aşkın Normal Kaosu*, 63.

¹⁴³ Anthony Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm*, çev. İdris Şahin (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010), 9.

¹⁴⁴ İrfan Yıldırım, “Birey-Toplum Dikotomisi Üzerinden Ailenin Serencamına Kuramsal Bir Bakış”, *Turkish Studies* 17/5 (2022), 965.

¹⁴⁵ İhsan Çapcıoğlu, “Sekülerleşen Toplumda Bireyselleşen Aile” 13/2 (2018), 27.

oluşan evli torunlar, torunların ebeveynleri ve ebeveynlerin anne babaları ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bilhassa Avrupa’da yaygınlaşan eşcinsellik neticesinde homoseksüel ilişkiler onaylanmakta ve aile yapılarında çeşitlilikler çoğalmaktadır.¹⁴⁶

Beck’a göre bugün aile kavramına yüklenen anlam değişmektedir. Artık günümüzde insanlar evlilik gerçekleştirmeden birlikte yaşayabilmekte ve çocuk yetiştirmek için evliliği şart görmemektedir. Gündelik hayatta çeşitli organizasyonlarda dahi “çiftler”, “birliktelikler”, “ilişkiler” sözcüklerinin daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Bu durum bireyler arası ilişkilerin “hayat arkadaşlığına” ve “yarı-ömürlük” arkadaşlığa doğru gittiğini göstermektedir.¹⁴⁷ Giddens bu durumu, insanların deneyimlerini ve beklentilerini, “ilişkiye girme” ya da “ilişki yaşama” gibi terimler yerine, daha çok “bağlantıda olma” veya “hatta kalma” gibi ifadelerle dile getirdiklerini belirtmektedir. Ayrıca, partner kavramı yerine “ağlar”dan söz ettiklerini ifade etmektedir.¹⁴⁸ Dolayısıyla günümüzde bireylerin fazla seçenekleri olması, ilişkiler noktasında daha bağımsız hareket etmelerini sağlamaktadır. Bunun bir sonucu olarak eski dönemlere nazaran insanlar anlaşılmadıklarında daha rahat boşanabilmekte ve birbirlerinden vazgeçebilmektedirler.¹⁴⁹ Nitekim dünyada boşanma oranlarına bakıldığında bu oranın her geçen gün katlanarak artması bu durumu doğrular niteliktedir. Zira Avrupa çapında boşanma oranlarına bakıldığında İngiltere ve Galler’de 1960 ve 1970’li yıllarda olan boşanma oranlarının her yıl %9 arttığı ve 10 yıl içerisinde iki katına çıktığı görülmüştür. Yıllık boşanma sayısının ise 1993 senesinde 165.000 ile zirveye ulaştığı saptanmıştır. 2007’lere gelindiğinde de bu rakam 126.700 olmuştur. Günümüzde ise yapılan evliliklerin neredeyse beşte ikisi boşanmayla sonuçlanmaktadır.¹⁵⁰

Giddens’a göre boşanma oranlarının artmasının sebebi insanların evliliğe yükledikleri anlamın değişmesi ve kadınların iş hayatına girerek ekonomik özgürlüklerini elde etmeleridir. Çünkü günümüz evlilikleri servet artırmak ya da statü elde etmek için yapılmamaktadır.¹⁵¹ Özetle söyleyecek olursak geç modernleşmeyle birlikte birçok unsur değiştiği gibi toplumsal cinsiyet kalıpları ve aşka dair yargılar da değişmiştir. Modernleşme öncesinde var olan katılıklar, bugün akışkan bir forma gelmiş ve

---

¹⁴⁶ Giddens - W.Sutton, *Sosyoloji*, 412.

¹⁴⁷ Fatih Tezcan, *Evlenmemiş Bireylerin Yaşam Tarzları: Toplumsal Bağlamda Gizli Bir Damgalanma* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 17.

¹⁴⁸ Zygmunt Bauman, *Akışkan Aşk: İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair* (İstanbul: Versus Kitap, 2012), 12.

¹⁴⁹ Giddens - W.Sutton, *Sosyoloji*, 415.

¹⁵⁰ Giddens - W.Sutton, *Sosyoloji*, 419.

¹⁵¹ Giddens - W.Sutton, *Sosyoloji*, 421.

bireylerarası ilişkileri de kırılğan bir yapıya dönüştürmüştür. Hatta günümüzde aile ve komşuluk ilişkileri dahi yaşayan ölü gibidir. Beck, aile, toplumsal ilişkiler ve komşuluk ilişkilerini “zombi kategorisine” dahil etmektedir. Bugün bu kurumların geleneksel formlardan sıyrılarak dönüşmesi modernleşmenin eritici güçlerinin devreye girdiğini bizlere göstermektedir.¹⁵²

1.5. Toplumsal Sözleşmeler, Aile ve Kadın

Tarihte, adil bir yaşamı sağlama amacı güden çeşitli toplumsal sözleşmeler yapılmıştır. İnsanlar, bireysel özgürlüklerinin ve toplumsal düzenin güvence altına alınması için farklı dönemlerde bir araya gelerek sözleşmeler yapmışlardır. Bu sözleşmeler, yalnızca hukuki düzenlemeler olmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal adaletin, eşitliğin ve hakların korunmasına yönelik felsefi temellerin de atılmasında etkili olmuştur. Söz konusu sözleşmelerden öne çıkanların başında 1762'de Jean-Jacques Rousseau tarafından yazılan *Toplum Sözleşmesi* kitabı gelmektedir. Toplum sözleşmesi, bireylerin doğal durumdaki belirsizlik ve güvensizlik ortamından çıkmalarını sağlamak amacıyla geliştirilmiş bir kavramdır. Doğal durumda her bireyin kendi varlığını koruma çabası, zamanla toplumsal düzenin tesis edilmesini zorunlu hale getirmiştir. Ancak, bireylerin tek başlarına hareket ederek güvenliklerini sağlamaları mümkün olmadığından, ortak bir düzen oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda toplum sözleşmesi, bireylerin kendi hak ve özgürlüklerinden belirli bir ölçüde feragat ederek, kolektif bir yapı içinde güvenlik ve düzeni sağlamalarını ifade etmektedir.¹⁵³

Rousseau'nun ortaya koyduğu toplum sözleşmesi kuramı, bireylerin ortak irade doğrultusunda bir araya gelerek siyasi ve hukuki bir sistem oluşturmalarını öngörmektedir. Bu sistemde, bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri belirli kurallar çerçevesinde düzenlenmekte ve böylece toplumsal yaşam sürdürülebilir hale gelmektedir. Rousseau'ya göre, bireylerin kendi güvenliklerini sağlamak için oluşturdukları bu sözleşme, yalnızca güç ilişkilerine dayalı bir birliktelikten ziyade, ortak çıkarları gözeten ve herkesin rızasına dayanan bir toplumsal düzen yaratmayı amaçlamaktadır.¹⁵⁴

---

¹⁵² Zygmunt Bauman, *Akışkan Modernite*, çev. Sinan Okan Çavuş (İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2018), 30.

¹⁵³ Jean Jacques Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, çev. Vedat Günyol (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018), 26.

¹⁵⁴ Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, 27.

Görüldüğü üzere insan hakları söylemi, köklerini doğal hukuk teorisinde bulmakta olup, tarihsel süreç içerisinde farklı aşamalardan geçerek pozitif hukuka eklenmiştir. Bu bağlamda, genellikle Magna Carta ile başlangıç noktası kabul edilen bu gelişim çizgisi, daha sonraki dönemde çeşitli İngiliz yasaları aracılığıyla şekillenmiş ve 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile daha belirgin bir hukuki çerçeveye oturmuştur. Özellikle 1949'da kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile uluslararası hukuk sahnesinde kurumsal bir kimlik kazanan insan hakları anlayışı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi bölgesel belgelerle daha da pekişmiştir.¹⁵⁵

15 Haziran 1215 tarihinde İngiliz monarşisi tarafından onaylanan Magna Charta resmi bir belge olarak kabul edilmiştir. Bu belge, kralın mutlak yetkilerinin bir kez tarihte kısıtlandığı ve İngiltere'deki vatandaşlara çeşitli haklar ve özgürlükler tanındığı iddialarını gündeme getirmiştir. Ancak, Magna Charta'nın esas amacı vatandaşların özgürlüklerini belirlemekten çok, toplumdaki güçler arasında bir denge oluşturmaktır. Bu belge, kralın sınırsız yetkilerini, kilise, feodal beyler ve halk adına sınırlamayı hedeflemiştir. Toplamda 63 maddeden oluşan Magna Charta, özellikle kilise, feodal beyler, kiracılar, ticaret ve tüccarların hakları, hukuk ve yargı sistemi, kraliyet memurlarının sorumlulukları ve krallık ormanları gibi çeşitli toplumsal ve ekonomik konuları ele almıştır.¹⁵⁶

Magna Charta'da kadınlara yönelik düzenlemeler de yapılmıştır. Magna Charta hükümlerine göre, mirasçılar, toplumsal statülerini zedelemeyecek şekilde, kendilerinden daha düşük bir sosyal sınıfa mensup kadınlarla evlenme hakkına sahiptir. Ancak, evlilik akdi gerçekleştirilmeden önce, söz konusu mirasçının kan bağı bulunan kişiler bu durumdan haberdar edilmelidir.¹⁵⁷

Evlilik sürecinde dul kalan kadınlara ilişkin düzenlemeler de Magna Charta'da yer almaktadır. Buna göre, dul kadın, evliliğinden kaynaklanan hakları çerçevesinde kendisine düşen miras ve malvarlığını herhangi bir engelleme ya da gecikme olmaksızın teslim alacaktır. Aynı zamanda, çeyizine, evliliği boyunca edindiği mülklere ve kocasının ölüm anında kendisinin veya eşinin sahip olduğu taşınır ve taşınmaz mallara ilişkin

---

¹⁵⁵ Fatmagül Berktaş, "Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye", *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no 7, 2004* (Sivil Toplum ve Demokrasi Konferansı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, ts.), 1.

¹⁵⁶ Sefa Dereköy, "Magna Charta (Büyük Ferman) Bir Magna Sancta (Büyük Kutsal) Mı?", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/56 (2018), 158-159.

¹⁵⁷ Çiğdem Dürüşken, *Magna Charta Büyük Sözleşme* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2009), 25.

herhangi bir iade yükümlülüğü bulunmamaktadır. Dul kadın, kocasının vefatının ardından kırk gün boyunca ikamet ettiği evde kalmaya devam edebilir ve bu süre zarfında çeyizi kendisine teslim edilmelidir. Ayrıca, herhangi bir dul, kendi iradesi dışında yeniden evliliğe zorlanamaz. Ancak, dul kadın, kralın topraklarını kullanma hakkına sahipse, yeniden evlenmeden önce hükümdarın onayını almakla yükümlüdür. Bunun yanı sıra, başka bir lordun topraklarını kullanma hakkı bulunuyorsa, evlilik öncesinde ilgili lordun rızasını alması gerekmektedir.¹⁵⁸

20. yüzyılda insan haklarının uluslararası düzeyde korunmasına yönelik gelişmelere gelindiğinde ise çok katmanlı bir süreç izlenmiştir. 1915 yılında Sir Francis Younghusband, insan hakları mücadelesini merkeze alan “Haklar İçin Savaş Hareketi” adlı bir örgüt kurulmuştur. 1917’de Amerikan Uluslararası Hukuk Enstitüsü Genel Sekreteri Alejandro Alvarez, bireyler ve kuruluşlar için insan haklarının uluslararası düzeyde tanınması gerekliliğini vurgulamıştır. 1918’de ABD Başkanı Woodrow Wilson, kongrede yaptığı konuşmada adalet ve adil bir dünya düzeni oluşturma hedefini dile getirmiştir. Bu gelişmelerin bir devamı olarak, 1919 yılında Versailles Barış Anlaşması imzalanmış ve savaş veya savaş tehdidine karşı kolektif bir tutum benimsenmiştir.¹⁵⁹

Milletler Cemiyeti, üye devletlerin azınlık haklarını güvence altına almasını teşvik ederek bu alanda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bunun yanı sıra, işçi haklarının korunmasına yönelik de etkin politikalar geliştirmiştir. Cemiyet Sözleşmesi erkekler, kadınlar ve çocuklar için adil ve insana yakışır yaşam koşullarının sağlanmasını açıkça vurgulamıştır. Ayrıca, dinsel özgürlüklerin korunması ve milliyete dayalı ayrımcılığın önlenmesi adına eşitlik ilkesi temel bir prensip olarak benimsenmiştir.¹⁶⁰

Dünyada eşitliğin ve barışın sağlanabilmesi için insan hakları ve özgürlüklerin korunması gerektiği vurgulanarak çeşitli önlemler alınmıştır. Birleşmiş Milletler Anayasası’nda “İnsan Hakları” na saygı prensibinin merkeze alınarak faşist ideolojilerin neden olduğu olumsuzluklar önlenmek istenmiştir. İnsan haklarına saygının temel alındığı Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın giriş bölümünde savaşın olumsuz etkilerinden korunmaya, kadın ve erkek arasındaki hak eşitliğine vurgu yapılmıştır. Buna bağlı olarak antlaşmaya

¹⁵⁸ Dürüşken, *Magna Charta Büyük Sözleşme*, 27.

¹⁵⁹ Andrew Clapham, *İnsan Hakları*, çev. Hakan Gür (Ankara: Dost Kitabevi, 2010), 43-44.

¹⁶⁰ Clapham, *İnsan Hakları*, 45.

üye olan devletlerin hiçbir konuda ayırım gözetmeksizin insan hakları noktasında kolaylık sağlaması ve hoşgörülü olması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁶¹

Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen Kadın On Yılı, kadınların toplumsal yaşamın her alanına eşit katılımını sağlama ve cinsiyete dayalı ayrımcılığı ortadan kaldırma hedefiyle hayata geçirilmiş küresel bir girişimdir. Bu süreç, kadınların statüsünü kapsamlı bir şekilde ele almayı ve onların her düzeyde karar alma mekanizmalarına etkin katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal yaşama eşit şartlarda dahil olmalarının kalkınma ile doğrudan ilişkili olduğu anlayışına dayanan bu girişim, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik politikaların oluşturulmasını ve uygulanmasını desteklemektedir.¹⁶²

Kadın hakları ve eşitliği konusunda önemli adımların atıldığı uluslararası konferanslar, kadınların toplumda daha adil bir şekilde yer alabilmesi için çeşitli stratejiler geliştirmiştir. 1980 yılında Kopenhag’da düzenlenen 2. Dünya Kadın Konferansı’nda aile içi şiddet, mülteci kadınların sorunları ve engelli kadınların karşılaştığı zorluklar gündeme alınmıştır. Bu konferans, kadınların yaşadığı problemlere dikkat çekerek çözüm yolları aramayı amaçlamıştır. 1985’te Nairobi’de gerçekleşen 3. Dünya Kadın Konferansı ise “Nairobi Stratejileri” olarak bilinen bir dizi öneriyi kabul etmiştir. Bu stratejiler, kadınların toplumun her alanında eşit haklara sahip olmasını bir zorunluluk olarak değerlendirmiş ve eşitliğin sağlanması için yasal düzenlemelerin önemine vurgu yapmıştır. 1993’te Viyana’da yapılan Birleşmiş Milletler Dünya İnsan Hakları Konferansı’nda kadınların hem özel hem de kamusal alanda karşılaştıkları ayrımcılık ele alınmıştır. Konferansın en önemli sonuçlarından biri, kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilmesi ve buna karşı devletlerin gerekli tedbirleri almasının zorunlu görülmesidir. 1995’te ise Pekin’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler 4. Dünya Kadın Konferansı, kadın hakları mücadelesinde dönüm noktası olmuştur. Bu konferansta kabul edilen Pekin Bildirgesi ve Eylem Platformu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm alanlarda uygulanmasını hedeflemiştir. Nairobi Stratejilerinin yeterli sonuç vermemesi üzerine hazırlanan Eylem Platformu, daha kapsamlı çözümler sunmuştur. Özellikle kadınları yoksulluğa iten koşullar, kız çocuklarına yönelik ayrımcılık, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler, kadına yönelik şiddet ve savaşların kadınlar üzerindeki olumsuz

---

¹⁶¹ Rona Aybay, *İnsan Hakları Hukuku* (İstanbul, 2015), 42-45.

¹⁶² Ertürk, *Sınır Tanımayan Şiddet Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*, 58.

etkileri gibi konular detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Dolayısıyla söz konusu konferanslarda, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi için daha stratejik adımlar atılmıştır.¹⁶³

Kadına yönelik şiddet bağlamında Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği çerçevesinde 2000’li yılların başına kadar kapsamlı bir girişimde bulunulmamıştır. Ancak Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Bildirgesi’nde geçen yaşam hakkı, güvenlik, özgürlük hakkı gibi temel ilkelerle Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine İlişkin Bildirge’deki ilkeleri temel almıştır. Avrupa Konseyi, 2002 yılında kabul edilen tavsiye kararıyla birlikte aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddete detaylı bir şekilde yer vererek şiddete uğrayanların korunarak yetkililerin şiddet noktasında eğitilmesine karar vermiştir. Yine iş yerinde yaşanan cinsel istismar, 1991 yılında çıkarılan “İşyerinde Kadın ve Erkeklerin Onurunun Korunması Hakkında” isimli tavsiye kararıyla önlenmeye çalışılmıştır. Avrupa Konseyi’nin kadına yönelik şiddet noktasında farkındalık oluşturmak için 1999 yılında “kadına şiddete hayır” sloganıyla imza kampanyası yürüttüğü görülmüştür. 2006 yılına gelindiğinde ise “aile içi şiddetle mücadele” yılı olarak kabul edilmiştir.¹⁶⁴

Özetle söylemek gerekirse Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği’ne bakıldığında kadına yönelik şiddet noktasında 2000’li yıllara kadar kapsamlı bir girişimde bulunmadıkları görülmektedir. Ancak 2008 yılında Avrupa Konseyi, kadına yönelik şiddetle mücadelede sistemli bir sözleşmesinin yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu girişim İstanbul Sözleşmesi’nin ortaya çıkmasını sağlayacak uygun ortamı hazırlamıştır.¹⁶⁵

1.6. CEDAW Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler tarafından 1979 yılında onaylanan “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”¹⁶⁶ (CEDAW) siyaset, ekonomi, sosyal yaşam ve evlilik alanlarında eşitlikçi politikalar yürütülmesini taahhüt etmektedir. CEDAW

---

¹⁶³ Onur Dinçer, *Eşitlik Tahayyülünün Müsterek Kurgusu: Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun Çalışma Öncelikleri ve Çıkan Politika Metinleri Üzerine Bir Analiz* (Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Tez, 2014), 18-24.

¹⁶⁴ “Makaleler arşivi - Sayfa 5 / 15”, *Nazan Moroğlu* (Erişim 06 Nisan 2024).

¹⁶⁵ Şeref Uluocak vd., *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet: Çanakkale Örneği ve Çanakkale’de Kadın Hakları Konusundaki Sosyal Hizmet Çalışmalarının Kısa Tarihçesi* (Ankara: Paradigma Akademi Yayınları, 2014), 64.

¹⁶⁶ Fatma İrem Gürgey Çağlar - Özge Yücel Dericiler, “Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Özen Yükümlülüğünün Dönüşümünün Bir Örneği Olarak CEDAW Komitesi’nin 35 Sayılı Tavsiye Kararı”, *Ankara Barosu Dergisi* 77/1 (2019), 243.

yalnızca hukuki anlamda değil, toplumun tüm kademelerinde kadın-erkek eşitliğini esas olarak kadınların haklarını korumaya almaktadır. Ayrıca CEDAW'a üye olan ülkelerin sözleşmenin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediikleri noktasında CEDAW Komitesi tarafından denetlendikleri görülmektedir.¹⁶⁷

Altı bölüm ve 30 maddeden oluşan CEDAW Sözleşmesi'nin temel amacı, 1. maddede açıklanmıştır. Sözleşmeye göre kadınların siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel gibi alanlar başta olmak üzere her türlü yaşam alanından insan hak ve özgürlüklerinden yararlanabilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁶⁸ CEDAW'ın ana hedefi, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklere neden olan yasaların, gelenek ve göreneklerin ortadan kaldırılmasıdır. Bununla birlikte sözleşme, yalnızca yasal anlamda eşitliği değil, aynı zamanda bu hakların kullanılabilmesi için fırsat eşitliğini de önemsemekte ve olumlu ayrımcılık politikalarını desteklemektedir.¹⁶⁹ CEDAW'ı diğer sözleşmelerden ayıran bir diğer nokta, cinsiyetler arası eşitsizlikleri daha sistematik bir şekilde ele almasıdır. Zira 1948' de kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi hususi olarak kadınlar açısından herhangi bir açılım getirmese de tüm bireylerin haklar bağlamında eşit ve özgür olduklarını belirtmektedir. “Ayrım yapmama” ilkesi aynı şekilde diğer birçok uluslararası belgelerde de yer almaktadır. Ancak CEDAW ile “ayrım yapmama” ilkesinin bizzat kadınlar bağlamında ele alındığı görülmektedir.¹⁷⁰

CEDAW her ne kadar kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi bağlamında hareket etmiş olsa da ilk başlarda kadına yönelik şiddet noktasında herhangi bir açılım getirmemiştir. Bu bağlamda CEDAW 19 maddelik Genel Tavsiye Kararı ile kadına yönelik şiddeti ayrımcılık kapsamında değerlendirerek taraf ülkeleri kadına yönelik şiddete karşı önlemler alması noktasında yükümlü tutmuştur. Yine 12 sayılı Tavsiye Kararıyla birlikte kadına yönelik şiddet noktasında devletlerin komiteye raporlar sunmasını talep etmiştir.¹⁷¹ Bu noktada taraf devletler yükümlülüklerini yerine getirmediklerinde bireyler tarafından CEDAW komitesine giden şikayetler ülkenin prestiji açısından kayıp

---

¹⁶⁷ Feride Acar, “Kadınların İnsan Haklarında Ulusalüstü Standartlar ve Denetim: CEDAW Örneği Bağlamında Bazı Gözlemler”, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar* (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2018), 181-182.

¹⁶⁸ T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı - Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü, “T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” (Erişim 29 Temmuz 2024).

¹⁶⁹ Nazan Moroğlu, “Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler”, *Nazan Moroğlu* (Erişim13 Kasım 2024).

¹⁷⁰ Fatmagül Berktaş, *Tarihin Cinsiyeti* (İstanbul: Metis Yayınları, 2010), 47.

¹⁷¹ Merve Akın, “Aile İçi Şiddet”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 71/1 (2013), 37.

oluşturmaktadır. Nitekim Türkiye'nin 1985 yılında imzaladığı CEDAW Sözleşmesi'ne bağlı olarak hazırlanan raporlarda sözleşmeye ve kadına karşı ayrımcılık noktasında hukuki ve fiili olarak gerekli önlemlerin alınmadığı tespit edilmiştir.¹⁷² Bu durumun sonucu olarak komite Ocak 2006 yılında Türkiye'de mesleğini başörtüsü nedeniyle icra edemeyen bir kadından aldığı şikayetle kişisel başvuruyu değerlendirmiştir.¹⁷³ Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne sunulan 8. dönem güncellenmiş ana raporunda, CEDAW'a taraf olmasından bu yana geçen 36 yıl içinde, kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetin önlenmesi konusunda yeterli ilerlemenin sağlanamadığı ifade edilmiştir. Bu durum, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi için daha kapsamlı ve etkili adımların atılması gerektiğini göstermektedir.¹⁷⁴

Görüldüğü üzere CEDAW, kadına yönelik ayrımcılık noktasında diğer uluslararası sözleşmelerden daha kapsamlı bir çerçeve çizmekte ve raporlar dahilinde denetlenmektedir. 19 Nolu Karar Tavsiyesiyle birlikte kadına yönelik şiddeti bir ayrımcılık türü olarak değerlendiren CEDAW yalnızca kadınları değil, kız çocuklarını da kapsamına almaktadır. Sözleşme kadına yönelik şiddete toplumsal cinsiyet perspektifinden yaklaşmakta ve şiddetin kadın üzerinde psikolojik, cinsel, fiziksel ve ekonomik açıdan çeşitli olumsuzluklara yol açtığını belirtmektedir. Dolayısıyla kadına yönelik şiddetin kültürel, ekonomik, ideolojik ve dini boyutu olduğunu vurgulamaktadır. Sözleşme, kadınların zorla kürtaja ya da gebeliğe zorlanmasını ve cinsel sağlık bağlamında tedavi hizmetlerine erişmek isteyen kadın ve kız çocuklarının kötü muameleye maruz kalmalarını da toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimi olarak değerlendirmektedir. Bununla birlikte sözleşme, toplumsal cinsiyete yönelik şiddetin özel ya da kamusal alan fark etmeksizin dijital ortamları da kapsayarak her yerde meydana gelebileceğinin altını çizmektedir. Sözleşme, taraf devletleri kendi bünyesindeki temsilcilerini toplumsal cinsiyete dayalı şiddet noktasında sorumlu tutmaktadır. Dolayısıyla taraf devletler sözleşmeye göre yasa ve politikalarını kadınların haklarını gözetecek şekilde belirlemek durumundadır. Yine çocuk yaşta evliliklerin, lezbiyenliğin, biseksüelliğin, seks işçiliğinin şiddete gerekçe olamayacağı sözleşme

---

¹⁷² Ayşe Kaşıkırık - Işıl Gülümser, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anayasalara ve Uluslararası Sözleşmelere Yansıması", *Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi* 1/1 (2021), 65-66.

¹⁷³ Eray Karınca, *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2010), 137.

¹⁷⁴ Kadının İnsan Hakları Derneği, "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)", *Kadının İnsan Hakları Derneği* (Erişim 20 Şubat 2024).

bağlamında kabul edilmiştir. Tüm bunlardan hareketle CEDAW, toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir bilinç olarak yerleşmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı müfredatın okullarda yer almasını salık vermektedir.¹⁷⁵

Uluslararası bir sözleşme olan CEDAW'ın toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde hem hukuki hem de sosyolojik bağlamda hareket ettiği görülmektedir. Bu bağlamda CEDAW'ın temel amacı, toplumda var olan tüm kalıp yargılar ve gelenekleri değil, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen kalıp yargıları yok etmektir.¹⁷⁶ CEDAW, kadına yönelik şiddeti 1992 yılında 19 Numaralı Genel Tavsiye Kararıyla birlikte kabul ettiğinde şiddeti, cinsiyet temelli açıdan ele almış ve bir ayrımcılık türü olarak kabul etmiştir. Ayrıca cinsiyete dayalı şiddetin kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklere neden olduğunu ve kadınların özgürlüklerini kısıtladıklarını belirtmiştir.¹⁷⁷

CEDAW'ın, 14 Temmuz 2017 tarihinde kabul ettiği 35 Numaralı Tavsiye Kararı ise kadına yönelik şiddet konusunda daha derinlemesine bir bakış açısı sunmuştur. Bu karar, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin hangi durumlarda işkence, zalim, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele olarak kabul edileceğini tanımlamış ve toplumsal cinsiyet anlayışına uygun yaklaşımlar benimsenmesi gerektiğini vurgulamıştır.¹⁷⁸ Bu noktada 35 Numaralı Tavsiye Kararı'nın kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti daha kapsamlı ele aldığı görülmektedir. Zira 19 Numaralı Tavsiye Kararı'nın başlığına bakıldığında yalnızca kadına yönelik şiddet ibaresi yer almaktadır. Ancak 35 Numaralı Tavsiye Kararı'nın başlığında ise kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet temelli ele alındığı görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu tavsiye kararında yapılan güncellemeyle birlikte toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin neden ve etkilerinin daha net ve kapsamlı bir şekilde değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddeti önlemek, bir devlet politikası olarak gerekli görülmüştür. 35 Numaralı Genel Tavsiye Kararı, kadına yönelik ayrımcılığın; ırk, renk, dil, din, medeni durum, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, hayat kadını olma durumu ve HIV/AIDS taşıyıcılığı gibi pek çok faktöre dayalı olarak farklı

---

¹⁷⁵ İnsan Hakları Derneği, “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)” (Erişim 20 Şubat 2024).

¹⁷⁶ A. Aslı Şimşek, “Bir İnsan Hakları İhlali ve Ayrımcılık Biçimi Olarak Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kalıpyargıları: CEDAW Çerçevesinde Bir İnceleme”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (2020), 501-503.

¹⁷⁷ “CEDAW”, *Kadının İnsan Hakları Derneği* (Erişim 20 Şubat 2024).

¹⁷⁸ “CEDAW”.

biçimlerde ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır.¹⁷⁹

Sonuç olarak CEDAW, temel ilke olarak kadınların toplumun her kademesinde kimlikleri ne olursa olsun ayrımcılığa uğramamasını taahhüt etmektedir. Ancak kadına yönelik ayrımcılık ve şiddetle ilgili CEDAW gibi çeşitli uluslararası sözleşmeler imzalanmasına rağmen, bu sorunların küresel ölçekte varlığını sürdürdüğü ve yalnızca Türkiye'ye özgü bir durum olmadığı görülmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler'in 2009 yılındaki raporunda toplumsal cinsiyet eşitliği uygulamalarında dünya genelinde başarısızlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun başlıca nedenleri, kadın ve erkek arasındaki rollere ilişkin toplumsal normlar ve küresel finansal kriz gibi ekonomik nedenlerdir. Örneğin, küreselleşen sermaye ve gelişmekte olan ülkelerdeki küresel şirketler kadınların düşük ücretli mesleklerde ve kötü koşullarda çalışmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarında, kadınların iş gücüne katılımı ve güçlenmeleri gerektiği vurgulansa da toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine kurulu politikalar, çoğunlukla liberal bir perspektifle şekillendirilmekte ve kalıcı çözüm yerine çelişkiler yaratmaktadır.¹⁸⁰

1.7. Yasalar ve Yorumlar

Kadına yönelik şiddet noktasında Türkiye'de mevzuata baktığımızda temel düzenlemeler olarak "1982 Anayasası", "Yeni Türk Medeni Kanunu", "Türk İş Kanunu", "Türk Ceza Kanunu", "4320 sayılı kanun" ve "6284 sayılı kanunu" öne çıkmaktadır. Bilhassa 4320 sayılı ailenin korunmasına dair kanunun kadına yönelik şiddetle mücadelede yetersiz bulunması 6284 sayılı kanunun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu bölümde kadına yönelik şiddetle mücadelede ulusal mevzuatta öne çıkan yasal düzenlemeler genel olarak değerlendirilecektir.

1.7.1. 1982 Anayasası

1982 Anayasasının 41. maddesi, ailenin korunmasına ve eşler arasında eşitliğe vurgu yapmaktadır. Bu maddede, eşlerin hak ve sorumluluklarının eşit temelde düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Anayasal düzenleme, aile içinde kadın ve erkek arasında hukuki eşitliğin sağlanmasına yönelik bir çerçeve sunmakta ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın

---

¹⁷⁹ Ayşe Güneş, "Kesişimsellik Yaklaşımı Bağlamında Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin CEDAW Komitesi Genel Tavsiye 35 Sayılı Kararı'nın Analizi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29/3 (2021), 1760-1761.

¹⁸⁰ Meryem Koray, "Avrupa Birliği ve Türkiye'de 'Cinsiyet' Eşitliği Politikaları: Sol-Feminist Bir Eleştiri", *Çalışma ve Toplum Dergisi* 2/29 (2011), 17-19.

önlenmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda, aile yapısı içinde bireylerin rollerinin adalet ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda şekillenmesi öngörülmektedir. Buna göre 1982 Anayasası'nda devletin şiddeti önleyici bir prensiple hareket ettiği görülmektedir.¹⁸¹

1982 Anayasası, yasal düzenlemeler içerisinde üstün bir konumda yer almakta ve “Kanunlar anayasaya aykırı olamaz.” ifadesi bunu göstermektedir.¹⁸² Genel anlamda bu anayasada kadına yönelik şiddetle mücadele noktasında doğrudan bir düzenleme mevcut değildir.¹⁸³ Ancak 1982 Anayasası'nın 10. maddesinde de belirtildiği üzere kimse ırkından, dilinden, renginden ve cinsiyetinden ötürü dışlanamaz. Herkes kanun önünde eşittir.¹⁸⁴ Yine anayasada 17. maddede kişinin maddi manevi varlığının insan hayatıyla bağdaşmayacak şekilde cezalandırılmayacağı vurgulanmıştır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet meselesi bu bağlamda değerlendirilmekte ve ortaya çıkan şiddet hak ihlali olarak yorumlanmaktadır.¹⁸⁵

Anayasada yer alan eşitlik güvencesi, yalnızca yasal düzenlemelerle sınırlandırılmamış ve toplumsal hayatta da gerçek anlamda eşitliğin sağlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, 2004 yılında yapılan düzenleme ile kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu vurgulanmış ve devletin bu eşitliği hayata geçirmekle sorumlu olduğu belirtilmiştir. 2010 yılında ise, bu eşitliğin sağlanması amacıyla alınacak önlemlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak değerlendirilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Böylece, hukuki ve fiili eşitliğin desteklenmesi ve güvence altına alınması amaçlanmıştır.¹⁸⁶

1982 Anayasası, bireyler arasındaki eşitlikleri düzenleyen maddelere sıkça yer vermiştir. Örneğin 12. maddede bireylerin hak ve hürriyete sahip olduğu ve haklarının devredilemez olduğu belirtilmiştir. 17. maddede herkesin yaşama ve varlığını koruma hakkı olduğu ve kimsenin kimseye işkence yapmaya hakkı olmadığı vurgulanmıştır.¹⁸⁷ Dolayısıyla Anayasanın temel ilkelerinden biri, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların haklarının güvence altına alınmasını sağlamaktır. Bu bağlamda, 1982 Anayasası'nın 41. maddesi,

---

¹⁸¹ Songül Sallan Gül, *Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?* (Bağlam Yayıncılık, 2013), 74-75.

¹⁸² Bülent Tanör - Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına göre Türk Anayasa Hukuku (2001 Anayasa Değişikliklerine Göre)* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001), 127.

¹⁸³ Alara Dilem Özçoban, *Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Önlenmesi* (İzmir: Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Tez, 2018), 112.

¹⁸⁴ “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)”, *TTB Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu* (Erişim 01 Ağustos 2024).

¹⁸⁵ Sallan Gül, *Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?*, 74.

¹⁸⁶ Oya Boyar, “Anayasa Hukuku ve Şiddet”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22/53-80 (2016), 72.

¹⁸⁷ “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)”.

aile kurumunu toplumun temeli olarak tanımlarken eşler arasındaki eşitliği esas almaktadır. Söz konusu maddenin vurguladığı bu eşitlik ilkesi, evlilikte adaletin ve karşılıklı hakların korunmasını amaçlamaktadır. Bununla birlikte anayasanın ayrımcılığı önlemesi, kadınların maruz kalabileceği şiddet ve hak ihlallerine karşı bir güvence niteliği taşımaktadır.¹⁸⁸

1.7.2. Yeni Türk Medeni Kanunu

Yeni Türk Medeni Kanunu, (4721) 21 Kasım 2001’de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek 1 Ocak 2002’de yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunun onaylanmasında kadın hareketinin etkisi büyüktür. Çünkü Medeni Kanun’daki dil, ataerkil görülmüş ve bu retorik durum kadın haklarına yönelik olumsuz bir tutum olarak yorumlanmıştır. Örneğin, Medeni Kanun’da geçen “evlilik birliğinin reisi kocadır” gibi tanımlar, toplumsal cinsiyet konusunda farklı bir şekilde yorumlanmıştır. Bu durum, kadınlar için gerek evde gerekse kamusal alanda dezavantajlı bir durum olarak değerlendirilmiştir. Ancak yeni kanunla birlikte, bu tür ifadeler değişmiş ve eşler arasında fiili eşitlik sağlanmıştır. Ayrıca, boşanma durumunda eşit mal paylaşımı da kanunla güvence altına alınarak, kadının maddi hakları korunmuştur. Bu düzenlemeler, toplumsal cinsiyet eşitliği adına önemli bir adım olup, kadın haklarının erkeklerle eşit bir temele oturmasını sağlamıştır.¹⁸⁹

Yeni Türk Medeni Kanunun’da evlenme ve boşanmayla ilgili düzenlemeler de getirilerek aile içi şiddetin önüne geçilmek istenmiştir. Kanuna göre bireylerin zorla evlendirilmesi yasaktır. Evlilik akdinde boşanma davası açıldığında, dava sırasında hâkimin, tarafların zarar görmemesi için gerekli tedbirleri alması, özellikle maddi, psikolojik ve duygusal açıdan mağduriyet yaşanmasını engellemektedir. Eşlerin barınma, geçim, mal yönetimi ve çocukların bakımına dair düzenlemeler, boşanma sürecinde yalnızca yasal hakların korunmasını değil, aynı zamanda tarafların yaşam standartlarının da korunmasını sağlamaktadır.¹⁹⁰

Yeni Türk Medeni Kanunu’nda önemli maddelerden biri de 194. maddedeki aile konutuyla ilgili getirilen yasal düzenlemedir. Bu yasal düzenlemeye göre eşlerden biri diğer eşin izni

---

¹⁸⁸ “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)”.

¹⁸⁹ “Türkiye Büyük Millet Meclisi” (Erişim 02 Ağustos 2024).

¹⁹⁰ Karınca, *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, 42.

olmadan konutun kirasını feshetme ya da devretme gibi bir yetkisi yoktur.¹⁹¹ Burada aile konutunun mülkiyet hakkının korunmaya alındığı görülmektedir.¹⁹² 263. maddede evliliğin sonlanması dahilinde velayet babada kalırken yeni kanunda 336. maddede velayet konusunda eşit davranılmıştır. Eşitlikçi ilkelerle ilerleyen Yeni Türk Medeni Kanun’da evin geçimini sağlayan erkeğin yükümlülüklerinde de eşitlik anlayışına sadık kalınmıştır. Nitekim eski Medeni Kanun’da evin geçimi yalnızca erkeğe aitken; yeni düzenlemeyle birlikte 186. maddede kadının da evin geçimine katkıda bulunabileceği belirtilmiştir.¹⁹³ Böylelikle kadının da kocasının iznini almaksızın çalışabileceği vurgulanmıştır.¹⁹⁴ Yeni Türk Medeni Kanunu, aile konutu, velayet ve evin geçimi gibi alanlarda eşitlikçi düzenlemeler getirerek kadın ve erkeğe eşit hak ve sorumluluklar tanımıştır. Bu düzenlemelerle birlikte, kadının çalışma hakkı ve mülkiyet konularında bağımsızlığı yasal güvence altına alınmıştır.

1.7.3. Türk İş Kanunu

10 Haziran 2003’te yapılan değişikliklerle 4857 Sayılı İş Kanunu’nda iş yerinde kadına yönelik şiddet noktasında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin başında kadına sırf kadın olduğu için ücret noktasında ayrımcılık yapılmaması, kadının hamilelik ve ailevi sorumluluklarından ötürü iş sözleşmesi feshinin iptal olmamasına karar verilmiştir.¹⁹⁵

10 Haziran 2003’te yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu’nun 74. maddesi kapsamında, kadın işçilerin doğumdan önce sekiz hafta ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplamda 16 haftalık sürede çalıştırılmamaları esas alınmıştır. Bu düzenleme, doğum yapan kadın işçinin fiziksel ve ruhsal olarak dinlenmesini sağlamak amacıyla getirilmiştir. Söz konusu madde uyarınca, doğumun ardından annenin hayatını kaybetmesi durumunda, annenin kullanamadığı doğum sonrası izin süresi babaya devredilmektedir. Bu uygulama, ebeveynin çocuğun bakım ve ihtiyaçlarını karşılamasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Öte yandan, eşin vefatı halinde verilen mazeret izni ise

---

¹⁹¹ “Türkiye Büyük Millet Meclisi”.

¹⁹² Filiz Berberoğlu Yeni pınar, *Nişanlanma, Evlenme, Boşanma: 4721 Sy. Türk Medeni Kanunu(m.118-201) Açıklamalı-İçtihatlı Mevzuat İncelemesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 10.

¹⁹³ Sera Reyhani Yüksel, “Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18/2 (2014), 190.

¹⁹⁴ Sallan Gül, *Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?*, 72.

¹⁹⁵ Suat Erdik, *Kadına Yönelik Şiddet Bağlamında 6284 Sayılı Yasanın Kapsamı ve Yeterlilik Açısından Değerlendirilmesi: Aydın İli Örneği* (Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 102-103.

yalnızca çocuk sahibi olup olmama durumuna bakılmaksızın, hem kadın hem de erkek işçilere tanınmaktadır.¹⁹⁶

1.7.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Yeni Türk Ceza Kanunu 26 Eylül 2004'te kabul edilmiş ve 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun ana hedefi, bireylerin hak ve özgürlüklerini korumaktır. Bu doğrultuda kadına yönelik ayrımcılık kapsamında bâkire-bâkire olmayan ayırımına son verilerek iş yerinde olan cinsel taciz, suç olarak kabul edilmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 105. maddesinde cinsel taciz, fiziksel temas olmadan gerçekleşen suç olarak tanımlanmaktadır.¹⁹⁷ Ayrıca evlilik içi tecavüz de suç kapsamında değerlendirilerek namus adı altında işlenen cinayetlerde ceza indirimini önleyen düzenlemeler getirilmiştir.¹⁹⁸ Özellikle evlilik içerisinde eşlerden birinin rızası olmadan anal yoldan yapılan cinsel müdahale 102. maddede cinsel saldırı suçu olarak kabul edilmektedir.¹⁹⁹ Cinsel suçlar aile ve topluma karşı işlenen suçlar kapsamından çıkarılarak “cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar” olarak değiştirilmiştir.²⁰⁰

Türk Ceza Kanunu kadına yönelik şiddet meselesini detaylıca ele almıştır. Türk Ceza Kanunu, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konularında önemli düzenlemeler getirmiştir. Bu tür şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan ciddi bir sorun olup, kanun tarafından “Kişiye Karşı Suçlar” kategorisinde ele alınmaktadır.²⁰¹ Ancak kadına yönelik şiddet noktasında Türk Ceza Kanunu'nun getirdiği yeniliklerden en önemlisi kadınları yalnızca eş-aile olarak gören yaklaşımın terk edilmesi olmuştur. Burada kadın, bizzat bir birey olarak değerlendirilmiştir.²⁰²

Türk Ceza Kanununun, kadına yönelik şiddeti yalnızca ailevi bağlamda ele almak yerine, toplumsal cinsiyet eşitsizliği perspektifiyle değerlendirerek, kadının bireysel hak ve dokunulmazlığını ön plana alan kapsamlı bir reform sürecine gittiği görülmektedir. Bu

¹⁹⁶ Gizem Meral Kılınç, “Doğuma Bağlı İzinler ve Kısmi Süreli Çalışma Uygulaması”, *Eskişehir Barosu Dergisi* 8/1 (2023), 124-125.

¹⁹⁷ Mustafa Arslantürk, *Yargılamadan Uygulamalarla, Somut Olaylarla, Pratik Çözümlerle Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 61.

¹⁹⁸ Sallan Gül, *Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?*, 75.

¹⁹⁹ Arslantürk, *Yargılamadan Uygulamalarla, Somut Olaylarla, Pratik Çözümlerle Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar*, 57.

²⁰⁰ “GAP ÇATOM – Kadın STK Dokümanları” (Erişim 04 Ağustos 2024).

²⁰¹ Sallan Gül, *Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?*, 76-77.

²⁰² Dilek Karal, “Türkiyede Kadına Yönelik Şiddet” (Erişim 06 Ağustos 2024).

yaklaşım, kadın hareketinin uzun soluklu taleplerinin somut bir yansıması olarak belirmiştir.

1.7.5. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Toplumda giderek yaygınlaşan kadına yönelik şiddet meselesi, aile kurumunu ve toplum refahını etkilemektedir. Bu doğrultuda devletler, kadına yönelik şiddet noktasında çeşitli yasal düzenlemelere gitmiştir. Türkiye özelinde bakıldığında anayasanın 41. maddesi toplumun temelini aile olduğunu vurgulamaktadır. Söz konusu maddeye göre devletin görevi aile birliğini korumaktır ve devlet bu amaçla anne ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri almak zorundadır.²⁰³

Buna bağlı olarak Türkiye Cumhuriyeti kadına yönelik şiddeti önleme noktasında bazı açılımlar getirmiştir. 1982 Anayasası'nın bazı maddelerinde yenilikler yapılmıştır. Diğer yandan “Yeni Türk Ceza Kanunu”, “Türk Medeni Kanunu”, “Türk Borçlar Kanunu”, “İş Kanunu”, “Belediye Kanunu” ve “Devlet Memurları Kanunları” gibi çeşitli kanunlarda da yasal düzenlemelere gidilmiştir. Tüm bu düzenlemelere rağmen kadına yönelik şiddet bağlamında olumlu sonuçlar alınamadığı için 1998 yılında 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Kanun yayımlanmıştır.²⁰⁴ Kanunun amacı aile içinde meydana gelen şiddeti önlemektir.

Bu kanuna göre şiddet, fiziksel, cinsel, ekonomik ya da psikolojik açıdan değerlendirilmekte ve aile bireyleri bu şiddet kapsamına dahil edilmektedir. Söz konusu kanunun 1. maddesinde eşlerden veya çocuklardan biri olmak üzere aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin de şiddetten korunma kapsamına alındığı görülmektedir. Yine eşlerden biri yasal olarak ayrıldığı halde ayrı yaşasa dahi bu kanun kapsamındadır. Kanunun kapsamına göre şiddet uygulayan şahsın evden uzaklaştırılarak aile bireyleriyle iletişim kurmaması önem arz etmektedir. Bireyin alkol ve silah kullanarak mülke girmesi yasaktır. Buna bağlı olarak Cumhuriyet Başsavcılığı'nın mağdura koruma kararı verme yetkisi vardır. Eğer Koruma kararına fail uymazsa, üç aydan altı aya kadar hapis cezası almaktadır. Kanunun bir diğer önemli maddesiye şiddeti uygulayan eşlerden ya da aile bireylerinden biri eğer evin geçimini sağlamakla yükümlüyse tedbir nafakasına

---

²⁰³ “İstanbul Barosu” (Erişim 25 Temmuz 2024).

²⁰⁴ Necla Öztürk, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1 (2017), 2-3.

hükmedilebilmektedir.²⁰⁵ İlgili kanunun tedbirler kapsamındaki bir diğer önemli maddesi ise aile içerisinde şiddete uğrayan bireyin Cumhuriyet Başsavcılığı'na başvurması halinde şiddete uğradığına dair önemli iddiaların olması durumunda herhangi bir belgeye gerek duyulmadan aile mahkemesi hâkimi, gerekli gördüğü tedbirleri alabilmektedir.²⁰⁶ 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, her ne kadar şiddete yönelik mücadelede önemli bir kırılma noktası olmuşsa da çeşitli eleştirilerin de odak noktası olmuştur. Bu eleştirilerin başında kanunun ana hedefinin kadına yönelik ev içi şiddetini önlemekken, geleneksel anlayışın etkisiyle kanunun ismi “Ailenin Korunması Hakkında Kanun” olarak değiştirildiği belirtilmiştir. Böyle bir girişimin kanunu amacından saptırdığı ve kadınların büyük çoğunluğunu korumasız bıraktığı iddia edilmiştir. Bununla birlikte kanunda şiddet tanımının muğlak ifadelerden oluşması, kanunun yeterince etkili olmasını sağlayamamıştır. Dolayısıyla kanuna getirilen yeni bir yönetmelikle şiddetin kapsamı, daha açık bir şekilde ifade edilmiştir.

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'u önemli kılan bir diğer nokta ise şiddete uğrayan kadının değil, şiddet faili erkeğin haneden uzaklaştırılmasının mümkün olmasıdır. Diğer yandan 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da, şiddet söz konusu olduğunda evlilik akdi noktasındaki tartışmalar devam etmiştir. Bilhassa resmi nikahı olmayan kadınların söz konusu kanunun kapsamına dahil edilip edilmeyeceği tartışmalara neden olmuştur. Bu konuda bir kesim, aileyi koruma noktasında evlilik akdini önemseydiği için evlilik dışında yaşanan şiddet olaylarını kanun dışında değerlendirmiştir. Bir diğer kesim ise evlilik akdi olmadan birlikte yaşayanların da 4320 sayılı kanundan yararlanmasını istemiştir. Söz konusu tartışmaların en son durağı 20 Mart 2012'de 6284 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi olmuştur.²⁰⁷

1.7.6. 6284 Sayılı Kanun

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'u kabul etmiş ve bu kanun, 20 Mart 2012

---

²⁰⁵ “Mevzuat Bilgi Sistemi” (Erişim 25 Temmuz 2024).

²⁰⁶ Mehmet Erdem, “Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 73 (2007), 68.

²⁰⁷ Canikoğlu, “Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)”, 361-363.

tarihinde yürürlüğe girmiştir.²⁰⁸ Kanunun, 1. madde/A bendinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın, şiddetle mücadelede yalnızca iç hukuku değil aynı zamanda “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Mücadelesine Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi,” gibi uluslararası düzenlemeleri de temel alacağı vurgulanmıştır.²⁰⁹

6284 sayılı kanunun temel amacı, şiddette uğrayan ya da şiddet yaşama tehlikesi altında olan kadınları, çocukları, aile üyelerini ve ısrarlı takibe uğrayan kişileri korumak ve bu kişilere yönelik şiddeti önlemek amacıyla gerekli tedbirleri almaktır. Ayrıca kanunda şiddet; fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik açıdan ele alınmıştır.²¹⁰ 6284 sayılı kanunu önemli kılan bir ayrıntı da ilk kez 3. madde/Ş bendinde ısrarlı takip tanımı yapılmasıdır. İsrarlı takip ile ilgili düzenleme İstanbul Sözleşmesi'nin 34. maddesinde yer almaktadır. 6284 sayılı kanun'un 3. maddesinde ısrarlı takip; kan bağı olmasına dahi bakılmadan şiddet uygulayan kişi eğer bireyde fiziksel ya da psikolojik zarara yol açıyorsa bu davranışlar ısrarlı takip olarak kabul edilmektedir.²¹¹

6284 sayılı kanunun “Tanımlar” bölümünde yer alan ev içi şiddet ifadesinde mağdurla failin aynı haneyi paylaşıp paylaşmamasının bir önemi yoktur.²¹² Kanunun kapsamına bakıldığında kanundan yararlanabilecek bireylere cinsiyet, cinsel yönelim gibi durumlarda ayrımcılık yapılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla 6284 sayılı kanundan aile üyeleri dışında eşcinsellerin, nikahsız ilişki yaşayanların da yararlanabilecekleri görülmektedir.²¹³

Kanunun “Tanımlar” bölümünde şiddet mağduru ve kadına yönelik şiddetin ayrı ayrı açıklandığı görülmektedir. Buna göre kadına yönelik şiddet, “Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış.”²¹⁴ şeklinde tanımlanmıştır. Kanunda şiddet mağduru ise kanun kapsamında şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak

---

²⁰⁸ Amine Büşra Ünal, *Kadın ve Aile Perspektifinden İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun'un İncelenmesi* (Konya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 88.

²⁰⁹ “Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü” (Erişim 25 Ağustos 2024).

²¹⁰ Mor Çatı, “Erkek Şiddetini Önlemede 6284 Sayılı Kanun”, *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı* (blog) (Erişim 20 Temmuz 2024).

²¹¹ Alper Uyumaz - İdris Akdağ, “Türk Özel Hukukunda Şiddet ve İsrarlı Takip Kavramı ile İsrarlı Takip Mağdurunun Korunması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/2 (2015), 59.

²¹² “Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü”.

²¹³ Ünal, *Kadın ve Aile Perspektifinden İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun'un İncelenmesi*, 89.

²¹⁴ “Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü”.

maruz kalan, maruz kalma riski bulunan veya şiddetten etkilenen ya da etkilenme riski taşıyan kişileri ifade etmektedir.²¹⁵

6284 sayılı kanunun 8.madde/3 bendinde ise uygulanacak tedbir kararı şiddete uğrayan mağduru korumaya yöneliktir. Burada şiddetle ilgili bir durum söz konusu olduğunda somut deliller aranmamaktadır. Diğer bir deyişle mağdur olan kişi şiddet gördüğünü ispat etmek zorunda değildir yalnızca başvurusu yeterlidir.²¹⁶ Bu durumda, mağdurun beyanı sonrasında tedbir kararı verecek birimlerin ispat konusunda bir değerlendirme yapması veya ispat edilemeyen talepleri reddetmesi mümkün görünmemektedir. Kanunda yukarıda da belirtildiği üzere şiddet mağduruyla kadına yönelik şiddet noktasında bir ayırım yapılmış olsa da "kadının beyanı esastır" şeklinde bir cümle doğrudan geçmemektedir. Ancak burada altı çizilmesi gereken bir nokta da bazı suçların aydınlatılmasının mümkün olmamasıdır. Bu suçlar kapsamında ise cinsel suçlar gelmektedir. Cinsel suçlar söz konusu olduğunda "kadının beyanı esastır" ilkesi geçerlidir. Ancak yine de süreç yürütülürken kadının beyanının yanı sıra mahkemeler somut delillerle değerlendirme yapmalıdır. Çünkü adil yargılama hakkı ancak bu şekilde olacaktır.²¹⁷

6284 sayılı kanunla aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti önlemek için “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri” (ŞÖNİM) kurulmuştur. ŞÖNİM Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında daha çok kadın personellerin çalıştığı 7/24 aktif olan bir merkezdir.²¹⁸ ŞÖNİM’in temel amacı, kadına yönelik şiddetle mücadele etmek ve şiddet mağdurlarına yönelik koruyucu, önleyici ve destekleyici hizmetler sunmaktır. Söz konusu kurumda henüz şiddet meydana gelmeden toplum bilinçlendirilerek çeşitli çalışmalar yapılmakta ve koruyucu hizmetler yürütülmektedir.²¹⁹ ŞÖNİM’ler, şiddet mağdurlarına psikolojik, hukuki ve maddi destek vererek barınma ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.²²⁰

---

²¹⁵ “Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü”.

²¹⁶ “Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü”.

²¹⁷ Şafak Arıkan, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Tedbirlerin Uygulanmasında Kadının Beyanının Esas Alınması İlkesine Eleştirel Yaklaşım”, *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 7/1 (2023), 106-107.

²¹⁸ H. Kübra Ercoşkun Şenol Şenol, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 13 (2019), 452.

²¹⁹ Süreyya Can, “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ile Uygulamadaki Eksiklikler”, *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 5/2 (2021), 88-89.

²²⁰ İpek Beyza Altıparmak, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Şönim’lerin Rolü: Ankara Örneği”, *The Journal of Academic Social Science Studies* 36 (2015), 456.

ŞÖNİM'lere getirilen en önemli eleştirilerden biri de ihtiyarı arabuluculuk hizmeti sunmamasıdır.²²¹ Hukuki düzenlemelerde Arabuluculuk Kanunu'nun 1. maddesinin 2. fıkrasında yer alan aile içi şiddet meselesinin arabuluculuğa uygun olmayışı ifadesi önemlidir. Burada temel amaç kadının can güvenliğini korumaktır. Aile hukuku çerçevesinde yer alan davalar için bu durum uygun görülmemektedir.²²² Özetle söylemek gerekirse 6284 sayılı kanun, aile bireylerini, özellikle de kadınları, şiddete karşı korumayı amaçlayan bir kanundur. Şiddete uğrayan bireyler sığınak ve koruma talep etmek, failin evden uzaklaştırılmasını istemek, adres ve kimlik bilgilerinin gizlenmesini istemek gibi çeşitli hizmetlerden kanun kapsamında faydalanabilmektedir.²²³

---

²²¹ Şenol, "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme", 452.

²²² "Aile Hukukunda Arabuluculuk Olmaz" (Erişim 26 Ağustos 2024).

²²³ Çatı, "Erkek Şiddetini Önlemede 6284 Sayılı Kanun".

2. BÖLÜM: İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

1990'lı yıllarda kadına yönelik şiddet uluslararası alanda daha fazla tartışılmaya başlanmış ve Avrupa Konseyi bu konuda çeşitli kararlar almıştır. 2006-2008 yıllarında yürütülen çalışmalar sonucunda kadına şiddetle mücadelede bağlayıcı bir sözleşme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 2008'de oluşturulan Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddeti Önleme ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Geçici Komite (CAHVIO) 2009-2010 yılları arasında yürüttüğü çalışmalarla İstanbul Sözleşmesi'ni hazırlamış ve sözleşme 7 Nisan 2011'de onaylanarak 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılmıştır. Türkiye, 2012 yılında sözleşmeyi parlamentosunda onaylayan ilk ülke olmuş ve 1 Ağustos 2014'te yürürlüğe giren sözleşme, kadına yönelik şiddetle mücadelede uluslararası düzeyde bağlayıcı bir çerçeve sunmuştur. Ancak Türkiye, 20 Mart 2021'de Cumhurbaşkanı Kararı ile sözleşmeden çekildiğini duyurmuş ve 1 Temmuz 2021 itibarıyla çekilme sürecini tamamlamıştır.²²⁴

Bu bölümde İstanbul Sözleşmesi'nin temel amacı, hukuki dayanakları ve kapsamı üzerinde durulacaktır. Ayrıca, sözleşmenin getirdiği yenilikler ve içerdiği temel maddeler detaylandırılacak, sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla oluşturulan GREVIO izleme mekanizmasının işleyişi açıklanacaktır. Son olarak, İstanbul Sözleşmesi'nin fesih süreci, fesih kararının gerekçeleri ve bu kararın toplumsal, hukuki ve siyasal boyutları değerlendirilerek sözleşmenin yürürlükten kaldırılmasının doğurduğu sonuçlar tartışılacaktır.

2.1. İstanbul Sözleşmesi'nin Amacı ve Kapsamı

Kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelede en kapsamlı uluslararası düzenlemelerden biri olan İstanbul Sözleşmesi Türkiye'nin herhangi bir çekince koymadan imzaladığı sözleşmedir. Sözleşme, kadınların şiddetten korunmasını sağlamaya yönelik hukuki ve kurumsal mekanizmaları kapsamlı bir şekilde ele alarak taraf devletlere geniş çaplı yükümlülükler getirmektedir.²²⁵

İstanbul Sözleşmesi 46 ülke tarafından imzalanmış ve 37 ülke tarafından onaylanmıştır. Sözleşme Belçika, Avusturya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan gibi ülkeler tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.²²⁶ Ermenistan, Lihtenştayn, Moldova, Ukrayna ve İngiltere,

²²⁴ “Sözleşmenin Hazırlanışı ve Kabulü”, *İstanbul Sözleşmesi* (blog) (Erişim 27 Şubat 2024).

²²⁵ “İstanbul Sözleşmesi”, *Kadının İnsan Hakları Derneği* (blog) (Erişim 26 Şubat 2025).

²²⁶ “İstanbul Sözleşmesi'ni İmzalayan ve Onaylayan Ülkeler Hangileri?”, *euronews* (Erişim 25 Mart 2025).

sözleşmeyi imzalamış ancak ulusal mevzuatlarına dahil ederek yürürlüğe koymamıştır.²²⁷

İstanbul Sözleşmesi, 81 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet, çocukların korunması, şiddet mağdurlarına yönelik destek hizmetleri ve devletlerin yükümlülükleri gibi konuları kapsamaktadır.²²⁸

Bilindiği üzere şiddetin ortadan kaldırılması, kapsamlı ve çok boyutlu bir iş birliğini gerektiren entegre bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, ilgili kamu kurumları ve kolluk kuvvetlerinin maddi kaynaklar, meslek içi eğitim programları, bilgilendirici seminerler ve yasal düzenlemeler aracılığıyla desteklenmesi gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi, şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadelede bu bütüncül yaklaşımın benimsenmesini nihai amaç olarak belirlemiştir. Sözleşmenin öngördüğü hedeflerin etkili bir şekilde yerine getirilebilmesi için, devletlerin yükümlülüklerini izlemek ve değerlendirmek üzere bir denetim mekanizmasının oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda, İstanbul Sözleşmesi'nin 9. bölümünde, devletlerin sözleşme hükümlerini uygulama düzeyini izlemekle sorumlu bağımsız uzmanlar grubu GREVIO olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete toplumsal cinsiyet perspektifinden yaklaşılarak şiddetin toplumsal dinamikleri ele alınmaktadır.²²⁹

Sözleşmede kadına karşı şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirilmiştir. Ayrıca şiddet tanımının alanı genişletilerek kamusal ya da özel alan fark etmeksizin kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel durumları, ayrımcılık türü olarak kabul edilmiştir. İstanbul Sözleşmesi'nde ev içi şiddet ise failin mağdurla aynı evi paylaşıp paylaşmadığından bağımsız olarak fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik tüm biçimleriyle tanımlanan bir şiddet türü olarak ifade edilmiştir.²³⁰

İstanbul Sözleşmesi'nin amaçları 1.maddede şu şekilde ifade edilmiştir:

- a) “kadınları her türlü şiddetten korumak ve kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önlemek, kovuşturmak, ortadan kaldırmak; kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınların güçlendirilmesi yoluyla da dahil olmak üzere, kadın ve erkek arasındaki somut eşitliği teşvik etmek;”

---

²²⁷ Gazete Duvar, “AP Kabul Etti: AB İstanbul Sözleşmesi’ni Uygulamaya Hazırlanıyor”, Text, <https://www.gazeteduvar.com.tr/ap-kabul-etti-ab-istanbul-sozlesmesini-uygulamaya-hazırlanıyor-haber-1617694> (Gazete Duvar) (Erişim 11 Mayıs 2023).

²²⁸ “İstanbul Sözleşmesi”.

²²⁹ Özge Bölükbaşı, “Genel Olarak İstanbul Sözleşmesi’nin 6284 Sayılı Kanun ile Karşılaştırılması”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi* 14/2 (2022), 112-114.

²³⁰ Özge Sanem Özateş Gelmez, “Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetle Mücadelede Grup Çalışmaları”, *Dalgaları Aşmak: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetle Mücadelede Uğraklar* (Ankara: Nika Yayınevi, 2020), 211.

- b) “kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddet mağdurlarını korumak ve bu kişilere destek vermek için kapsamlı bir çerçeveyi, politikaları ve tedbirleri tasarlamak;”
- c)” kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirmek;”
- d)” kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddeti ortadan kaldırmak üzere bütünsel bir yaklaşımı benimsemeye yönelik etkili bir işbirliği yapmaları için örgütlere ve kolluk kuvvetlerine destek ve yardım sağlamak.”²³¹

Maddelerden de anlaşılacağı üzere İstanbul Sözleşmesi’nin temel amacı, bireyler arasında hukuki ya da biyolojik bir bağ olup olmadığına bakılmaksızın kadınlara yönelik her türlü şiddeti önlemektir. İstanbul Sözleşmesi’nin temel olarak üzerinde durduğu nokta, kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayandığını belirtmesidir. Bu yüzden şiddetle mücadelede kadın-erkek eşitliği önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir.²³²

Sözleşmenin kapsamına bakıldığında ise 2. maddede bu durum ifade edilmiştir. Sözleşmede şiddetin nerede meydana geldiğinin önemi yoktur. Yani şiddet kamusal alanda da özel alanda da meydana gelmiş olsa dahi sözleşme bağlamında kapsama alınmıştır.²³³ İstanbul Sözleşmesi’ne göre taraf devletler şiddeti önleyip ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Şiddete uğrayan mağdur, korunarak yasal tedbirler alınmaktadır. Bu doğrultuda sözleşmenin dört temel ilkeyle hareket ettiği görülmektedir. Bunlar, önleme, ortadan kaldırma, soruşturma ve kovuşturmadır. Temel haklar, eşitlik ve ayırım gözetmeme başlıklı 4.maddede hem özel hem de kamusal alanda kadına yönelik şiddet noktasında devletin yasal tedbirleri almakla yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca devlet, kadınları ayrımcılığa uğratan yasa ve uygulamaları kaldırmakla yükümlüdür. Mağdurun hakları korunurken eşitlik ilkesi temel alınarak hareket edilmiştir. Sözleşmede 4. maddenin 3. fıkrasında bu durum açıklanmıştır.

“Taraf Devletler, şiddete uğrayan kişinin cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya siyasi olmayan görüş, ulusal veya sosyal köken, ulusal azınlık ile ilişkilenme, mülkiyet, soy, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, yaş, sağlık durumu, sakatlık, medeni hal, göçmen veya mülteci olma durumu gibi hiçbir şekilde ayrımcılık yapmadan bireylerin haklarını güvence altına alır.”²³⁴ Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere sözleşmede mağdurun medeni

²³¹ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”, *İstanbul Sözleşmesi* (blog) (Erişim 27 Şubat 2024).

²³² Kadriye Bakırcı, “İstanbul Sözleşmesi”, *Ankara Barosu Dergisi* 4 (2015), 134.

²³³ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²³⁴ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

haline bakılmaksızın şiddete uğrayan kadınların hepsinin korunma altına alındığı görülmektedir. Özellikle sözleşmede cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim gibi farklılıkların ayrımcılık unsuru olamayacağı ifade edilmiştir.²³⁵

2.2. İstanbul Sözleşmesi'nin Maddelerine Genel Bir Bakış

“Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin” başlangıç kısmında Avrupa Konseyi Üye ülkelerine, kadınları şiddetten korumak için toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken tavsiye kararlarını göz önünde bulundurmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin hukuki prosedürlerini dikkate alan sözleşme, “Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi'ni” (CEDAW), “Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi” (1989), “Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeyi” (2006) ve “Uluslararası Ceza Mahkemesi” gibi birçok sözleşmeye atıfta bulunarak başlangıç yapmaktadır.

Sözleşmede 1. bölüm “Amaçlar, Tanımlar, Eşitlik ve Ayrım Gözetmeme, Genel Yükümlülükler” başlığından oluşmaktadır. Sözleşme, 1. bölüm 1. maddede amaçlarını açık bir şekilde ifade etmektedir. 1. maddede sözleşmenin temel amacı, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi, kovuşturulması ve ortadan kaldırılmasıdır. Kadına yönelik şiddet noktasında taraf devletlerin uluslararası iş birliği yapmaları ve gerektiğinde kolluk kuvvetlerinden yararlanmaları ve bütüncül politikalar uygulamaları teşvik edilmektedir. Ayrıca sözleşmenin taraf devletler tarafından uygulanmasını sağlamak için denetim mekanizmasının kurulmasından bahsedilmekte ve eşitlikçi politikalar oluşturulmaktadır. 2. maddede sözleşmenin kapsamına bakıldığında ev içi şiddet gören tüm mağdurların sözleşme bağlamında kapsama alındığı ve kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet temelli ele alındığı görülmektedir. Yine sözleşmenin barış ve savaş durumlarında geçerli olması, kapsamının geniş tutulduğunu göstermektedir. Sözleşmenin 3. maddesinde kadına yönelik şiddet nerede gerçekleşirse gerçekleşsin, her türlü şiddet biçimi ayrımcılık olarak kabul edilmiştir. Bilhassa ev içi şiddet gerçekleşirken mağdurla fail arasında hukuki bağ ya da kan bağı olup olmadığına bakılmaksızın mağdur her anlamda korumaya alınmaktadır. Yine 3. maddede kadına yönelik şiddetin temel gerekçesinin toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler olduğu belirtilerek söz

---

²³⁵ Nazan Moroğlu, “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 99 (2012), 367.

konusu kavramın tanımı yapılmaktadır. Buna göre sözleşmede toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeklere toplumun yükledikleri roller olarak tanımlanmıştır.²³⁶

Sözleşme çerçevesinde 4.maddede taraf devletlerin eşitlik ve ayırım gözetmeme ilkesiyle hareket etmeleri teşvik edilerek yasal önlemleri almaları taahhüt edilmektedir. Bu bağlamda taraf devletler, kadın ve erkek eşitliği ilkesini gözeterek bu ilkeyi iç hukukunda da uygulamaktadır. Ayırım gözetmeme ilkesine bağlı kalarak cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, medeni hal, göçmen ya da mülteci olma durumu gibi birçok durumda, taraf devletler ayrımcılık yapmadan mağdurları koruma altına almaktadır. Sözleşme 5. ve 6. maddede devlet yetkililerinin ve devlet organlarının kadına yönelik şiddetten kaçınarak toplumsal cinsiyet eşitliğini temel almaları gerektiğini belirtmektedir.

“Bütünsel Politikalar ve Veri Toplama” başlıklı 2. bölüm 7. maddede taraf devletlerin, sözleşmenin kapsamına giren tüm şiddet biçimleriyle mücadele edebilmek için gerekli yasal tedbirleri alarak kurum ve örgütlerle işbirliği yapmaları gerektiği vurgulanmaktadır. 8.maddede taraf devletlerin şiddetle mücadele ederken gerekli mali kaynakları tesis etmeleri beklenmektedir. 9.maddede taraf devletlerin şiddeti önlemek için hükümet dışı örgütler ve sivil toplumların yaptıkları çalışmaları desteklemeleri beklenmektedir. 10. ve 11. maddede ise taraf devletlerin sözleşmenin alanına dahil olan tüm şiddet biçimleriyle mücadele etmesi için resmi kurumlar kurması ve bu kurumlardan veri toplamasını sağlamaktadır. Ayrıca taraf devletler elde edilen verilerden istatistiksel verileri ve nüfus esaslı çalışmaları kamuoyuyla paylaşmak zorundadır.²³⁷

“Önleme” başlıklı 3. Bölüm 12. madde ve 17. maddeler arasını kapsamaktadır. Bu bölümde taraf devletlerin önleyici politikaları açıklanmaktadır. 12. maddede taraf devletler, kadınları küçük düşüren ve aşağı gören önyargıları, örf ve adetleri, din, gelenek ve sözde namus kaynaklı uygulamaların şiddet eylemlerine gerekçe olmaması için gerekli tedbirleri almaktadır. Buna ek olarak 13.maddede belirtildiği gibi şiddetle mücadele noktasında toplumun bilinçlendirilmesi için ulusal ve uluslararası örgütlerle işbirliği yapılarak eğitici programların düzenlenmesi teşvik edilmektedir. Öte yandan mağdur ya da faille muhatap olan uzmanların kadın-erkek eşitliği ve mağdurun hakları gibi meselelerde eğitilmeleri amaçlanmaktadır. Yine şiddet eyleminden sorumlu olan

---

²³⁶ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²³⁷ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

mağdurun eğitilmesi ve medyanın kadına yönelik şiddet noktasında önleyici uygulamalara teşvik edilmesi de hedefler arasındadır.²³⁸

“Koruma ve Destek” başlığıyla 4. bölüm 18. ve 28. maddeler arasından oluşmaktadır. Bu bölümde taraf devletler, şiddete uğrayan mağdurlarını desteklemek için psikolojik danışman hizmeti, eğitim ve öğretim kurumlarına erişim, konut ve maddi yardım gibi hizmetler sunmaktadır. Şiddet mağduru olan kadın ve çocuklara konut sağlamak ve 7/24 kesintisiz telefon destek hattı hizmeti vermek taraf devletlerin başlıca yükümlülükleridir. Şiddet mağdurunun korunması ve desteklenmesi için hizmet veren kuruluşlara mağdurun ulaşmasını sağlamak ve cinsel şiddet merkezlerinin oluşturulması için gerekli tedbirler alınması sözleşme kapsamında geçerlidir.²³⁹

“Maddi Hukuk” başlığıyla 5. bölüm 29. madde ve 48. maddeler arasını kapsamaktadır. Bu bölümde 29. maddede yükümlülüklerini yerine getirmeyen devletlerin, taraf devletler tarafından mağdurun hukuki yollara başvurusunun önü açılmaktadır. Zarara uğrayan mağdura failin tazminat ödemesi ve mağdura uygulanan psikolojik şiddet neticesinde taraf devletler, mağduru korumak için gerekli yasal tedbirleri almaktadır. Bununla birlikte taraf devletler kadın sünneti, zorla evlendirme ve kısırlaştırma, cinsel taciz gibi şiddete neden olan eylemler karşısında hukuki tedbirleri almaktadır. 5. bölümün 42. maddesine göre kültür, örf, adet, gelenek ve sözde namusun şiddet için gerekçe olamayacağı ve mağdurun sözü edilen gelenekleri ihlal etmesinin geçerli bir sebep olamayacağı belirtilmiştir. Sözleşmenin bu maddesi bilhassa Türkiye genelinde tartışılan maddelerin başında gelmektedir. Yine sözleşme bağlamında şiddete uğrayan her birey, ülke vatandaşı olsun ya da olmasın taraf devletler tarafından korumaya alınmaktadır. Sözleşmenin tartışılan maddelerinden bir diğeri olan 48. maddede taraf devletler, şiddet eylemine bağlı olarak arabuluculuk ve uzlaştırma yöntemlerinin uygulanmasını yasal tedbirlerle engellemekle yükümlüdür.²⁴⁰

“Soruşturma, Kovuşturma, Usul Hukuku ve Koruyucu Önlemler” başlıklı 6. bölüm 48. madde ile 57. maddeler arasını kapsamaktadır. 48. maddede taraf devletler suçları değerlendirirken insan hakları prensipleri ve cinsiyetçi şiddet yaklaşımlarını değerlendirilerek hareket etmektedir. Taraf devletler, şiddetin önlenmesi noktasında kolluk kuvvetlerinin sistemli bir şekilde müdahale etmesini sağlamak için hukuki tedbirleri almaktadır. Şiddet mağdurunu

---

²³⁸ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²³⁹ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁴⁰ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

failden uzaklaştırmak için ikamet yerine girmesini ve mağdurla iletişime geçmesini önlemek, taraf devletlerin yükümlölüklerindendir. Tartışılan maddelerin içinde olan 55. maddede sözleşme bağlamında kabul edilen suçlar çerçevesinde mağdur şikayetini geri çekse dahi soruşturma devam etmektedir. Ayrıca mağdur şikâyetinde bulunduğu süreç içerisinde kanıtları temin etmesi ve ihtiyaçlarını dile getirebilmesi için uygun ortamı hazırlamak taraf devletlerin hedefleridir. Yine taraf devletler, mağdura iç hukuk kurallarına uygun olarak maddi karşılığı olmadan hukuki yardımda bulunmaktadır.²⁴¹

“Göç ve Sığınma” başlıklı 7.bölüm 59. madde ile 61. maddeler arasını kapsamaktadır. 59. maddede ikamet durumunun eşe bağlı olan evliliklerin bitmesi durumunda mağdura özerk oturma izni taraf devletler tarafından verilmektedir. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, 1951 Sözleşmesi (1A) göz önünde bulundurularak mağdura mülteci statüsü tanınmaktadır. Ayrıca mağdurun hayatının risk altında olduğu ülkelerden uzaklaştırılması taraf devletlerin yükümlölüklerindendir.²⁴²

“Uluslararası İşbirliği” başlıklı 8. bölüm 62. Madde ile 65. maddeler arasını kapsamaktadır. Bu bölümde mağdur olan birey başka bir ülkenin topraklarında problem yaşadığında o ülke, mağdurun vatandaşı olduğu ülkeden önce davranarak bireyi hukuki anlamda korumaya almaktadır. Ayrıca bireyin şiddete maruz kalma riski yüksekse sözleşmeye taraf olan bir başka ülke, bireyin bulunduğu ülkeyi ivedi bir şekilde bilgilendirmekle yükümlüdür. Yine taraf devletler suçluların iadesi ve suçla mücadele için gerektiğinde karşılıklı işbirliği yapabilmektedir.²⁴³

“İzleme Mekanizması” adlı başlıklı 9. bölüm, 66. madde ile 70. maddeler arasını kapsamaktadır. “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu” (GREVIO) en az 10 en fazla 15 kişi olacak şekilde dört yılda bir taraf devletler tarafından seçilmektedir. Seçilecek üyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet noktasında profesyonel deneyimleri olmak zorundadır. Ayrıca bu bireylerin GREVIO’ya bağlı oldukları süreçte tarafsız bir tutum sergilemeleri de beklenmektedir. Taraf devletler sözleşme metnine sadık kalarak aldıkları yasal önlemleri rapor olarak Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne sunmaktadır. GREVIO’nun bir diğeri işlevi ise taraf devletin dışında sivil

---

²⁴¹ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁴² “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁴³ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

toplum kuruluşları ve gönüllü kurumlardan da sözleşmenin uygulanması noktasında bilgi alabilmektedir. Yine taraf devletler GREVIO raporlarını kamuoyuyla paylaşabilmektedir.²⁴⁴

“Diğer Uluslararası Belgelerle Olan İlişki” başlıklı 10. bölümde yalnızca 71. madde yer almaktadır. Bu bölümde sözleşmenin maddelerini güçlendirmek amacıyla ülkelerarasında anlaşmalar yapılabilmektedir.²⁴⁵ “Değişiklikler” başlıklı 11.bölüm 72. maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde sözleşme bağlamında değişiklik yapılacak hususlar taraf devletlerce “Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne” sunulabilmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, taraf devletlerin fikirlerini aldıktan sonra çoğunluğun istekleri doğrultusunda yapılacak değişikliği onaylamaktadır.²⁴⁶

“Son Hükümler” başlıklı 12. bölüm, 73. madde ile 81. maddeleri kapsamaktadır. Bu bölümde sözleşmeyi onaylayan ülkeler sözleşmeyi onayladıklarına dair belgeyi Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne sunmakla yükümlüdür. İmzalanan sözleşme, imzalandıktan sonraki üç aylık süreç içerisinde ayın ilk günü yürürlüğe girmektedir. Bununla birlikte sözleşmeyi imzalayan taraf devletler, sözleşmeyi bölgesel olarak uygulayabileceğini bildirebilmektedir. Ayrıca 78. maddede taraf devletler istisna olan maddeler hariç sözleşmenin bazı maddelerine çekince koyabilmektedir. Çekincelerin geçerlilik süresi, sözleşme yürürlüğe girdikten sonra beş yıl boyunca geçerli kabul edilmektedir. 80. maddede ise taraf devletler, uygun gördükleri zaman sözleşmeden çekilebilmekte ve sözleşmenin feshi için Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne bildiri yapabilmektedir. 81. maddede ise sözleşmenin kabulü, onayı, yürürlüğe girdiği tarihi, değişiklikleri, çekinceleri ve feshini Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, taraf devletlere bildirmekle yükümlüdür.²⁴⁷

2.3. İstanbul Sözleşmesi ve GREVIO İzleme Mekanizması

İstanbul sözleşmesinin denetlenebilmesi için GREVIO isimli bir takip sistemi kurulmuştur. GREVIO, sözleşmenin devletler tarafından ne ölçüde uygulanıp uygulanmadığını takip etmekle yükümlü olan bir komitedir. İstanbul Sözleşmesi’nin 66. madde 2. fıkrasında GREVIO’nun amacı net bir şekilde ifade edilmiştir. GREVIO’nun amacı, taraf devletleri denetlemektir. GREVIO üyeleri en az 10 en fazla 15 üyeden oluşabilir. Sözleşmenin 6. madde 2. fıkrasında üyelerin sözleşmeye taraf olan devletler tarafından belirlenerek dört yılda bir

---

²⁴⁴ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁴⁵ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁴⁶ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁴⁷ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

yenilenmek kaydıyla taraflar komitesince seçileceği belirtilmektedir.²⁴⁸

Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra Türkiye’de GREVIO başkanlığı seçimine 2015’te ilk olarak Feride Acar getirilmiştir. 2019 yılındaki seçimlerde ise GREVIO başkanlığına Prof. Dr. Aşkın Asan seçilmiş ve sözleşmenin feshine kadar görevini devam ettirmiştir.²⁴⁹ İstanbul Sözleşmesi’nin “İzleme Mekanizması” başlıklı 9. bölüm, 66. maddesinde GREVIO üyelerinin taşıması gereken özellikler belirtilmiştir. Üyelerin kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında belli bir yetkinliğe ve ahlaki karaktere sahip olmaları beklenmektedir. Üyeler, görevlerini icra ederken bağımsız ve tarafsız olmak zorundadır. Ayrıca komitenin üyelerinden iki kişi, aynı ülke vatandaşı olamaz. Üyeler taraf oldukları ülkenin yasal sistemlerini temsil etmekle yükümlüdür.²⁵⁰ 68. maddenin 1. fıkrasında İstanbul Sözleşmesi’nin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için taraf devletler aldıkları önlemleri rapor halinde GREVIO’ya sunmakla yükümlüdür.²⁵¹ GREVIO tarafından devletlere gönderilen soru formuna, taraf devletlerin geri dönüş sağlaması için dört ay kadar süreleri mevcuttur. Taraf devletler tarafından rapor teslim edildikten sonra GREVIO’daki yetkilerle birlikte Strazburg’da yüz yüze görüşmeler yapılmaktadır. Bu esnada GREVIO tarafından raporda soru işareti oluşturan konular taraf devletlerin yetkilileriyle ele alınmaktadır. Görüşmelerden sonra GREVIO tarafından taraf devletlere taslak rapor yollanarak devletlerin de raporu değerlendirmesi beklenmektedir. Bu aşamadan sonra GREVIO ‘Değerlendirme Raporu ve Sonuçlar’ belgesini taraf devletlere ve Taraflar Komitesine göndermektedir. Taraflar Komitesi, İstanbul Sözleşmesi’ni onaylayan devletlerin yöneticilerinden meydana gelen bir komitedir. Hazırlanan ‘Değerlendirme Raporu ve Sonuçlar’ belgesi ilk önce Taraflar Komitesine oradan da taraf devletlere iletilerek süreç yürütülmektedir.²⁵² Ayrıca soru anketlerine İstanbul Sözleşmesi’nde de belirtildiği üzere Sivil Toplum Kurumları ve kadın örgütlerinin de katkı ve beklentileri beklenmektedir.²⁵³ Bu noktada Eylül 2017 tarihinde “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin” hükümlerini yürürlüğe koyan yasal ve

---

²⁴⁸ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁴⁹ Mor Çatı, “Kadın ve LGBTİ+ Örgütlerinden Çağrı: Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi Denetleme Komitesi (GREVIO) Adayı Prof. Dr. Feride Acar Olmalıdır!”, *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı* (blog) (Erişim 25 Ocak 2024).

²⁵⁰ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁵¹ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

²⁵² “Feride Acar ile İstanbul Sözleşmesi ve GREVIO Üzerine”, *Human Rights Center | İstanbul Bilgi University* (Erişim 12 Ağustos 2024).

²⁵³ “Feride Acar ile İstanbul Sözleşmesi ve GREVIO Üzerine”.

diğer tedbirler hakkında “Türkiye’nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu” GREVIO’ya sunulmuştur. Raporu hazırlayan bazı kadın örgütleri şunlardır: “Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı,” “Kadın Dayanışma Vakfı,” “Kadınlarla Dayanışma Vakfı,” “Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği,” “Eşitlik İzleme Kadın Grubu,” “Engelli Kadın Derneği,” “Kaos GL Derneği,” “Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği” ve “İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu’dur.”²⁵⁴

Gölge raporda üzerinde durulan konu, kadını yalnızca aile kavramı içinde değerlendirmenin yanlış olduğudur. Hukuki anlamda atılan adımlarda bu anlayış çerçevesinden uzaklaşarak kadının bireysel kimliğinin ön planda olması gerektiği ifade edilmiştir. Raporda dile getirilen bir diğer eleştiri de aile ortamına yöneliktir. Rapora göre toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddetin genellikle aile ortamında çıktığı iddia edilmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için kadına yönelik şiddet noktasında atılan adımların muhafazakâr bir bakış açısıyla değil, bütüncül yaklaşımla olması gerektiği vurgulanmıştır.²⁵⁵

15 Ekim 2018 tarihine gelindiğinde ise GREVIO Türkiye raporunu sunmuştur.²⁵⁶ GREVIO 6284 sayılı kanunun yürürlüğe girerek 2007 ve 2020 yıllarında ulusal eylem planıyla desteklenmesini olumlu karşılamıştır. Çünkü bu uygulamalar kadına yönelik şiddeti önleyerek cinsiyet eşitliğini teşvik eden uygulamalardır. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yürütülen politikaların bütüncül politikalardan oluşmaması bir eksiklik olarak görülmüştür. Bununla birlikte kadının aile içerisindeki rolleri ve annelik konumuna vurgu yapılması kadın ve erkek arasındaki ayrımcı klişelerin önüne geçilmesinde engel olarak görülmüştür.²⁵⁷ GREVIO kadına yönelik şiddetle mücadelede Türkiye’ye birtakım tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyelerin başında kadına yönelik şiddetle mücadelede yeterince mali kaynak ayrılması, sivil toplum kuruluşlarına destek sağlanması, profesyonellere hizmet içi eğitim sağlanması ve kadın mültecilere uygun cinsiyete dayalı stratejilerin uygulanmasıdır.²⁵⁸

---

²⁵⁴ İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu, “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin Hükümlerini Yürürlüğe Koyan Yasal ve Diğer Tedbirler Hakkında Türkiye’nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu”, (2017).

²⁵⁵ Bayraktar, “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, 100-101.

²⁵⁶ Bayraktar, “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, 97.

²⁵⁷ “İstanbul Sözleşmesi’ni savunmak: Şiddetsiz Bir Gelecek için Mücadele” (Erişim 10 Nisan 2025).

²⁵⁸ “İstanbul Sözleşmesi’ni savunmak”.

2.4. İstanbul Sözleşmesi’nin Feshi

Türkiye, hazırlık sürecinde aktif bir rol üstlendiği ve adını, ilk imzacısı olduğu şehirden alan İstanbul Sözleşmesi’nden, 20 Mart 2021 tarihinde yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile çekilme kararı almıştır.²⁵⁹ Bu karar, neticesinde 25 Kasım 2023’te İstanbul’da düzenlenen “Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Programı’nda” konuşma yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmenin kadın hakları ve şiddetle mücadeleye olumsuz bir etkisi olmadığını savunmakla birlikte çekilmenin bazı çevreler tarafından yanlış bir şekilde eleştirildiğini belirtmiştir. Ayrıca, kadın hakları ve ailenin korunmasıyla ilgili kazanımların zarar görmesine asla izin vermeyeceklerini ifade etmiştir.²⁶⁰

Yine aynı şekilde dönemin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk ise sözleşme bağlamında fikir ayrılıkları olduğunu belirterek kadına yönelik şiddetle mücadeleyi bırakmayacaklarını dile getirmiştir.²⁶¹ 2022 tarihinde gerçekleştirilen “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede 2022 Yol Haritası” konulu basın toplantısında dönemin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık, Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden vazgeçme kararının kadına yönelik şiddetle mücadelelerini baltalamayacağı ve bu konuda kararlı olduklarını ifade ederek iç hukukumuzda bulunan 6284 sayılı kanunla Türk Ceza Kanunu’nun şiddetle mücadelede etkin olduğunu ifade etmiştir.²⁶²

Hükümet yetkilileri, İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmesinin kadına yönelik şiddetle mücadelede bir eksiklik yaratmayacağını savunmakta; bu görüşlerini ise Türkiye’nin iç hukukunda yer alan mevcut yasal düzenlemelere dayandırmaktadır. Ayrıca, sözleşmenin feshi kararının yalnızca hukuki bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasi dinamiklerin etkisiyle şekillendiği de gözlemlenmektedir. Kamuoyunda özellikle muhafazakâr çevrelerde yükselen sözleşme karşıtı tepkilerin ve bu çerçevede oluşan baskının, karar alma sürecinde belirleyici olduğu söylenebilir.

---

²⁵⁹ “İstanbul Sözleşmesi”, *Vikipedi* (Erişim 06 Eylül 2024).

²⁶⁰ “T.C.Cumhurbaşkanlığı : Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Programı’nda Yaptıkları Konuşma” (Erişim 12 Ağustos 2024).

²⁶¹ “Bakan Selçuk: İstanbul Sözleşmesi Şiddetle Mücadeledeki Tek Araç Değil”, *euronews* (Erişim 24 Mart 2024).

²⁶² T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı - Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü, “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanımız Derya Yanık Başkanlığında, ‘Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede 2022 Yol Haritası’ Konulu Basın Toplantısı Gerçekleştirildi” (Erişim 13 Ağustos 2024).

İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik karşıt söylemler, genellikle aile, geleneksel değerler ve milli değerler gibi temalar etrafında şekillenmektedir. Bu söylemlerde, İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim gibi kavramlara karşı aileyi kutsal kabul eden bir yaklaşım benimsenmekte ve aile yapısının korunması vurgulanmaktadır. Ayrıca, bazı kesimler, sözleşmenin Batı'nın değerlerini dayattığını iddia etmekte ve kadın-erkek ilişkilerinin fitrata dayalı olduğu görüşünü savunmaktadır.²⁶³

İstanbul Sözleşmesi'nden yana olanların temel söylemlerine bakıldığında İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlükte olduğu dönemde tam anlamıyla uygulanmadığı ve bütüncül politikalar yürütülmediği şeklindedir. İstanbul Sözleşmesi'ne karşı olanların, sözleşme metninin Batı'nın değerlerini dikte ettiğini iddia etmesi, birçok kadın örgütü tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, sözleşmesinin Batı değerlerini gözetken bir yaklaşım sergilemediğini ve bu söylemlerin manipülatif olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu sözleşmeye bu şekilde söylemlerde bulunulmasının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da tetikleyeceği belirtilmiştir. Ayrıca kadına yönelik şiddet ile yürütülen politikaların toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik değil de aileyi temel alan uygulamalar olduğu belirtilmiştir.²⁶⁴

Görüldüğü üzere İstanbul Sözleşmesi üzerinden yürütülen tartışmaların temel temasını aile, toplumsal cinsiyet, LGBTQ+ ve kadının bireyselliği oluşturmaktadır. İstanbul Sözleşme'nin temel aldığı toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı, bazı kesimler tarafından aile yapısına yönelik bir tehdit olarak görülürken, bazı çevrelerce ise bu anlayış, savunulmuştur. Bu yüzden sözleşme, ülke gündeminde tartışma konusu olmuştur. Özetleyecek olursak İstanbul Sözleşmesi'nin geleneksel değerlere zeval getirmesi ve sözleşmenin bazı ifadelerinin muğlaklık yaratması nedeniyle Türkiye, Cumhurbaşkanı kararıyla 2021 tarihinde sözleşmeden çekilmiştir.

2.5. İstanbul Sözleşmesi ve Toplumsal Cinsiyet

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde hukuk sistemlerine yönelik çeşitli düzenlemeler öngören uluslararası bir sözleşmedir. Sözleşme, imzacı devletlere şiddeti önleme, mağdurları koruma ve failleri

---

²⁶³ Nihal Kocabay-Şener vd., "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya", (2022), 17-18.

²⁶⁴ Selime, "İstanbul Sözleşmesi Bilgi Notu", *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı* (blog) (Erişim 11 Mayıs 2024).

cezalandırma yükümlülükleri getirmektedir.²⁶⁵ Ancak, sözleşme etrafında gelişen kamuoyu tartışmaları, özellikle toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde farklı görüşleri içermektedir. Bu görüşlerden bazıları, sözleşmenin toplumsal cinsiyet anlayışının geleneksel aile yapısına zarar verdiği ve kültürel değerlerle uyumlu olmadığı iddialarını içermektedir. Öte yandan toplumsal cinsiyet eşitliğini savunanların genel söylemleri ise kadınların ve LGBTQ+ grupların şiddetten korunması açısından gerekli olduğu yönündedir.

Dr. Mücahit Gültekin, İstanbul Sözleşmesi'ni eleştiren akademisyenler arasında yer almakta ve sözleşmenin toplumsal yapıyı dönüştürmeye yönelik küresel bir projenin parçası olduğunu ileri sürmektedir. Gültekin'e göre, sözleşmenin temel dayanak noktası olan toplumsal cinsiyet kavramı, aile kurumunun zayıflatılmasını amaçlayan ve geleneksel cinsiyet rollerini aşındıran bir ideolojik araç olarak kullanılmaktadır.²⁶⁶

Gültekin'in eleştirilerinden biri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın hazırladığı bir araştırma raporunda yer alan "Aile, kadın için güvenilir bir yer değildir." ifadesine dayanmaktadır. Bu ifadeyi sözleşmenin temel felsefesiyle ilişkilendiren Gültekin, aile kurumunun kadınlar için güvenli bir alan olmadığı yönündeki söylemin, toplumsal yapıyı dönüştürmeye yönelik bir adım olduğunu savunmaktadır. Ona göre, bu tür söylemler, aile kurumunu zayıflatarak bireyleri geleneksel akrabalık ve toplumsal dayanışma bağlarından koparmakta, böylece bireyler küresel sermaye ve siyasi yapıların daha kolay kontrol edebileceği bir konuma sürüklenmektedir. Gültekin, bu sürecin yalnızca ideolojik bir yönü olmadığını, aynı zamanda ekonomik ve politik bir amaç taşıdığını iddia etmektedir.²⁶⁷

Bu çerçevede, Gültekin'in yaklaşımı, bireyin sosyo-ekonomik yapılar içinde nasıl şekillendiğini ele alan daha geniş bir tartışmayla örtüşmektedir. Gültekin, küresel sermayenin ve politik güçlerin, bireyleri belirli davranış kalıplarına yönlendirmek için hukuk, eğitim ve medya gibi ideolojik aygıtları kullandığını öne sürmektedir. Ona göre, bu süreç, toplumsal cinsiyet anlayışının dönüşümünü de içeren, bireyleri geleneksel bağlarından koparan ve onları yeni ekonomik düzene entegre eden bir mekanizmanın parçasıdır.²⁶⁸

---

²⁶⁵ "İstanbul Sözleşmesi İçin Birlikte: Herkes için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" (Erişim 22 Kasım 2024).

²⁶⁶ "Dr. Mücahit Gültekin - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Nedir?", haz. Kafa Sabit.

²⁶⁷ "Dr. Mücahit Gültekin- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Nedir?", haz. Kafa Sabit.

²⁶⁸ "Dr. Mücahit Gültekin - İstanbul Sözleşmesi ve Aile Politikaları", haz. Kafa Sabit.

Sanayi toplumlarına yönelik eleştiriler göz önüne alındığında, Gültekin'in bu yaklaşımı, Illich'in *Şenlikli Toplum* adlı eserinde ortaya koyduğu modern toplum eleştirileriyle ilişkilendirilebilir. Illich, modern toplumsal yapının bireyleri okullar, hastaneler ve medya gibi çeşitli kurumsal araçlar yoluyla denetim altında tuttuğunu ve bu süreçte insan yaşamının mekanikleştiğini öne sürmektedir. Benzer şekilde, Gültekin de toplumsal yapıların dönüşümünün küresel ölçekte belirli aktörler tarafından şekillendirildiğini ifade etmektedir.²⁶⁹ Böylelikle egemen ideoloji, toplumsal yapılar içinde varlığını sürdürebilmek için maddi, siyasal ve ideolojik koşullarını sürekli olarak yeniden üretmektedir. Bu yeniden üretim süreci, ideolojik yapının sürekli bir şekilde yeniden şekillendirilmesini gerektiren tamamlanmamış bir mücadele olarak tanımlanabilir.²⁷⁰

Bunun yanı sıra, Gültekin, yapay zeka, transhümanizm, posthümanizm, toplumsal cinsiyet, cinsel çeşitlilik ve cinsiyetsizlik kavramlarının küresel ideolojik süreçlerle ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Özellikle cinsiyet kavramının dönüşümü bağlamında, biyolojik determinizmin aşılmaya çalışıldığı ve geleneksel ikili cinsiyet anlayışının giderek belirsizleştiği görüşünü dile getirmektedir. Bu noktada, queer kuramın ve transhümanizmin yükselişine dikkat çeken Gültekin, bu süreçlerin bireylerin kimliklerini daha esnek bir biçimde tanımlamalarına imkan sağladığını belirtmektedir.²⁷¹ Dağ'a göre, transhümanizm ve queer hareket, biyolojik determinizme yönelik bir eleştiri geliştirmekte ve bireylerin kimliklerini geleneksel kategorilerden bağımsız olarak tanımlamalarına imkan tanımaktadır. Transhümanizm, insanın teknolojik araçlar yoluyla fiziksel ve zihinsel kapasitesini artırmayı amaçlayan bir anlayış olarak, cinsiyet değiştirme süreçlerinden cinsiyetsiz bedenlere geçişi destekleyen bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda, transhümanist yaklaşıma göre, biyolojik ve toplumsal sınırların aşılmasıyla cinsiyetin ortadan kalkabileceği ve bireylerin kimliklerini daha esnek biçimde inşa edebileceği öne sürülmektedir.²⁷²

Queer kuramın önde gelen isimlerinden biri olan Judith Butler ve onu takip eden düşünürler, cinsiyetin yalnızca biyolojik bir gerçeklikten ibaret olmadığını, aynı

---

²⁶⁹ Ivan Illich, *Şenlikli Toplum*, çev. Ahmet Kot (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018), 133.

²⁷⁰ Louis Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev. Alp Tümerterkin (İstanbul: İthaki Yayınları, 2010), 130-131.

²⁷¹ "Dr. Mücahit Gültekin - İstanbul Sözleşmesi ve Aile Politikaları".

²⁷² "Ahmet Dağ. İnsansız Dünya / Transhümanizm | Mehmet Şirin Sürmeli: İDE Akademi | Dönem Ödevi 2021-2022 İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021. 222 s. Transhüm..", *İslam Düşünce Enstitüsü* (Erişim 02 Mart 2025).

zamanda toplumsal ve kültürel normlarla şekillendirildiğini savunmaktadır.²⁷³ Butler’a göre, biyolojik beden dahi iktidar ilişkilerinin bir parçasıdır ve bu nedenle cinsiyet kimliği de sabit ve değişmez bir kategori olarak ele alınmamalıdır. Queer kuram, bu perspektifle, kimliklerin akışkan ve değişken olduğu görüşünü savunarak geleneksel normlara eleştirel bir yaklaşım getirmektedir. Queer teorisinin dayandığı toplumsal cinsiyet anlayışı, İstanbul Sözleşmesi’ni eleştiren bazı çevreler tarafından ideolojik bir çerçeve içinde değerlendirilmektedir. Butler’ın queer direnişi, heteronormatif yapıya bir meydan okuma olarak görmesi ve cinsel kimliklerin sabit bir şekilde tanımlanmasını eleştirmesi, bu görüşlerin ideolojik bağlamda değerlendirildiğini göstermektedir. Eleştirmenler, toplumsal cinsiyetin sabit olmayan ve değişken bir yapı olarak ele alınmasının, geleneksel kimlik ve aile yapıları açısından belirsizlik yarattığını öne sürmektedir.²⁷⁴

Transhümanizm ve queer anlayışın, bireylerin cinsiyet ve kimlik anlayışlarını sorgulama yoluyla biyolojik determinizme karşı bir eleştiri geliştirdiği düşünülmektedir. Her iki hareketin, geleneksel kimlik kategorilerinin ötesine geçerek, bireylerin kendilerini tanımlama hakkını ve potansiyelini vurguladığı ifade edilmektedir. Bu yaklaşımların, biyolojik temellere dayalı kimlik belirlemelerinin sınırlarını aşarak, daha esnek ve özgür bir kimlik inşa süreci önerdiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, hem transhümanizm hem de queer anlayışın, bireylerin kimliklerini daha geniş bir perspektiften ele alarak, toplumsal normların ve biyolojik dayatmaların ötesine geçmeyi amaçladığı savunulmaktadır.²⁷⁵ Gültekin ve Dağın’ın görüşlerinden hareketle, günümüzde yükselen transhümanizm, toplumsal cinsiyet anlayışı ve artan bireyselleşme, cinsiyet rollerini daha kırılgan hale getirmiştir. Bu görüşlere göre, kapitalist sistem toplumsal cinsiyet normlarını giderek daha esnek bir yapıya dönüştürmekte ve bireysel kimlikleri ön plana çıkararak, geleneksel cinsiyet rollerinin zayıflamasına yol açmaktadır.²⁷⁶

Bu noktada avukat Muharrem Balcı, “İstanbul Sözleşmesi feshedilse Ne Olur? Edilmezse Ne Olur?” başlıklı makalesinde İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW’ın benzer maddelere sahip olduğunu ve sürecin bir arka planı olduğunu belirtmektedir. Örneğin CEDAW’ın 5. maddesi/A bendine bakıldığında kadın ve erkeğin kalıplaşmış rollerine

²⁷³ Sibel Yardımcı - Özlem Güçlü, “Queer Tahayyül”, *Queer Tahayyül* (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2013), 17-18.

²⁷⁴ Judith Butler, *Bela Bedenler*, çev. Zeynep Talay Turner (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2014), 218-317.

²⁷⁵ Dağ, *İnsansız Dünya: Transhümanizm*, 101-110.

²⁷⁶ Beck, *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*, 157-158.

dayalı olan önyargılar ile tüm geleneksel ve diğer uygulamaların ortadan kaldırılması için kadınların ve erkeklerin kültürel davranış biçimlerinin değiştirilmesi gerektiği yazmaktadır. Yine aynı şekilde İstanbul Sözleşmesi'nin 12. maddesinin 1. fıkrasında taraf devletlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini uygulamak için toplum içerisinde kabul görmüş inanç ve geleneklerin “kökünü kazımak/ortadan kaldırmak” amacıyla hareket etmesi gerektiği vurgulanmıştır. 12. maddenin 5. fıkrasında ise sözleşme bağlamında “sözde namusun” şiddetin gerekçesi olamayacağı ifade edilmiştir. Bu ifadelerden hareketle Balcı, her iki sözleşmenin de aynı ruha sahip olduğunu ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel alındığını açıklamaktadır.²⁷⁷

Giddens'in bireyselleşme ve toplumsal yapının dönüşümüne ilişkin görüşleri, bu bağlamda önemli bir kuramsal dayanak sunmaktadır. Giddens'a göre, modern toplumda toplumsal rollerin esnemesiyle birlikte bireyler kimliklerini daha özgürce inşa etme sürecine girmiştir. Bu durum, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden sorgulanmasına neden olmuş, toplumsal normların değişkenliği düşüncesini öne çıkarmıştır.²⁷⁸

Toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının bireyselleşmeyle birlikte gelişmesi, bazı kesimler tarafından aile kurumunun geleceği açısından tehdit olarak algılanmaktadır. Geleneksel değerlerin aşınmasından duyulan endişe, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eleştirilerde kendini göstermektedir. Psikiyatrist Mustafa Merter ve araştırmacı Jean M. Twenge gibi isimler, bireyin seçimlerinde mutlak değerlerin olmaması ve toplumsal kurallardan bağımsız hareket etmesi gibi eğilimlerin, toplumsal yapıyı zayıflatıldığını savunmaktadır. Bu görüşler, toplumsal cinsiyetin sabit rollerden ziyade değişken ve müzakere edilebilir bir yapı kazandığı yönündeki kuramsal yaklaşımlarla karşı karşıya gelmektedir.²⁷⁹

Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine yürütülen tartışmalar yalnızca hukuki düzenlemelerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda kavramın kendisine yönelik eleştirileri de içermektedir. Touraine, bugün kadınların refahını gözetmek için toplumsal cinsiyet noktasında atılan adımların, kavramın kendisini ortadan kaldırmaya yönelik olduğunu ifade etmektedir. Çünkü ona göre, kavramın kendisi erkek hegemonyasına hizmet ederek kadınların aleyhine rol oynamaktadır. Söz konusu durumun yol açtığı eşitsizliklerin

---

²⁷⁷ “Muharrem Balcı İstanbul Sözleşmesi İptal Edilirse Ne Olur Edilmezse Ne Olur ?” (Erişim 08 Eylül 2024).

²⁷⁸ Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm*, 31-32.

²⁷⁹ Mustafa Merter, *Hekaton'la Son Tango : Aileyi İfsad Etme ve İnsanlığı Yeniden Yapılandırma Küresel Projesi'nin Bir Meta Analizi* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2023), 19-24.

giderilmesi için nötr kimlikler ya da karma toplumlar alternatif olarak görülmektedir.²⁸⁰ Bu noktada Chanter ise bir zamanlar nasıl Tanrı'nın öldüğü düşüncesi yaygınsa, günümüzde de toplumsal cinsiyete dair algıların köklü bir şekilde sarsıldığını ifade etmiştir. Düşünürü göre bugün, modern toplumlardaki cinsiyet anlayışları daha akışkan bir hal almıştır. Zira bugün yapılan cinsiyet ameliyatları son derece hızlı bir şekilde bireylerin erkek ya da kadınlığa geçişini kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte tüp bebek teknolojileri, sperm bankaları ve taşıyıcı annelik gibi uygulamalar da üreme noktasındaki algıları değiştirmiştir. Dolayısıyla bugün çocuk sahibi olmak için heteroseksüel olmaya gerek yoktur.²⁸¹

Görüldüğü üzere, bireysel seçimler ve teknolojik gelişmeler modern cinsiyet anlayışlarını köklü bir şekilde dönüştürmektedir. Geleneksel kalıpların giderek çözülmesiyle birlikte cinsiyet rollerinin önemi azalmakta, bu durum bireylerin toplumsal ilişkilerinde yeni dinamikler yaratmaktadır. Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi'ni savunan isimlerden biri olan Habertürk yazarı Nihal Bengisu Karaca, kadın ve erkek ilişkilerindeki değişimin özellikle kadınların bağımsız birey olma çabalarıyla şekillendiğini vurgulamaktadır. Karaca'ya göre, kadınlar artık kendi ayakları üzerinde durma konusunda daha kararlı hareket etmekte ve şiddet durumunda boşanmayı bir çözüm yolu olarak daha rahat tercih etmektedirler. Bu değişim, toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümünü ve kadınların özgürleşme sürecinde attıkları önemli adımları yansıtmaktadır. Ancak Karaca, bu dönüşümün erkekler tarafından hoş karşılanmadığını, çünkü evlilikte fedakârlığın geleneksel olarak sadece kadınlardan beklendiğini ve bu normun değişmesinin erkekler için bir tehdit unsuru olarak algılandığını savunmaktadır. Özellikle İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunun kadınlara tanıdığı hakların erkekler tarafından bir kriz olarak görüldüğünü belirtmektedir.²⁸²

Karacan'ın belirttiği gibi, toplumsal cinsiyet eşitliği meselesi yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, aynı zamanda kültürel dönüşümle de doğrudan ilişkili olarak görülmektedir. Bu noktada, İstanbul Sözleşmesi bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi amacıyla çocuklara verilecek eğitimin eşitlik ilkesine dayanması önerisi, bazı çevreler tarafından eleştirilmektedir. Habertürk yazarı Nagehan Alçı, cinsiyet eşitliğini kız ve erkek çocuklarına okuldan itibaren sunulan fırsat eşitliği olarak tanımlamakta, İstanbul Sözleşmesi'ne karşı

---

²⁸⁰ Alain Touraine, *Kadınların Dünyası*, çev. Mehmet Moralı (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2007), 19.

²⁸¹ Tina Chanter, *Toplumsal Cinsiyet*, çev. Mehmet Erguvan (Ankara: Fol Yayıncılık, 2019), 11.

²⁸² "Gerçek Fikri Ne - 13 Ağustos 2020 (İstanbul Sözleşmesi'ne Kim Neden Karşı, Kim Neden Destekliyor?)", haz. Habertürk TV (Erişim 10 Nisan 2025).

olanların bu bağlamda LGBTQ+ haklarını bir gerekçe olarak gösterdiğini ifade etmekte ve Türkiye’de cinsiyetsizleştirme uygulamalarına rastlanmadığını vurgulamaktadır.²⁸³ GREVIO’nun başkanlığını yürütmüş olan Feride Acar, sözleşmeye yönelik karşıt görüşlerin, sözleşmenin içeriğinden ziyade toplumsal değişime karşı bir dirençten kaynaklandığını ileri sürmektedir. Acar’a göre, İstanbul Sözleşmesi’ne karşı çıkan kesimler, ataerkil sistemin zayıflamasıyla ortaya çıkan dönüşüme tepki göstermekte ve bu duruşlarını kimi zaman dini ya da milliyetçi söylemlerle meşrulaştırmaya çalışmaktadır.²⁸⁴

Toplumsal cinsiyet ve milliyetçilik arasındaki ilişkiye dair literatürde, Yuval-Davis ve Anthias gibi araştırmacılar, kadınların ulusal kimlik inşasında merkezi bir konumda olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, kadınlar bir yandan biyolojik anlamda ulusun devamlılığını sağlayan bireyler olarak görülürken, diğer yandan kültürel değerleri taşıyan ve aktaran kişiler olarak konumlandırılmaktadır. Milliyetçilik ideolojisi içinde belirli kadınlık ve erkeklik rollerinin bulunduğu ve kadınların genellikle annelik ve ev içi rollerle tanımlandığı, erkeklerin ise militarist yapılarla ilişkilendirildiği ifade edilmektedir.²⁸⁵

Tokdoğan’ın çalışmaları da feminist literatürde milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet ilişkisine dair eleştirileri ele almaktadır. Feminist yaklaşımlar, milliyetçi söylemin kadın kimliğini ataerkil kodlarla belirlenmiş roller içinde şekillendirdiğini ve kadınları ideolojinin taşıyıcısı konumuna yerleştirdiğini öne sürmektedir. Ancak Tokdoğan, bu bakış açısının kadın kimliğini milliyetçiliğin öngördüğü sınırlar içinde pasif bir taşıyıcı olarak tanımlama riskine dikkat çekmektedir. Bu durum, milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet ilişkisini tek yönlü bir çerçevede ele alma eğilimini beraberinde getirebilmektedir.²⁸⁶

Sonuç olarak, İstanbul Sözleşmesi ve toplumsal cinsiyet tartışmaları, yalnızca hukuki ve siyasal bir bağlamda değil, aynı zamanda toplumsal yapı ve ideolojiler çerçevesinde de değerlendirilmektedir. Milliyetçilik ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiye dair farklı yaklaşımlar, kadın kimliğinin ulusal söylemler içinde nasıl konumlandığını anlamak

---

²⁸³ “İstanbul Sözleşmesi nedir? Açık ve Net’te Konuklar Ne Dedi?”, haz. Habertürk TV (Erişim 10 Nisan 2025).

²⁸⁴ “Feride Acar anlattı: İstanbul Sözleşmesi ve Etrafındaki Tartışmalar”, *Uluslararası Af Örgütü* (22 Nisan 2015).

²⁸⁵ Tuba Kancı, “Türkiye’de Eğitim, Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Noktaları”, *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Edebiyat, Medya ve Siyaset* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021), 84.

²⁸⁶ Nagehan Tokdoğan, “Sevginin ve Nefretin Eğilip Bükülebilirliği: Kadınların Milliyetçiliği”, *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021), 111-112.

açısından önemli bir perspektif sunmaktadır.

Bu bağlamda feminist teorisyen Walby'nin patriyarka kuramı, devletin hem kapitalist hem de ataerkil bir yapıya sahip olduğunu öne sürerek, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapısal boyutuna dikkat çekmektedir. Walby'e göre devlet, toplumsal cinsiyet ilişkilerini düzenleyerek ataerkil sistemin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır. Kadınların ücretli işgücüne katılımının sınırlanması, doğum kontrol yöntemleri arasında yer alan kürtağın yasaklanması, eşcinsellere ve kadın hareketlerine yönelik baskılar, bu yapının sonuçları arasında sayılmaktadır. Devletin bu tür uygulamalarla patriyarkal düzeni pekiştiren ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren bir rol üstlendiği ifade edilmektedir.²⁸⁷

Bu noktada ceza hukukçusu olan Ersan Şen, İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik esas tartışmaların toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim gibi kavramların olmadığını buradaki temel meselenin tekrar bir ataerkil anlayış, getirme arzusu olduğunu vurgulamaktadır. Sözleşme maddeleri değerlendirilirken 4. maddedeki birkaç ifadeye takılmanın gereksiz olduğunu ve LGBTQ+ bireylerini yok saymanın mümkün olmadığını çünkü bu durumun toplumun "realitesi" olduğunu belirtmektedir. Şen, "Kadının yeri evidir, erkek evin geçimini sağlar." şeklindeki bir anlayışın kadının bireyselliğini baskıladığını dolayısıyla kadının insan hak ve hürriyetlerine sahip olduğunu belirtmektedir.²⁸⁸

Özetleyecek olursak İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışına karşı çıkan kişilerin, genel söylemlerine bakıldığında, toplumsal cinsiyet anlayışının, toplumsal yapıyı ve geleneksel değerleri tehdit ettiği düşünülmektedir. Bu kişiler, sözleşmedeki toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim gibi kavramların, toplumda yerleşik aile yapısını ve cinsiyet rollerini zayıflattığını savunmaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışını savunanların ise genel olarak söylemleri, kadınların insan hakları ve özgürlüklerinin sağlanması için bu anlayışın gerekli olduğu yönündedir. Ayrıca sözleşmeye yönelik olumsuz tavırların ataerkil bir zihniyetten ileri geldiğini iddia etmektedirler.

---

²⁸⁷ Walby, *Patriyarka Kuramı*, 2016, 236-237.

²⁸⁸ "İstanbul Sözleşmesi'ne Kim Neden Karşı, Kim Neden Destekliyor? | Gerçek Fikri Ne - 12 Ağustos 2020", haz. Habertürk TV (Erişim 10 Nisan 2025).

2.6. İstanbul Sözleşmesi ve Toplumsal Şiddet

Toplumsal şiddet, yalnızca bireyler arası çatışmalarla sınırlı kalmayan, daha geniş yapısal ve kültürel dinamiklerle şekillenen bir olgudur. Farklı toplumsal gruplar üzerinde çeşitli biçimlerde tezahür eden bu şiddet türü, hukuki, ekonomik ve sosyokültürel faktörlerle iç içe geçerek bireyler ve kurumlar arasında yeniden üretilebilmektedir. Bu bağlamda toplumsal şiddet, Toplumsal düzenin bozulmasına yol açan anti-sosyal davranışlar, “sosyal şiddet” kavramı içerisinde ele alınmaktadır. Türkdoğan’a göre sosyal şiddet, terör, adam öldürme, suikast, adam kaçırma, fidye isteme, rehine alıkoyma, tahrip, sözlü ve yazılı protestolar, toplumsal çatışmalar, ayaklanmalar ve etnik-dini çatışmalar gibi eylemleri kapsamaktadır.²⁸⁹ Dünya çapında 49 toplum üzerinde yürütülen bir araştırmada, sosyal şiddete neden olan temel faktörler belirlenmiştir. Araştırmacılara göre bu faktörler, bireyler arasındaki gelir eşitsizliği, siyasi şiddet, refah düzeyi, sosyal hareketlilik, kültürel çeşitlilik, toplumsal değişim hızı ve nüfus büyüklüğüdür. Bu unsurların toplum içindeki etkileşimi, sosyal şiddetin ortaya çıkışını ve yayılımını etkileyen temel dinamikler olarak değerlendirilmektedir.²⁹⁰

Kadına yönelik şiddet ise feminist yaklaşım tarafından erkeklerin toplumsal konumlarını ve ayrıcalıklarını sorgulamakla birlikte, ev içi şiddetin “aile içi özel bir mesele” olarak görülmesini eleştiren bir perspektifle incelenmiştir. Feministler, kadınların şiddet dahil karşılaştıkları tüm sorunların sosyal, kültürel ve politik güçlerden kaynaklandığını savunmuşlardır. Bu anlayışa göre, kadına yönelik şiddet gibi toplumsal sorunların yalnızca bireysel değil, sosyopolitik düzeyde de müdahale ve eylem gerektirdiği ileri sürülmüştür. Feministlerin “kişisel olan politiktir” sloganı, bu görüşü sembolize etmektedir.²⁹¹

İstanbul Sözleşmesi’ne göre, “kadınlara yönelik şiddet” kamusal veya özel alanda gerçekleşen, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı ya da ıstırap veren veya verebilecek her türlü toplumsal cinsiyet temelli eylemi ifade etmektedir. Bu tür eylemler, bir insan hakları ihlali olarak kabul edilir ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak değerlendirilir. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet, yalnızca kadınlara cinsiyetlerinden dolayı uygulanan veya kadınları orantısız şekilde etkileyen şiddet olarak

²⁸⁹ Necmettin Özerkmen - Haydar Gölbaşı, “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* 15 (2010), 27-28.

²⁹⁰ Özerkmen - Gölbaşı, “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, 28.

²⁹¹ Betül Yazar, “Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri” (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015), 22.

tanımlanmaktadır. Bu tanım, yalnızca mevcut şiddet eylemlerini değil, aynı zamanda şiddet yaratma potansiyeline sahip eylemleri de kapsamaktadır.²⁹²

İstanbul Sözleşmesi, şiddeti yalnızca bireysel eylemler üzerinden değil, aynı zamanda toplumsal bağlamı içinde ele alarak, önleyici ve dönüştürücü politikaların gerekliliğine dikkat çekmektedir. Balcı'ya göre, şiddet tüm dünyada, en fazla erkeklere yönelik bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın kuruluşları ise İstanbul Sözleşmesi'nin tüm bireyleri, yani kadınları, erkekleri ve çocukları koruduğunu savunmaktadır. Ona göre sözleşme'nin adı bile ayrımcılık içeren bir ifade taşımaktadır. Benzer şekilde, 6284 sayılı kanun da kadın lehine ayrımcılık içeren bir ad taşımaktadır. Balcı, İstanbul Sözleşmesi'nin sadece kadınları değil, tüm cinsel yönelimleri ve tercihleri güvence altına aldığını belirtmektedir. Ona göre, Türk hukukunda kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığa dair çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin, anayasada ve Türk Ceza Kanunu'nda kadın-erkek eşitliğine aykırı olarak, kadın lehine ayrımcılık oluşturan hükümler mevcuttur. Ancak, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 134. maddesinde, suç mağdurlarının korunması ve hukuki yardım sağlanmasında cinsiyet ayrımı yapılmaksızın, tüm mağdurlara eşit hukuki güvenceler sağlandığı vurgulanmaktadır. Balcı'ya göre, Türkiye'deki mevzuat, kadınlara yönelik mevcut güvencelerin çoğunu İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce sağlamıştır. Bu nedenle, yalnızca bazı küçük düzenlemeler ve eklemeler yapılarak, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanuna olan ihtiyaç kalmayacaktır.²⁹³

Balcı, Türkiye'deki mevcut mevzuatın kadınlara yönelik hukuki güvenceleri büyük ölçüde sağladığını savunurken, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunun gerekliliğine dair eleştiriler yalnızca bununla sınırlı kalmamaktadır. Akademisyen Burhanettin Can ise, sözleşmenin toplumsal yapıya ve kültürel normlara etkileri açısından daha kapsamlı bir eleştiride bulunmaktadır.

Can'a göre Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi ve İstanbul Sözleşmesi, biyolojik cinsiyet farklarını tamamen göz ardı ederek, kadın ve erkek rollerinin eşitlenmesini savunmaktadır. Ancak bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına, insan doğasına ve doğal tepkilere aykırı olan bir şekilde her türlü davranışı şiddet olarak tanımlayarak, toplumsal yapıyı bozma riskini taşımaktadır. Can, sözleşmenin kadına yönelik şiddeti tanımlarken kullandığı "toplumsal cinsiyete dayalı şiddet" ifadesinin belirsizliğinden rahatsızlık duymaktadır.

---

²⁹² "İstanbul Sözleşmesinin Önemi", *İstanbul Sözleşmesi* (blog) (Erişim 04 Mart 2025).

²⁹³ Muharrem Balcı, "Nedir Bu İstanbul Sözleşmesi?"

Can'a göre, Avrupa Birliği, bu tür sözleşmeler aracılığıyla, hedef ülkeleri kültürel açıdan çözümlenerek asimile etmeyi amaçlamaktadır. “Kadına karşı şiddet” ve “aile içi şiddet” kavramları, bu niyeti gizlemek için kullanılan maskelerdir. Ona göre sözleşmenin giriş kısmında, “kadına şiddet” söylemiyle gerçek amaç örtbas edilerek, “Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetten arınmış bir Avrupa yaratmayı hedef edinmek” şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Avrupa Birliği'nin bu tür sözleşmelerle, aile gibi toplumsal yapıları değiştirmeyi ve kültürel normları dönüştürmeyi amaçladığını savunmaktadır.²⁹⁴ Balcı ve Can'ın görüşleri İstanbul Sözleşmesi'nin toplumsal cinsiyet rollerini değiştirdiği ve aile yapısını dönüştürdüğü yönündeki eleştirileri içermektedir. Feminist araştırmacılar ise ailenin yalnızca özel bir kurum olmadığını aksine ulusal kimliğin üretildiği bir alan olduğunu belirtmektedir. Onlara göre aile, hem bir kurum hem de bir metafor olarak milliyetçilik kurgularının ve ulus-devlet pratiklerinin merkezinde yer almaktadır. Joane Nagel, Afsane Najmabadi ve Selda Şerifsoy'un çalışmaları, aile ve cinselliğin yalnızca özel alanla sınırlı kalmadığını, aksine toplumsal düzenin inşasında belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle Türkiye bağlamında aile, ulusal kimliğin yeniden üretildiği, kültürel normların korunduğu ve devlet politikalarının şekillendiği bir alan olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerin, toplumsal cinsiyet rolleri ve aile yapısı üzerine etkide bulunarak mevcut normların dönüşümüne katkı sağladığı söylenebilir.²⁹⁵ Görüldüğü üzere sözleşme, kültürel hedeflerinin Avrupa Birliği'nin ideolojileriyle uyumlu olduğu ve bu nedenle ulusal kimliği tehdit ettiği yönünde eleştirilmektedir. Bu eleştiriler, Kandiyoti'nin “öteki” kavramına dayanan yaklaşımıyla değerlendirildiğinde kültürel milliyetçilik, Batı'nın değerleriyle karşılaştırılan yerel kültürlerin savunulması bağlamında şekillenmektedir. Burada, Batı'nın kadın hakları anlayışının, yerel ve millî kimliklerle uyumsuz olduğu savunulmakta ve bu da İstanbul Sözleşmesi'ne karşı bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Kandiyoti'nin belirttiği gibi, feminizm ve milliyetçilik arasında bir gerilim vardır; milliyetçi söylem, kadınları ulusal kimlik çerçevesinde şekillendirirken, İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeler, bu kimlik sınırlarını zorlama eğilimindedir. Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi'nin toplumsal cinsiyet eşitliği

---

²⁹⁴ Burhanettin Can, “Kur'an'daki Şiddet Kavramı Açısından Toplumsal Cinsiyet Projesi ve İstanbul Sözleşmesi-2”, *Umran Dergisi* 316 (2020), 13-14.

²⁹⁵ Ayşe Gül Altınay, “Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm”, *Vatan, Millet, Kadınlar* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2000), 17.

anlayışının yerel kültürel normlarla çatıştığı ve bu nedenle ulusal kimlik için bir tehdit oluşturduğu düşünülmektedir.²⁹⁶

Bu çerçevede, İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik eleştiriler yalnızca kültürel kimlik ve milliyetçilik bağlamında değil, aynı zamanda sözleşmenin uygulanabilirliği ve toplumsal etkileri açısından da dile getirilmektedir. Bu noktada, sözleşmenin pratik sonuçlarına dair gazeteci Yusuf Kaplan çeşitli eleştirilerde bulunmuştur.

Kaplan'a göre İstanbul Sözleşmesi'nde, kadına yönelik şiddet ve cinayet gibi meseleler üzerine geniş çaplı hükümler bulunmakla birlikte, sözleşmenin uygulamaya konulmasından sonra bu tür suçlarda bir azalma değil, aksine bir artış gözlemlenmiştir. Ona göre bu durum, İstanbul Sözleşmesi'nin kadın cinayetlerini ve şiddetini engelleme amacına ulaşamadığını, bu suçların daha da artmasına neden olduğunu göstermektedir. Kaplan'a göre, İstanbul Sözleşmesi adı altında bazı gruplar, kadına yönelik cinayetleri önleme amacıyla, eşcinsel ilişkilerin meşrulaştırılmasını ve yaygınlaştırılmasını dayatmakta ve böylelikle aile kurumunun zayıflatılmasını hedeflemektedirler. Ona göre bu yaklaşım, toplumsal yapıyı derinden etkileyerek, geleneksel aile değerlerini sarsma amacını gütmektedir.²⁹⁷

Bu noktada Yaman, İstanbul Sözleşmesi ve Sözleşme'ye ilişkin açıklayıcı metnin şiddet türlerini açıkça tanımlamadığını belirtirken, 6284 sayılı kanun ve alt mevzuatın fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü ve ekonomik şiddeti net bir şekilde açıklamadığını vurgulamaktadır. Ona göre kanun, şiddet mağdurları ve tehlike altındaki kişilere dair çok geniş bir tanımlama getirmiştir. Bu durum, uygulayıcılar için belirsizlik yaratmakta ve özellikle psikolojik ve ekonomik şiddet tanımları, kadının kişisel yaşamını doğrudan etkileyen birçok durumu şiddet olarak sınıflandırmaktadır. Bu geniş tanımlar, kadının giyiminden, gideceği mekanlara kadar birçok eylemi kapsayabilmektedir. Türkiye'nin din, kültür, örf, adet ve geleneklerinin farklı nüfus gruplarına özgü dinamikleri göz ardı edilerek yapılan toptancı tanımlamaların, şiddet olarak kabul edilen eylemleri belirlemede uygun olmayacağı düşünülmektedir.²⁹⁸

Gültekin'e göre, bir topluma müdahale etmek ve bu müdahaleyi meşrulaştırmak için sağlam bir gerekçe gereklidir. Şiddet; kadınlık, erkeklik, çocukluk ve aile gibi çeşitli kavramlara müdahale etmenin bir yolu olarak kullanılmaktadır. Ona göre toplumsal

²⁹⁶ Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler* (İstanbul: Metis Yayınları, 2013), 167-169.

²⁹⁷ Yeni Şafak, "Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni Çöpe Gönderdi, Nihayet! | Yusuf Kaplan", Text, *Yeni Şafak* (Yeni Şafak) (Yeni Şafak, Erişim 05 Mart 2025).

²⁹⁸ "TİHEK - Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu" (Erişim 10 Mart 2025).

cinsiyet perspektifini esas alan CEDAW, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun gibi belgeler buna örnek gösterilebilir. Ancak Gültekin'e göre, bu belgeler kadına yönelik şiddeti engellemeyi amaçlamamaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasından sonra kadın cinayetlerinin her yıl arttığını belirten Gültekin, sözleşmeyi savunanların "uygulanmadığı" şeklindeki savunmalarını çelişkili bulmaktadır. Ona göre İsveç, Norveç, Finlandiya ve Danimarka gibi ülkeler toplumsal cinsiyet eşitliği yasalarının en iyi şekilde uygulandığı yerler olarak gösterilmektedir. Ancak Gültekin, bu ülkelerde cinsiyet eşitliği konusunda sağlanan ilerlemeye rağmen, tecavüz oranlarının oldukça yüksek olduğunu ve bunun çelişkili bir durumu ortaya koyduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, Finlandiya'da her yıl yaklaşık 50 bin kadın tecavüze uğramakta, Danimarka'da 2017'de tecavüze uğrayan kadın sayısı 24 bin olarak kaydedilmekte, fakat bu vakaların yalnızca çok küçük bir kısmı mahkumiyetle sonuçlanmaktadır. Ona göre bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliği yasalarının yasal olarak en iyi şekilde uygulandığı ülkelerde bile kadına yönelik şiddetin hala büyük bir sorun olduğuna işaret etmektedir. Gültekin, bu araştırma sonuçlarının, kadın ve çocuk şiddetinin en yüksek olduğu ülkeler arasında İskandinavya'yı gösterdiği için kritik bir öneme sahip olduğunu savunmaktadır.²⁹⁹

Gültekin, *Türkiye'de ve Dünya'da Kadına Şiddet* adlı kitabında, kadına yönelik şiddetin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önemli bir toplumsal sorun olarak ele alındığını vurgulamaktadır. Ancak Gültekin'e göre, bu tartışmalarda şiddetin temel nedenlerinden biri olan alkol kullanımı yeterince gündeme getirilmemektedir. Türkiye'nin taraf olduğu CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi önemli metinlerde alkolle ilgili herhangi bir düzenleme bulunmadığını belirten Gültekin, benzer bir eksikliğin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015 belgesinde de görüldüğünü ifade etmektedir. Ona göre, erkekliğin şiddetle ilişkisi üzerinde durulmasına rağmen, alkolün etkisine dair bilimsel bulgular göz ardı edilmektedir. Bu çerçevede Gültekin, kadın hareketlerinin alkol kullanımının kadına yönelik şiddetteki rolünü neden gündeme almadığını sorgulamakta ve bu konunun da tartışmalara dahil edilmesi gerektiğini savunmaktadır.³⁰⁰

---

²⁹⁹ Tüm Haberler, "İstanbul Sözleşmesi İmzalandıktan Sonra Kadın Cinayetleri Her Yıl Arttı' Mücahit Gültekin", *Türkiye Postası Gazetesi* (blog) (Erişim 25 Temmuz 2024).

³⁰⁰ Mücahit Gültekin - Meryem Şahin, *Türkiye'de ve Dünyada Kadına Yönelik Şiddet* (İstanbul: Sekam Yayınları, 2016), 88-89.

Gültekin'in bu görüşleri, alkolün şiddet üzerindeki etkisini gözler önüne seren uluslararası araştırmalarla da örtüşmektedir. Bu bağlamda, alkolün şiddet suçları üzerindeki etkisi çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Örneğin, Finlandiya'daki ülke genelindeki cinayetlerin yaklaşık %65'i güçlü bir şekilde alkolle ilişkilidir. Ayrıca, alkolün etkisiyle gerçekleşen ölümler, tüm ölümlerin %75'ini aşmaktadır. İsveç'te ise cinayetlerin yarısından fazlasının alkolle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Birleşik Krallık Alkol Çalışmaları Enstitüsü'nün 2011-2012 yılları arasında yaptığı araştırmada, İngiltere ve Galler'de 917 bin şiddet suçunun işlendiği ve bunların yaklaşık yarısının (%47) alkol etkisi altında meydana geldiği rapor edilmiştir. İskoçya ve İrlanda'da ise alkolle ilişkili şiddet suçları saptanmıştır. İskoçya'da, 2010-2011 yılları arasında işlenen 220 bin şiddet suçunun %63'ü, yani 138 bin 600 vaka, alkol etkisi altında gerçekleşmiştir. İrlanda'da ise aile içi şiddet vakalarının %59,6'sı, her üç aile içi şiddet vakasından ikisi, alkolün etkisiyle meydana gelmiştir.³⁰¹

İsveç, cinsel eşitlik konusunda çeşitli yapısal önlemler almış bir ülkedir. 1980'den beri eşitlik ombudsmanı bulunan ülkede, parlamentonun yaklaşık %45'i kadınlardan oluşmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığını önlemeye yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi, okul öncesi eğitim programlarında yer almaktadır. Ayrıca belediyeler, cinsel eşitliği sağlama sorumluluğunu taşımaktadır. Ancak, yasal düzenlemelere rağmen, 2010 verilerine göre her yıl yaklaşık 20.000 kadın şiddete maruz kalmakta ve ortalama 17 kadın öldürülmektedir. Bu durum, yasaların toplumsal normları ve yerleşik değerleri kendiliğinden dönüştürmede yeterli olmayabileceğini göstermektedir.³⁰²

Nitekim 2001 yılında İsveç'te gerçekleştirilen ulusal bir araştırmada, kadına yönelik şiddetin yaygın olduğu tespit edilmiştir. Rastlantısal örneklem yöntemiyle seçilen 18-64 yaş aralığındaki 10.000 kadına gönderilen kapsamlı anketi 7.000 kadın yanıtlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların %46'sı 15 yaşından itibaren en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Ayrıca, kadınların %12'si araştırmanın yapıldığı yıldan önceki bir yıl içinde tehdit edici davranışlar da dahil olmak üzere fiziksel veya cinsel şiddete uğradığını belirtmiştir.³⁰³

---

³⁰¹ Gültekin - Şahin, *Türkiye'de ve Dünyada Kadına Yönelik Şiddet*, 83.

³⁰² Gülseren Engström, *Aile İçi Şiddet Çaresi Ne?* (İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, 2013), 136.

³⁰³ Ertürk, *Sınır Tanımayan Şiddet Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*, 344.

Dünya Sağlık Örgütü'nün araştırmalarına göre fiziksel şiddet mağdurlarının büyük bir kısmı, şiddet uygulayan eşlerinin alkollü olduklarını bildirmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu oran %55 iken, İngiltere ve Galler'de %32, Avustralya'da ise %36'dır. Rusya'da bu oran %10,5'a düşerken, Güney Afrika'da kadınların %65'i, kocalarının şiddet uygulamadan önce alkollü olduklarını belirtmiştir. Ayrıca, Hindistan, Uganda, Vietnam ve Zimbabve gibi ülkelerde alkol kullanımı ile eşe uygulanan şiddet arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu veriler, alkolün şiddet davranışlarıyla güçlü bir bağlantıya sahip olduğunu göstermektedir.³⁰⁴ Öte yandan her yıl Amerika Birleşik Devletleri'nde işlenen suçlar sonucunda yaklaşık 11,1 milyon kişi mağdur olmaktadır. Bu mağdurların dörtte biri, yani yaklaşık 2,7 milyonu, alkollü bireyler tarafından işlenen suçlar nedeniyle zarar görmektedir.³⁰⁵

Yapılan bilimsel araştırmalar, Gültekin'in ortaya koymuş olduğu gerekçeyi desteklemektedir. Gizem Çelik, 2015 yılında yürüttüğü çalışmada alkolün şiddet üzerindeki etkisini ele almıştır. Çalışmada eşine şiddet uygulayan hükümlü erkeklerin toplumsal cinsiyet algıları ve genel özelliklerini incelemiştir. Araştırma, 24 Şubat ile 27 Mart 2015 tarihleri arasında İstanbul, İzmir ve Antalya'daki açık ve kapalı ceza infaz kurumlarında kalan ve eşine şiddet uygulama nedeniyle hüküm giymiş erkeklerle yapılmıştır. Görüşmeler, infaz koruma memuru eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, kesit alma örnekleme yöntemiyle yapılmış olup, bu süreçte toplamda 209 erkeğe ulaşılmıştır. Ancak, araştırmaya katılmayı kabul eden kişi sayısı 124 olmuştur.³⁰⁶

Araştırmaya katılan eşine şiddet uygulamış hükümlü erkeklerin alkol kullanımı ve kullanım süreleri incelendiğinde, katılımcıların %50'sinin cezaevine girmeden önce alkol kullandığı belirlenmiştir. Alkol kullanım süresi açısından, en yoğun grubu %14,5 ile 10-12 yıl boyunca alkol tüketenler oluştururken, bunu %12,1 ile 16 yıl ve üzeri alkol kullananlar takip etmektedir. Ayrıca, 7-9 yıl boyunca alkol tüketenlerin oranı %8,9, 1-3 yıl ve 4-6 yıl arasında alkol kullananların oranı ise %7,3 olarak tespit edilmiştir. Alkol kullanım sıklığına bakıldığında ise, haftada birkaç kez alkol tükettiğini belirtenlerin oranı %25 ile en yüksek grubu oluştururken, bunu %14,5 ile yılda birkaç kez, %13,7 ile ayda birkaç kez, %7,3 ile her gün, %1,6 ile gınaşırı ve %0,8 ile yalnızca bir kez alkol tükettiğini belirtenler takip etmektedir. Bu veriler, eşine şiddet uygulayan hükümlü

³⁰⁴ Gültekin - Şahin, *Türkiye'de ve Dünyada Kadına Yönelik Şiddet*, 83.

³⁰⁵ Alparslan Özyazıcı, *Alkollü İçkiler Sigara ve Madde Bağımlılığı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014), 86.

³⁰⁶ Gizem Çelik, *Öldüren Erkeklikler Eşine Şiddet Uygulamış Cezaevindeki Erkekler* (İstanbul: NotaBene Yayınları, 2018), 125-127.

erkeklerin önemli bir bölümünün düzenli alkol tükettiğini ve uzun yıllar boyunca alkol kullandığını ortaya koymaktadır.³⁰⁷

Alkolün şiddet üzerindeki etkilerinin yanı sıra, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Başkanı Gülsüm Kav, şiddetin kökeninde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yattığını vurgulamaktadır. Kav, şiddetin yalnızca bireysel bir problem olmadığını, aynı zamanda toplumsal yapının ve normların şekillendirdiği bir sorun olduğunu ifade etmekte ve İstanbul Sözleşmesi ile 6284 sayılı kanunun kadınların korunması açısından kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Kav’a göre kadınların seçme hakkı olduğu gibi, şiddetten kaçınma hakkı da temel bir insan hakkıdır. Bu yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesiyle birlikte, yalnızca resmi nikahı bulunan kadınların değil, şiddet gören tüm kadınların korunmasının mümkün hale geldiğini belirtmektedir.³⁰⁸

Kav, Türkiye’de kadınların maruz kaldığı şiddeti somut bir örnekle açıklamakta ve 2010 yılında eski eşi tarafından öldürülen Ayşe Paşalı davasına atıfta bulunmaktadır. Ona göre, Türkiye’nin o dönemlerde İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanuna sahip olmaması, sistemin Ayşe Paşalı’yı koruyamamasına neden olmuştur. Çünkü söz konusu yasal düzenlemeler yürürlüğe girmeden önce, yalnızca resmi evliliği bulunan kadınlar devletin koruma mekanizmalarından yararlanabilmekteydi. Bu noktada Kav, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunun kabul edilmesiyle birlikte, artık Ayşe Paşalıların yaşadığını ifade etmektedir. Ayrıca Kav, İstanbul Sözleşmesi’nin tartışmalı maddelerinden biri olan 12. maddeye de dikkat çekmektedir. Ona göre bu madde, kadınlara yönelik ayrımcılığı ve şiddeti besleyen zararlı toplumsal normların ortadan kaldırılmasını amaçlamakta olup, sözleşmede geçen “sözde namus” ifadesi bu bağlamda önem arz etmektedir. Kav’a göre, kadınların özgürlüklerini kısıtlayan ve onları zora sokan kültürel uygulamalar, şiddetin meşrulaştırılmasına neden olmaktadır. İstanbul Sözleşmesi’nin, kadınların maruz kaldığı kültürel temelli baskılarla mücadelede etkili bir araç olduğunu savunmaktadır.³⁰⁹

Kav’ın görüşlerine bakıldığında İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunun kadınların hukuki güvencelerini genişleterek devletin koruma mekanizmalarını daha kapsayıcı hale getirdiği, toplumsal normların kadınlara yönelik şiddeti beslediği ve bu nedenle söz konusu düzenlemelerin ayrımcılığı ortadan kaldırmada önemli bir rol oynadığı temelinde şekillendiği görülmektedir. Özellikle İstanbul Sözleşmesi’nin 12. maddesine vurgu

³⁰⁷ Çelik, *Öldüren Erkeklikler Eşine Şiddet Uygulamış Cezaevindeki Erkekler*, 158-161.

³⁰⁸ “İstanbul Sözleşmesi’ne Kim Neden Karşı, Kim Neden Destekliyor?”

³⁰⁹ “İstanbul Sözleşmesi’ne Kim Neden Karşı, Kim Neden Destekliyor?”

yaparak, kültürel temelli baskıların kadınların özgürlüklerini kısıtladığını ve bu baskıların şiddeti meşrulaştıran bir zemine dönüştüğünü savunmaktadır. Bu çerçevede Kav, “sözde namus” kavramının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren bir unsur olarak ele alınması gerektiğini belirterek, İstanbul Sözleşmesi’nin kadınların maruz kaldığı sistematik şiddetle mücadelede etkili bir hukuki çerçeve sunduğunu ileri sürmektedir.

Acar da benzer şekilde, 6284 sayılı kanunun, şiddet mağduru kadınların korunmasında büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, İstanbul Sözleşmesi’nin temel ilkelerine büyük ölçüde uyum sağlamakla birlikte, sözleşmenin kapsamını tam olarak karşılamamaktadır.³¹⁰

Acar’a göre 6284 sayılı kanun, İstanbul Sözleşmesi’nin gerekliliklerini yansıtmaktadır ancak belirli farklar mevcuttur. Örneğin, İstanbul Sözleşmesi’nde “ev içi şiddet” terimi kullanılmakta, ancak Türkiye’de bu kavram “aile içi şiddet” olarak ele alınmaktadır. Ona göre bu çeviri farklılıkları tartışılabilir, ancak 6284 sayılı kanunda “aile içi şiddet” ifadesi kullanılsa da, söz konusu tanım, İstanbul Sözleşmesi’ndeki “ev içi şiddet” tanımıyla örtüşmektedir. Dolayısıyla, kanun, aynı evi paylaşan veya geçmişte paylaşmış, toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalan bireyleri korumayı amaçlamaktadır.³¹¹

Acar’ın, 6284 sayılı kanun ile İstanbul Sözleşmesi arasındaki benzerlikleri vurgulamasının ardından, yazar Elif Şafak, İstanbul Sözleşmesi’ne dair bir gerileme sürecinin toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle mücadele açısından doğuracağı olumsuz sonuçlara dikkat çekmektedir. Şafak’a göre, İstanbul Sözleşmesi’nden geri adım atılması, kadınlar, çocuklar ve LGBTQ+ toplumu için felaketle sonuçlanacak bir gerileme sürecini başlatacaktır. Şafak, sözleşmenin, toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemeye yönelik en ileri uluslararası anlaşma olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, bu sözleşme, şiddete karşı savunmasız olan bireylerin korunması adına kritik bir öneme sahiptir. Şafak, İstanbul Sözleşmesi’nin feshedilmesinin, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama noktasında geriye doğru bir adım atılmasına sebep olacağını savunmaktadır.³¹²

Acar ve Şafak, İstanbul Sözleşmesi’nin toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önleme ve mağdurları koruma konusundaki önemine vurgu yapmaktadır. Acar, 6284 sayılı kanunun

---

³¹⁰ “Feride Acar Anlattı” (Erişim 10 Mart 2025).

³¹¹ “Feride Acar Anlattı” (Erişim 10 Mart 2025).

³¹² “Angelina Jolie, Elif Şafak’la İstanbul Sözleşmesi’ni Konuştu” (Erişim 10 Mart 2025).

İstanbul Sözleşmesi'nin gerekliliklerini büyük ölçüde yansıttığını ancak çeviri farklılıkları nedeniyle kavramsal tartışmaların ortaya çıkabileceğini belirtirken, Şafak, sözleşmenin feshedilmesini toplumsal cinsiyet eşitliği açısından geri adım olarak değerlendirmektedir. Her ikisi de sözleşmenin, özellikle şiddete karşı savunmasız grupların korunmasında kritik bir işlevi olduğunu savunmaktadır.

Avukat Feyza Altun'a göre, kadına şiddeti besleyen temel unsur, ataerkil zihniyettir. Ona göre İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkanların temel motivasyonu, kadına yönelik şiddetin daha rahat uygulanabilmesiyle ilişkilidir. Sözleşmenin aile kurumuna tehdit olarak görülmesinin nedeni ise kadınların şiddet karşısında haklarını aradıklarında evliliklerin sona erebilmesidir. Ona göre, sağlıklı bir evliliğin devam etmesi yerine boşanma, kadın açısından daha doğru bir seçenektir. Ayrıca, hukuk sisteminde erkek egemen bir anlayışın varlığını vurgulayan Altun, bazı hukuk uygulayıcılarının tahrik indirimi gibi mekanizmalarla failleri koruduğunu belirtmektedir. Kadınların bireysel haklarını kullanabilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için bu zihniyetin değişmesi gerektiğini savunmaktadır.³¹³

Altun'un sözleşmeye yönelik görüşlerine bakıldığında Altun, ataerkil yapının sözleşme bağlamında da görünür olduğunu ifade etmektedir. Altun, İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik eleştirilerde, çoğunlukla erkek egemen bir bakış açısı olduğunu ve kadınların haklarının bu yapı içinde yeterince korunamadığını vurgulamaktadır. Diğer bir deyişle kadın şiddetine neden olan faktörleri bireysel bir mesele değil, toplumsal ve kültürel bir mesele olarak görmektedir. Bu bağlamda Martı'ya göre şiddet, toplumdaki yerleşik zihin kalıplarının etkisini en açık şekilde ortaya koyan bir olgudur. Eğer bir toplumda şiddeti besleyen kültürel unsurlar varsa, bireyler şiddeti doğal ve kaçınılmaz bir durum olarak algılamaya eğilimlidir. Martı'ya göre, bu kalıplar değişmedikçe, şiddeti doğuran davranışlar da değişmeyecektir. Bu nedenle, toplumsal dönüşüm için öncelikle bireylerin düşünce sistemlerini dönüştürmek ve sağlıklı zihniyetler oluşturmak gereklidir.³¹⁴

Bu bağlamda İkinci Dalga Feminist Hareket “özel olan politiktir” anlayışıyla, kadına yönelik şiddetin yalnızca bireysel bir sorun değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik dinamiklerle şekillenen bir olgu olduğunu iddia etmektedir. Günümüzde, toplumsal

---

³¹³ “Feyza Altun: İstanbul Sözleşmesi'nin Ardından Sıra 6284 Sayılı Kanunda”, haz. Tele1 (Erişim 10 Nisan 2025).

³¹⁴ Huriye Martı, “Şiddet ve Kültür: Kadına Yönelik Şiddeti Kültürel Kodlar Eşliğinde Değerlendirmek”, *Kadın Olmak İslâm, Gelenek, Modernlik ve Ötesi* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 354.

cinsiyet eşitsizliğinin şiddeti doğrudan etkileyen bir unsur olduğu ve bu eşitsizliğin kadınlar ile erkekler arasındaki ekonomik ve sosyal farklılıklarla derinleştiği yönündeki görüş, birçok araştırmanın temel argümanlarından biri haline gelmiştir. Bu çerçevede, ikinci dalga feminist kuram temelinde yürütülen çalışmalar büyük ölçüde ampirik verilere dayanmaktadır ve günümüzde de bu yaklaşımla gelişimini sürdürmektedir.³¹⁵

Bu noktada Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'nun (TKDF) Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı'na son 15 yıl içinde gelen çağrılar doğrultusunda hazırlanan rapor, kadına yönelik şiddetin toplumsal boyutuna dair çeşitli veriler sunmaktadır. Pandeminin başlangıcı ve zorunlu eve kapanmaların yaşandığı 2020 yılı, en fazla sayıda çağrının yapıldığı dönem olmuştur. Şiddet vakalarının anlatımında ise ağırlıklı olarak töre, namus, ensest, çocuk istismarı, travma ve intihar gibi faktörlerin belirleyici olduğu görülmektedir. Söz konusu unsurların şiddetin ortaya çıkışında önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Rapora göre, şiddete maruz kalan bireylerin %80'ini kadınlar oluştururken, mağdurların %73'ü evlidir. Ayrıca, faillerin %90'ı erkek olup, bunların %63'ü mağdurun eşidir.³¹⁶

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 2014 yılında gerçekleştirdiği Türkiye'de Aile İçi Şiddet Araştırması'na göre, Türkiye genelinde kadınların %36'sı yaşamlarının bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Bu oran, evlenmiş her 10 kadından yaklaşık 4'ünün eşi ya da birlikte olduğu erkek tarafından fiziksel şiddet gördüğünü göstermektedir. Son bir yıl içinde fiziksel şiddete maruz kalan evli kadınların oranı ise %8 olarak tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, fiziksel şiddetin sıklıkla cinsel şiddetle birlikte yaşandığını ortaya koymaktadır. Türkiye genelinde kadınların %12'si cinsel şiddete uğradığını bildirirken, fiziksel ve cinsel şiddetten en az birine maruz kaldığını belirten kadınların oranı %38'e ulaşmaktadır. Bu veriler, cinsel şiddetin genellikle fiziksel şiddetle eş zamanlı gerçekleştiğini göstermektedir.³¹⁷

Kadın Dayanışma Vakfı'nın 2013 yılındaki araştırmalarına göre, her 100 kadından 97'sinin en az bir kez şiddetle karşılaştığı, kadınların yüzde 20'sinin silah ve bıçak gibi

---

³¹⁵ İlknur Yüksel Kaptanoğlu, "Kadınlara Yönelik Şiddetin Görünürlüğü", *Kişisel Olan Politikadır Kadınlara Yönelik Eviçi Şiddet Verisi ve Politika* (İstanbul: NotaBene Yayınları, 2020), 12.

³¹⁶ "Türkiye Kadına Yönelik Şiddet Gerçeği", *UNFPA Türkiye* (Erişim 05 Mart 2025).

³¹⁷ Mualla Köseoğlu, "Kadına Yönelik Şiddet Sorununun Sosyalleşme Süreci ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* 19/42 (2018), 82.

aletlerle şiddet gördüğü, üniversite mezunu kadınların ise yüzde 23'ünün fiziksel şiddete, yüzde 71'inin ise ekonomik ve cinsel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir.³¹⁸

Söz konusu veriler, kadına şiddetin cinsiyet temelli yapısını ortaya koymakla birlikte, şiddetin artışına etki eden alkol gibi faktörlerin çok boyutlu bir incelemeye tabi tutulması gerektiğini de göstermektedir. Kadına yönelik şiddetin artışıyla ilgili farklı görüşler bulunsada, mevcut veriler ışığında, şiddetin yalnızca tek bir nedene indirgenemeyeceği ortadadır.

2.7. İstanbul Sözleşmesi, Toplumsal Cinsiyet ve Aile

Ailesiz ve kutsalı olmayan bir toplumun varlığı tarihsel olarak kaydedilmemiştir. Dinlerin, toplumun ihtiyaç duyduğu bazı temel işlevleri yerine getirme konusunda üstlendiği rol, aileyi kutsallığın atfının odağı haline getirmiştir. Ancak, modern çağda, aile, işlevlerinden bir kısmını bürokratik kurumlara devretmiş ve bu süreç, çekirdek aile yapısına doğru bir evrimi beraberinde getirmiştir. Küresel çapta yaşanan hızlı dönüşüm, aile yapıları üzerinde de belirgin etkiler yaratmıştır. Özellikle teknoloji alanındaki ilerlemeler, toplumları ve dolayısıyla aileleri büyük bir dönüşüme zorlamaktadır. Günümüzde internetin ve sosyal medyanın etkisiyle bireylerin düşünce, duygu, değerler ve algılarında köklü değişiklikler yaşanmıştır. Aile, tarihsel olarak hiç olmadığı kadar büyük değişimlerle karşı karşıyadır. Feminizm, toplumsal cinsiyet ve eşcinsel hakları gibi toplumsal hareketler, ailenin yapısal ve ideolojik sınırlarını sorgulamaktadır. Ayrıca, aileye alternatif yapıların artan görünürlüğü, bu dönüşümün bir yansımasıdır.³¹⁹

Bu bağlamda İstanbul Sözleşmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları ve aile içi şiddet gibi konuları ele alırken, aile kurumunun rolü üzerine önemli tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Kaplan'a göre, kadına yönelik şiddet ve cinayetlerle mücadele adına yapılan düzenlemeler, bazen başka toplumsal hedeflere hizmet etmek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede, bazı kesimler, kadına yönelik şiddetle mücadele veya cinayetleri önleme kılıfı altında, toplumsal yapıyı dönüştürme amacını gütmektedir. Bu bağlamda, söz konusu düzenlemelerin, yalnızca kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik değil, aynı zamanda eşcinsel ilişkilerin meşrulaştırılması ve aile kurumunun yeniden

³¹⁸ Şadıman Şenbalkan, *Kadına Şiddet Madalyonun Öbür Yüzü* (İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık, 2013), 41.

³¹⁹ İbrahim Keskin, "Çağdaş Dünyada Aile Karşıtlığının Teolojik Temellerine Yönelik Sosyolojik Bir Soruşturma", *Ağaç Kovuşundan Çıkmak Aile Üzerine Yazılar* (İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2020), 10.

şekillendirilmesi hedeflerini de içerdği öne sürülmektedir. Ona göre bu perspektiften bakıldığında, kadına yönelik şiddetle ilgili yasaların eksikliği, farklı toplumsal ve ideolojik hedeflere hizmet etme amacını taşımaktadır.³²⁰

Kaplan'ın belirttiği gibi, kadına yönelik şiddetle mücadele adına yapılan düzenlemeler bazen toplumsal yapıyı dönüştürme amacına hizmet edebilmektedir. Bu görüş, İstanbul Sözleşmesi'ne karşı olan yazar Sema Maraşlı'nın eleştirileriyle de benzer bir şekilde örtüşmektedir. Maraşlı'ya göre İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkılmasının temel sebepleri arasında aile yapısına yönelik tehditler ve cinsiyet rollerinin dönüşümüne ilişkin endişeler bulunmaktadır. Maraşlı, sözleşmenin “toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramı üzerinden kadın ve erkeğin biyolojik ve geleneksel rollerinin ortadan kaldırılmasını hedeflediğini ve bunun sonucunda cinsiyetsizleştirme politikalarının teşvik edildiğini savunmaktadır. Ona göre, cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılması, ailenin temel yapısını zayıflatarak toplumun sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır. Bunun yanı sıra, Maraşlı, İstanbul Sözleşmesi'nin eşcinselliği meşru bir yaşam biçimi olarak kabul ettiğini ve bunun hem dini hem de kültürel değerlere aykırı olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, bu sözleşme aracılığıyla eşcinsellik kanunlarla koruma altına alınarak toplumda yaygınlaştırılmak istenmektedir. Aile yapısına ilişkin olarak ise Maraşlı, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunun erkekleri suçlu konumuna yerleştirdiğini ve kadın beyanının esas alınması sebebiyle erkeklerin adaletsiz bir şekilde cezalandırılmasına yol açtığını iddia etmektedir. Bu durumun kadın ve erkek arasındaki ilişkileri bozarak aile içi çatışmaları artırdığını ve boşanmaları teşvik ettiğini savunmaktadır.³²¹

Bu görüşler, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının aile yapısına ve toplumsal ilişkilere etkilerini farklı açılardan ele alırken, aynı zamanda cinsiyet rollerinin dönüşümünü ve bu dönüşümün aile içindeki dinamiklere olan yansımalarını da sorgulamaktadır. Yaman'a göre, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışına dayalı modern yaklaşımlar, geleneksel veya modern dışı olarak tanımlanan cinsiyet rollerini reddederken, aynı zamanda bu rolleri yeniden tanımlayıp cinsiyetlere yeni roller yüklemektedir. Yeni yüklenen bu rollerin “kutsanması” ve yüceltilmesi süreci, bu yaklaşımları eleştiren görüşlerin dışlanmasına neden olabilmektedir. Kadın ve erkeğin sahip olduğu geleneksel rollerin bir kenara bırakılması ve bu rollerin eşitlenmesi, toplumsal yapının temel unsuru olan ailenin

---

³²⁰ Yeni Şafak, “Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'nden Derhal Çıkmalıdır! | Yusuf Kaplan”, Text, *Yeni Şafak* (Yeni Şafak) (Erişim 15 Eylül 2024).

³²¹ “İstanbul Sözleşmesi ve 6284' e Neden Karşıyız?” (Erişim 12 Mart 2025).

işlevselliğini tehlikeye atabileceği göz ardı edilmektedir. Bazı toplumlar, toplumsal cinsiyet eşitliğini yeterli görmeyerek nötr cinsiyet uygulamalarını hayata geçirmiştir. Ancak cinsiyet rollerinin eşitlenmesi ve nötr cinsiyet uygulamaları, insan doğasına aykırı olup, uzun vadede neslin devamını tehlikeye atma potansiyeli taşımaktadır.³²²

Bu fikirlerin yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının evrensel bir bakış açısıyla ele alınması, birçok eleştirmenin ve farklı görüşlerin gündeme getirdiği bir diğer önemli noktadır. Bu bakış açısını savunanlar, Batı'nın toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının dayatmacı bir yol izlediğini iddia etmektedirler. Balcı'ya göre, İstanbul Sözleşmesi'nde "toplumsal olarak klişeleşmiş roller, ön yargılar, töreler, gelenekler ve diğer uygulamaların kökünün kazınması" ifadesi yer almaktadır. Ancak Batı'nın "evrensellik" ve "küresellik" iddialarına karşı, kültürel rölativizm eleştirilerine genellikle yeterince yer verilmemektedir. Ona göre Batı, evrensellik iddiasıyla hareket etmekte ve bu anlayışla hazırlanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, mutlak bir evrensellik anlayışını savunmaktadır. Buna karşın, Amerikan Antropoloji Derneği'nin 1947'de sunduğu beyan, kültürel farklılıkların dikkate alınması gerektiğini savunarak rölativist bir bakış açısını benimsemiştir. Bu yaklaşım, bazı ülkeler tarafından benimsenmiş olsa da Evrensel Bildiri'ye tam olarak yansımamıştır. Balcı'ya göre evrensellik, kültürel farklılıkları göz ardı ederek tüm insanlığı kapsayan bir yaklaşım sunmayı savunurken, kültürel rölativizm, tüm değerlerin ve pratiklerin kültüre göre şekillendiğini ileri sürmekte ve bu nedenle evrensel bir değer varlığını kabul etmemektedir.³²³

Balcıya göre, insan hakları belgeleri ve sözleşmeler genellikle evrensellik anlayışıyla hazırlanmakta olup, CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi'ndeki tanımlar, korunmaya çalışılan kazanımlar ve hükümler de evrensel ilkeler olarak dayatılmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel yönelim gibi yeni kavramlarla bu evrensellik iddialarına karşı baskılar oluşturulmakta ve bu baskılar farklı şekillerde devam etmektedir. Balcı, evrensellik ile kültürel rölativizm arasında gidip geldiğini, evrensellik iddialarını sürdürenlerin gerektiğinde kültürel rölativizmi öne çıkararak, modern değerlerin içinde insanlığın örf ve geleneklerinden süzülen özgürlük gibi evrensel değerlere atıfta bulunarak bazı sapkınlıkların meşrulaştırılabildiğini ifade etmektedir.³²⁴

---

³²² "TİHEK - Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu".

³²³ "Muharrem Balcı İstanbul Sözleşmesi İptal Edilirse Ne Olur Edilmezse Ne Olur ?".

³²⁴ "Muharrem Balcı İstanbul Sözleşmesi İptal Edilirse Ne Olur Edilmezse Ne Olur ?".

Evrensellik iddialarının ve kültürel rölativizmin karşı karşıya geldiği bu noktada, Batı merkezli bakış açısının modernleşme süreciyle şekillenen anlayışları, toplumsal yapıları ve aile modellerini değerlendirme biçimlerini de etkileyerek, feminist düşüncelerin bu dönüşümdeki rolünü daha belirgin hale getirmektedir. Nitekim modernleşmenin etkisi altında, sosyal bilim araştırmacıları genellikle toplumların farklı aile yapılarını ya görmezden gelmiş ya da bu yapıları, henüz ideal bir duruma ulaşamayan geçici bir aşama olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşım, modernleşmenin temel varsayımlarına dayanmaktadır. Batı merkezli bakış açısının belirgin özelliği, Batı modelinden farklı olan tüm modellerin zamanla Batı modeline benzeceği fikridir. Feminizm, kadın haklarını savunurken ve aile içindeki kadınlara zarar veren durumları ele alırken, bu modernleşme varsayımlarını bir araç olarak kullanmaktadır. Örneğin, radikal feminizmin aileye dair temel görüşü, evlilik kurumunun kadını baskı altında tuttuğu için reddedilmesidir. Evlilik, patriyarkal bir kurum olarak görülmekte ve kadının özgürlüğü, evlilikten kurtulmasına bağlı olarak değerlendirilmektedir.³²⁵

Evrensellik iddiaları ve feminizm arasındaki örtüşen nokta, kadının özgürlüğünü sağlamak amacıyla evrensel değerlerin ve normların benimsenmesi gerektiği inancıdır; bu bağlamda, feminizm, Batı merkezli modernleşme paradigmasıyla uyumlu bir şekilde, evlilik gibi patriyarkal kurumları reddederek kadınların özgürlüğüne kavuşmasını savunmaktadır. Ancak, Can'a göre, Batı kültürü ve medeniyetinin aileye ilişkin ürettiği kavramlar, teoriler, modeller ve yapılar, toplumsal yapımız, değerlerimiz ve kültürümüzle uyuşup uyuşmadığına bakılmadan, Avrupa Birliği uyum yasaları ve uluslararası sözleşmeler gerekçe gösterilerek ülkemizde uygulanmaktadır. Bu durumun, sonuçlarının ne olabileceği öngörülmeden hemen hayata geçirilmesi, Türkiye'nin önemli bir zaafıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına şiddet, cinsel yönelim gibi kavramlar aileyi ilgilendiren önemli kavramlardır. Ancak, bu kavramların felsefi boyutları, ana kabulleri ve ne getirip ne götürecekleri tam olarak tartışılmadan uygulamaya sokulması, Can'a göre ciddi bir toplumsal sorun oluşturmaktadır. Bu gerçek, yasa koyucular ve siyasiler tarafından göz ardı edilmekte ve gönüllü kuruluşlar ise genellikle sürece seyirci kalmaktadır.³²⁶

---

³²⁵ Mehmet Ulukütük, "Ontolojiye Politik Tahakküm: Feminizm ile Oryantalizm (Kirli) İttifakının Gölgesinde Aile" (İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2020), 99.

³²⁶ Burhanettin Can, "Kadına şiddet/Aile İçi Şiddet Söylemi Üzerine-1", *Milli Gazete* (Erişim 11 Mart 2024).

Bu noktada İstanbul Sözleşmesi'nin dayandığı toplumsal cinsiyet anlayışı, birey temelli bir yaklaşıma sahipken, Türk ailesi daha kolektivist bir değer sistemine dayanmaktadır. Dolayısıyla sözleşmenin birey haklarını önceleyen yapısı, bütünlükçü aile modelini zayıflatabileceği endişesini beraberinde getirmektedir. Yılmazçoban'a göre Türk ailesi, Doğu İslam ailesi olarak Batı ailesine göre çok daha geniş bir kapsam ve yapıya sahiptir. Akrabalık bağları, ilişki çeşitliliği ve yoğunluğu bakımından Türk ailesi, Batı ailesine göre daha dinamik ve işlevsel bir yapı sunmaktadır. Çobanoğlu, bu farkları vurgulayarak Doğu ailesini "bütünlükçü" olarak tanımlarken, Batı ailesini "bireyci" ve "atomik" bir yapıda olarak sınıflandırmaktadır. Bu tipleştirme, ailelerin toplumsal yapılar içindeki farklı işlevlerini anlamak için önemli bir perspektif sunmaktadır.³²⁷

Nitekim Parsons, çekirdek ailenin yalnızca ekonomik sistem açısından değil, modern toplumun genel işleyişi açısından da işlevsel olduğunu savunarak, bu modelin bireycilik temelinde geliştiğini öne sürmektedir. Endüstrileşme süreci, geniş akrabalık bağlarını zayıflatarak bireysel hareketliliği teşvik etmiş ve aile üyelerinin ekonomik hayatta daha bağımsız roller üstlenmesini sağlamıştır. Weber ise Batı'daki bu dönüşümün, kapitalizmin gelişimiyle doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamış ve Çin gibi bazı toplumlarda geniş akraba gruplarının varlığının ekonomik rasyonelleşmeyi ve kapitalist sistemin gelişmesini engellediğini ileri sürmüştür. Ayrıca, bürokratik sistemin akrabalık bağlarından bağımsız nesnel ölçütlerle işleyen bir yapıya kavuşmasını, modern toplumun temel gerekliliklerinden biri olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, Batı ailesinin bireyci ve atomize yapısı, bireylerin aileden erken yaşta ayrılarak bağımsız ekonomik aktörler hâline gelmesini teşvik etmiş ve kapitalizmin ihtiyaç duyduğu esnek, taşınabilir ve rasyonel iş gücünün oluşumuna katkı sağlamıştır. Bu bağlamda geleneksel aile yapısının çözülmesi ve bireylerin bağımsızlaşması, sözleşmenin toplumsal cinsiyet eşitliği ve bireysel hakları önceleyen yaklaşımıyla örtüştüğü söylenebilir.³²⁸

Bu noktada, İstanbul Sözleşmesi'nin bireyci temellere dayanan yaklaşımı ile Türk ailesinin kolektivist değer sistemi arasındaki farkın bir sonucu olarak Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı Canan Güllü sözleşmenin amacına yönelik farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Güllü, 6284 sayılı kanunun aileyi "dağıtmak" yerine, sağlıklı bir

---

³²⁷ Muhsin Yılmazçoban, *Değişen Türkiye'de Evlilik İlişkileri ve Aile Yapısı* (İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2020), 21.

³²⁸ Jack Goody, *Avrupa'da Aile: Bir Tarihsel-Antropolojik Deneme*, çev. Serpil Arısoy (İstanbul: Literatür yayıncılık, 2004), 180-181.

aile yapısının sürdürülmesine katkı sunduğunu savunarak, bu bağlamda sözleşmenin getirdiği değişimlerin toplumsal kabulü üzerindeki etkilerini sorgulamaktadır. Ona göre 6284 sayılı kanun, Türkiye’de kadınların maruz kaldığı şiddeti önlemek ve onları koruma altına almak amacıyla oluşturulmuş önemli bir yasal çerçevedir. Ancak, bu kanunun özellikle belirli çevreler tarafından “aileyi dağıtmak” gibi iddialarla hedef gösterildiği ve bu bağlamda yanlış yorumlandığı savunulmaktadır. Güllü, söz konusu iddiaların temelsiz olduğunu ve tam aksine bu kanunun, ailenin sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için hayati önem taşıdığını belirtmektedir. Güllü’ye göre, belirli ideolojik gruplar, kadın haklarını ve eşitliği savunan hareketleri hedef alarak, kadınların güçlenmesini engelleme amacı taşımaktadır. Bu gruplar, dini ve ahlaki değerleri bir araç olarak kullanarak, kadını toplumsal yaşamdan dışlamak, onu edilgen bir konuma hapsetmek ve erkek egemen bir düzeni sürdürmek istemektedirler. Oysa Güllü, gerçek ahlaki ve dini değerlerin, kadına yönelik şiddeti ve ayrımcılığı değil, eşitliği ve adaleti savunduğunu vurgulamaktadır. Özellikle, hükümet yanlısı bazı medya organlarının ve belirli dini çevrelerin, feminist hareketleri “aile düşmanı” ve “ahlakı bozan” bir tehdit olarak gösterdiğini dile getiren Güllü, bu söylemlerin kadın hakları mücadelesini kriminalize etme amacı taşıdığını ifade etmektedir. Ona göre gerçekte, feminist hareketler, kadınların yalnızca birey olarak değil, aynı zamanda aile içindeki eşitliklerini ve haklarını savunmakta, şiddetsiz bir aile yapısını hedeflemektedir.³²⁹

Kandiyoti’ye göre İstanbul Sözleşmesi’nin feshi sürecinde iki temel savunma hattı şekillenmiştir. İlki, kadınlara yönelik şiddetin boyutlarını göz önünde bulundurarak mevcut hakların korunmasını hedefleyen içe dönük bir yaklaşımdır. İkincisi ise devletin uluslararası sözleşmelerdeki taahhütlerini vurgulayan ve hukuki bir çerçeveye dayanan dışa dönük bir savunmadır. Ancak, tüm bu çabalara rağmen, sözleşmeye yönelik yoğun bir karartma çalışması başlatılmıştır. Ona göre Türkiye’de kadın haklarına yönelik saldırılar, küresel ölçekte gözlemlenen eğilimlerden bağımsız değildir. Feminist hak arayışlarına karşı hem sağ hem de sol cenahtan gelen tepkiler bulunmaktadır. 1990’lı yıllardan itibaren şekillenen toplumsal cinsiyet karşıtı lobiler, bu saldırıların kurumsal bir boyut kazanmasına katkıda bulunmuştur. Özellikle aile kavramı etrafında örgütlenen ve kendilerini “aile dostu” olarak tanımlayan uluslararası gruplar, kadın haklarını hedef

---

³²⁹ “Şehir Hepimizin: Aile İçi Şiddet Hattı ve İstanbul Sözleşmesi. Konuk: Canan Güllü”, haz. İstanbul Hepimizin (Erişim 25 Mart 2025).

alan politikaların yaygınlaşmasına öncülük etmektedir. Birleşmiş Milletler’de Vatikan, Mısır ve Katar gibi ülkelerin öncülüğünde şekillenen 126 devlet ve koalisyondan oluşan bir ağ, aileyi koruma iddiasıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı söylemler geliştirmiştir.³³⁰

Kandiyoti’ye göre, bu söylemlerin bir diğer ayağını sağ popülist politikalar oluşturmaktadır. Polonya ve Macaristan gibi ülkelerde gözlemlenen politikalar, aile kurumunu merkeze alarak toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı bir duruş sergilemektedir. Devletler, kiliseler ve büyük şirketler tarafından cömertçe fonlanan düşünce kuruluşları ve medya organları, aileyi geleneksel normlarla sınırlandıran bir anlayışı yaygınlaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin tabandan gelen bir homofobi ve mizojini ile birleşmesi, kadın hakları mücadelesi açısından son derece olumsuz bir tablo ortaya çıkarmaktadır.³³¹

Güllü ve Kandiyoti’nin değerlendirmeleri, İstanbul Sözleşmesi’nin feshi sürecinde kadın haklarına yönelik ideolojik ve politik saldırıların yapısal bir boyuta ulaştığını göstermektedir. Her iki yazar da kadın haklarını hedef alan söylemlerin, dini ve ahlaki değerler kullanılarak meşrulaştırıldığını ve bunun küresel ölçekte sağ popülist hareketler ve toplumsal cinsiyet karşıtı lobiler tarafından desteklendiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, Kandiyoti’ye göre feminist hareketlerin kriminalize edilmesi, aile kavramı etrafında şekillenen gelenekselci politikalar ve uluslararası düzeyde örgütlenen toplumsal cinsiyet karşıtı ağlar, kadınların güçlenmesini engelleyen ortak mekanizmalar olarak öne çıkmaktadır. Feminist teoride “kişisel olan politiktir” önermesi, aile, ev içi emek ve romantik ilişkiler gibi özel alan olarak görülen yapıların, toplumsal güç ilişkilerinden ve hiyerarşik düzenlemelerden bağımsız olmadığına işaret etmektedir. Bu bağlamda, eğer bir ilişkide iktidar, hiyerarşi ve eşitsizlik mevcutsa, o ilişki aynı zamanda siyasetin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Feministler, genellikle özel alanın politikanın dışında bırakıldığını ancak bu alanların da toplumsal tartışmalara dâhil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, kadına yönelik aile içi şiddetin yalnızca bireysel ya da özel bir mesele olarak ele alınamayacağını vurgulamaktadır. Erkeklerin kadınlara yönelik uyguladığı şiddet, yalnızca bireysel eylemlerden ibaret olmayıp, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden beslenmekte ve yapısal bir soruna işaret

---

³³⁰ “Deniz Kandiyoti: Bu Bir Kültür Savaşı Değil Politik Savaş” (Erişim 10 Mart 2025).

³³¹ “Deniz Kandiyoti”.

etmektedir. Dolayısıyla, bu bakış açısına göre kadınların maruz kaldığı şiddetin politik bir mesele olarak değerlendirilmesi ve kamusal tartışmalara dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, bireysel deneyimlerin toplumsal yapılarla doğrudan bağlantılı olduğu ve bu bağlamda kadınların yaşadığı eşitsizliklerin, aslında geniş çaplı toplumsal ve siyasal dinamiklerin bir sonucu olduğu savunulmaktadır.³³²

Feminist düşünürlerden biri olan McIntosh, iktidarın kadınların ezilmişliğini dolaylı yoldan sürdürdüğünü ve bunun kapitalist üretim biçiminin devamı için gerekli olduğunu savunmaktadır. Ona göre kadınların erkeklerin hizmetinde karşılıksız emek harcamaları, devletin bu ezilmişliği sürdürmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Kapitalizm, emek gücünün ucuz şekilde yeniden üretimini sağlamak ve kadınları yedek işçi ordusu olarak tutmaktadır. Ancak McIntosh, aile yapısının bu yeniden üretim için en ideal form olmadığını öne sürmektedir. Ailelerdeki gelir getirici bireylerin oranı değişken olduğu için devlet, ailenin sürdürülebilirliği için müdahalede bulunmaktadır. Ayrıca, aileler kapitalizmin ihtiyaç duyduğu nüfusu sağlayacak kadar çocuk yapmadığı için nüfus politikaları geliştirilmektedir. McIntosh, devletin kadınların aleyhine olsa da aileyi korumak adına hareket ettiğini belirtmektedir. Bu durum, feministlerin devlet politikalarına karşı verdikleri mücadelenin yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyen bir amacı da olduğunu göstermektedir.³³³

Butler, toplumsal cinsiyetin devlet politikaları ve ekonomik sistemler tarafından nasıl düzenlendiğini eleştirmektedir. McIntosh'un kadınların kapitalist üretim biçimi içinde yeniden üretim emeği aracılığıyla konumlandırılmasını vurgulaması gibi, Butler da toplumsal cinsiyetin biyolojik değil, tarihsel ve kültürel olarak kurulan bir kategori olduğunu öne sürmektedir. McIntosh'un kadınların aile içinde karşılıksız emekle tahakküm altına alındığını ve devletin bu yapıyı sürdürebilmek için aile kurumuna müdahale ettiğini belirtmesi, Butler'ın cinsiyetin doğallaştırılması eleştirisiyle örtüşmektedir. Butler'a göre, devlet ve diğer toplumsal kurumlar, belirli bir toplumsal cinsiyet düzenini korumak adına heteronormatif aile yapısını ideal form olarak sunmaktadır. Ancak bu yapı, ona göre, kapitalist düzenin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden şekillendirilmektedir. Butler'a göre, kadınların aile içinde ve kamusal alanda belirli

---

³³² Sevgi Adak, "Siyaset ve Toplumsal Cinsiyet", *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (Ankara: Dipnot Yayınları, 2016), 29.

³³³ Walby, *Patriyarka Kuramı*, 2016, 242-243.

rolleri yerine getirmesi, aslında toplumsal cinsiyetin sabit ve özsel olduğu yanılgısını pekiştirmektedir.³³⁴

Akademisyen Seda Demiralp'e göre, patriyarkal toplum yapıları ile otoriter yönetim biçimleri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki, Butler'ın toplumsal cinsiyetin biyolojik değil, tarihsel ve kültürel olarak inşa edilen bir kategori olduğuna dair görüşüyle örtüşmektedir. Butler, toplumsal cinsiyetin devlet politikaları ve ekonomik sistemler tarafından düzenlendiğini belirtirken, Demiralp de otoriter rejimlerin patriyarkal yapıları sürdürme ve bu yapıları pekiştirme eğiliminde olduklarını vurgulamaktadır. Çünkü patriyarka ve otokrasi birbiriyle örtüşen özelliklere sahiptir. Örneğin, İstanbul Sözleşmesi'nin kadına yönelik şiddeti önleme ve cinsiyet eşitliğini sağlama hedefi, otoriter rejimler tarafından toplumsal düzeni tehdit edici bir unsur olarak görülmektedir. Demiralp'e göre, bu sözleşme gibi düzenlemeler, otoriter yönetimlerin karşı çıktığı ve kadına yönelik hakları yasalarla güvence altına almayı amaçlayan yasal düzenlemelerdir. Demiralp, bu durumu Steven Fish'in çalışmalarından alıntı yaparak açıklamaktadır. Ona göre Fish'in "birini suda boğmak için kendin de suya batmalısındır" atasözü, bir toplumda eşitlik ve özgürlük taleplerinin, baskı ve egemenlik anlayışlarıyla çeliştiğini ifade etmektedir. Demiralp'e göre, otoriter toplumlar, patriyarkal yapılarını sürdürürken, toplumsal eşitlik için yapılan talepleri bu yapılarla uyumsuz bulmaktadırlar. Dolayısıyla, patriyarkal toplum yapısında kadına yönelik şiddet ve baskı uygulayan bir yönetim, eşitlik ve özgürlük gibi demokratik talepleri savunma noktasında tutarsız kalmaktadır. Bu bağlamda, ona göre otoriter yönetimler, kadınların haklarını savunan yasal düzenlemeleri tehdit olarak değerlendirmektedirler.³³⁵

Demiralp, İstanbul Sözleşmesi bağlamında ise, bu tür uluslararası metinlerin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl dönüştürdüğüne ve bireyler üzerindeki etkisine odaklanarak, sözleşmenin sadece yasal bir çerçeve sunmadığını, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm aracı olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda İstanbul Sözleşmesi'ni savunanların aileye yönelik temel görüşleri, ailenin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi bağlamında korunması gerektiği yönündedir. Ayrıca, patriyarkal toplumlarla iktidar arasındaki ilişkiye dikkat çekerek, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sürdüren yapıları eleştirmektedirler. İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkanların aileye

---

³³⁴ Mehmet Fatih Işık, *Feminist Söylemde Yeni Bir Bakış: Judith Butler* (İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2022), 156-157.

³³⁵ "Patriyarka, Otokrasi ve İstanbul Sözleşmesi - Seda Demiralp" (Erişim 12 Mart 2025).

yönelik temel görüşleri ise, ailenin geleneksel değerler ve toplumsal yapının temeli olarak kabul edilmesi gerektiği yönündedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının aile yapısını zayıflatarak, toplumsal düzeni bozacağı ve geleneksel aile anlayışına zarar vereceği endişesini taşımaktadırlar.

2.8. İstanbul Sözleşmesi ve Din

Din ve siyaset arasındaki ilişki tarihsel süreçte çeşitli biçimlerde ortaya çıkmış olup, toplumsal yapılar içinde her zaman varlığını sürdürmüştür. Modern anlamda devlet, birey ve toplum üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir ve siyasi otoritenin meşruiyeti toplumsal düzene dayanmaktadır. Din, toplumsal işlevleri ve bireylerin psikolojik-sosyolojik yönleriyle devlet ve siyasetle sürekli etkileşim hâlinindedir. Din-devlet ilişkisi yalnızca kurumsal düzeyde değil, bireylerin inançları ve davranışları üzerinden de şekillenmekte, bu durum siyasetin dinsel meşruiyet mekanizmalarıyla iç içe geçmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, siyasetin dinden tamamen bağımsız ele alınması hem tarihsel hem de toplumsal bağlamda mümkün görünmemektedir.³³⁶

Bu bağlamda, din ve siyaset arasındaki ilişkinin tarihsel sürekliliği göz önüne alındığında, modern devletlerin laikleşme süreçleri bu dinamikleri yeniden şekillendirmiştir. Arat'a göre, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, dini kurumlar devlet denetimi altına alınarak laik bir sistem oluşturulmuştur. Arat'a göre, laikliğin yanı sıra demokratik bir toplum inşa etme çabaları içinde, dinin kamusal alandaki rolünü savunan gruplar hem laikliğe hem de demokrasiye bir engel olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu bağlamda yapılan yasal düzenlemeler ve eğitim politikaları aracılığıyla, dini referansların kamu ve özel hayattaki etkisinin sınırlandırılmasına çalışılmıştır. Arat'a göre, Medeni Kanun'un kabulüyle birlikte, kadınların yalnızca devlet karşısında bir vatandaş olarak değil, özel yaşamlarında da hukuk önünde eşit bireyler olarak konumlandırılması sağlanmıştır. Ona göre, dinin toplumsal hayattaki etkisini belirli bir çerçevede tutmayı amaçlayan çeşitli politikalar benimsenmiştir.³³⁷

Söz konusu meseleyi İstanbul Sözleşmesi bağlamında değerlendirdiğimizde gazeteci Abdurrahman Dilipak'a göre, 1984'te Kenan Evren dönemiyle başlayan CEDAW, İstanbul Sözleşmesi ve Lanzarote Sözleşmesi gibi uluslararası anlaşmalar, Türkiye'nin

³³⁶ Ejder Okumuş, *Dinin Toplumsal İnşası* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2015), 210-211.

³³⁷ Yeşim Arat, "Feminizm ve İslam: Kadın ve Aile Dergisinin Düşündürdükleri", *1980 Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1993), 102.

hukuk sistemine derinlemesine entegre olmuştur. Bu sözleşmelerin hükümleri, devletin yasal çerçevesine, yönetmeliklere ve genelgelere yansımış, adeta devletin yapısal sinir sistemine yayılmıştır. Bu durumda, bu sözleşmelerden çekilmenin yetersiz kalacağı ve geri dönüşün mümkün olmadığı öngörülmektedir.³³⁸

Dilipak’a göre, İstanbul Sözleşmesi ve benzeri uluslararası sözleşmelerin sunduğu toplumsal cinsiyet ve birey tanımlamaları, toplumun geleneksel ve ahlaki yapılarından bağımsız bir şekilde ele alınmaktadır. İstanbul Sözleşmesi, bireyi, kişinin inanç, ahlak ve geleneksel değerler bağlamından bağımsız olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, onun görüşüne göre, “insan” değil, transhümanist bir yaklaşımdır. Dilipak, bu tür tanımlamaların aslında insanı bir bütün olarak ele almadığını ve toplumsal aidiyetin dışlandığını savunmaktadır. Bu bağlamda ona göre, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet değişimi gibi kavramlar, bireyin özgürlüğü adına sunulmuş gibi görünse de, aslında bireyi geleneksel, kültürel ve dini değerlerden koparmaktadır.³³⁹

Dilipak, uluslararası sözleşmelerin toplumsal cinsiyet ve birey tanımlarının geleneksel ve ahlaki yapıları dışladığını ve bireyi bu değerlerden kopardığını savunmaktadır. Ona göre, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet değişimi gibi kavramlar, bireyi özgürleştirmektense, onu kültürel, dini ve toplumsal aidiyetlerinden uzaklaştırarak, bireyin kimliğini tehdit etmektedir. Bu görüş, postmodernizmin sunduğu ahlaki belirsizlik ve değerlerin çelişmesiyle paralellik göstermektedir. Çoğulculuğun hakim olduğu bir anlayışta dini ya da dini olmayan tercihler, bireysel bir seçim meselesi haline gelerek bireylerin dinle ilişkilerini belirli bir ölçüde göreceli bir hale getirmektedir. Aynı toplum içinde farklı dini kültürlerin basit bir şekilde bir arada bulunması, her birinin hakikatini görecelileştirerek dini inançların bireyselleşme sürecini güçlendirmektedir. Bu bağlamda, çoğulculuk “sapkınlık” anlayışını evrenselleştirmekte ve dinin inandırıcılığını tehdit etmektedir.³⁴⁰

Postmodern dönem, toplumsal hayatta birçok şeyin sınırlarını ortadan kaldırarak, daha önce bir arada bulunmayan, yan yana gelemeyen durumlar, nesneler ve eylemlerin birlikteliğini ortaya koymaktadır. Foucault, postmodernizmi tanımlarken “heterotopia” kavramını kullanmaktadır. Bu kavram, birçok çelişkili dünyanın bir arada, ölçülemeden,

---

³³⁸ “CEDAW, İstanbul Sözleşmesi, Lanzarote” (Erişim 12 Mart 2025).

³³⁹ “Abdurrahman Dilipak: İstanbul Sözleşmesi Allah’a Karşı Bir Komplodur!”, haz. Haber Global (Erişim 22 Mart 2025).

³⁴⁰ Jean Paul Willaime, *Dinler Sosyolojisi*, çev. Ramazan Adıbelli (Pinhan Yayıncılık, 2017), 115.

üst üste ya da yan yana getirilmiş mekanlarda var olabileceğini ifade etmektedir. Heterotopia, farklı değerlerin, eğilimlerin ve mekanların bir arada olduğu, normatif sınırların belirsizleştiği bir yapıyı anlatmaktadır. Bu durum, insanlık için ahlaki bir belirsizliğe yol açmakta ve toplumsal ilişkilerde zıt değerlerin bir arada olmasına neden olmaktadır. Ahlaki seçimler, bu çokluk ve belirsizlik içinde içkin bir şekilde belirsizleşirken, bireyler üzerindeki otoritelerin gücü azalmakta ve toplumsal değerlerde tahribatlar yaşanmaktadır. Bu tahribatlar, aile, evlilik ve ilişkilerde, örneğin nikahsız birliktelikler, eşcinsel evlilikler, aldatmalar ve evlilik karşılığı gibi durumlarla kendini göstermektedir. Bu bağlamda değişen dünya koşullarını göz önüne alarak İstanbul Sözleşmesi şiddetle mücadelede nikahsız birliktelikleri de kapsamına alarak uygulama alanını geniş tutmuştur.³⁴¹

Ancak ilahiyatçı İhsan Şenocak'a göre, İstanbul Sözleşmesi mevcut kültürel normlara uymamaktadır. Şenocak, dışsal müdahalelerin toplumsal yapıyı bozduğunu, özellikle 2014'te yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi sonrasında kadın cinayetlerinin arttığını savunmaktadır. Ona göre 2008'de 80 kadın cinayeti işlenmiş olması ve ardından 2014'te yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi sonrasında bu sayının 474'e çıkması, bu sözleşmelerin toplumu korumak bir yana daha da bozduğunu göstermektedir. Şenocak, İstanbul Sözleşmesi'nin ve benzeri dışsal anlaşmaların, toplumların doğal yapısını tahrip ettiğini ve kadın cinayetlerinin artmasına yol açtığını savunmaktadır. Şenocak, asıl ve gerçek sözleşmenin Allah'la olan sözleşme olduğuna dikkat çekmektedir. İslam'a göre, bir insanın yaşamını düzenleyen esaslar, Allah'ın emirleriyle belirlenmiştir. İnsanların, Allah'ın bu emirlerini kabul etmeleri gerektiği ve dışsal sözleşmeleri reddetmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Şenocak'a göre namaz gibi ibadetlerde, insan Allah'a olan bağlılığını sürdürerek başka kanun ve düzenlemeleri reddetmelidir.³⁴²

Bu görüşlere paralel olarak, akademisyen Ahmet Şimşirgil de İstanbul Sözleşmesi'nin toplumsal cinsiyet eşitliği adı altında geleneksel cinsiyet rollerini ortadan kaldırmayı amaçladığını belirtmektedir. Şimşirgil'e göre, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun, toplumsal cinsiyet eşitliği adı altında geleneksel cinsiyet rollerini ortadan kaldırmaya yönelik bir girişimdir. Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik farklılıkları göz ardı ederek kadın ve erkek rollerinin toplumsal olarak inşa edildiğini savunmakta, böylece fitrat ve

---

³⁴¹ Ünal Şentürk, *Aile Sosyolojisine Bir Katkı* (Bursa: Dora Yayıncılık, 2021), 209-210.

³⁴² "İstanbul Sözleşmesine Niçin Karşıyım?", haz. İhsan Şenocak (Erişim 22 Mart 2025).

yaratılış temelli ayrımları kaldırmaktadır. Bu durum, kadın ve erkeğin eşitlenmesi adı altında toplum yapısını köklü bir dönüşüme zorlamakta ve geleneksel aile yapısını zayıflatmaktadır.³⁴³

Şimşirgile göre, cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılmasıyla aile kurumu zarar görmekte, neslin devamı tehlikeye atılmaktadır. Ailenin olmadığı bir toplumda din, millet ve devlet gibi kavramların da yok olacağını belirtmektedir. Bu sürecin hızlanması için İstanbul Sözleşmesi'ni uygulamaya yönelik politikalar ve 6284 sayılı kanun devreye sokulmuştur. Şimşirgile göre, 6284 sayılı kanun, aile içi şiddeti önleme bahanesiyle kadınların beyanını mutlak doğru kabul etmekte ve aile kurumunu zayıflatmaktadır. Kanunun tek taraflı işlemesi nedeniyle evliliklerin sonlanma süreci hızlanmaktadır. Öte yandan, İstanbul Sözleşmesi'ni destekleyen LGBTQ+ dernekleri, kadınlara haklarını duyurmak adı altında faaliyet göstermekte ve toplumun geleneksel değerlerini aşındırmaktadır. Bu yapıların temel amacının kadına yönelik şiddeti önlemek olmadığı, aksine evlilik kurumunu ortadan kaldırarak sapkın ilişkilere yönlendirme stratejisi izledikleri ileri sürülmektedir. Ona göre, tüm bu süreçler, toplumsal değerleri ve aile yapısını sistematik şekilde hedef almakta ve uzun vadede toplumun dini, milli ve kültürel kimliğini yok etme tehdidi barındırmaktadır.³⁴⁴

Şimşirgil'in ifadelerine bakıldığında, toplumsal düzenin sürdürülebilmesi ve bireylerin toplumsal yapıya uyum sağlaması, dini normların ve değerlerin pekiştirilmesiyle mümkündür. Din, toplumsal bütünleşmeyi sağlayarak, bireyler ve gruplar arasında ortak bir anlam çerçevesi sunmaktadır. Ancak Şimşirgile göre, dinin bu işlevi, özellikle aile kurumu ve toplumsal yapının korunması noktasında önemli bir tehdit altındadır. Cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılması ve aile yapısının zayıflaması, dinin toplumsal kontrol işlevini zayıflatarak, toplumsal normların ve değerlerin aşındırılmasına yol açmaktadır. Weber'in "meşrulaştırma" işlevine paralel olarak, dinin toplumsal kontrol işlevi, iç ve dış olmak üzere iki biçimde ele alınabilir. Dış kontrol, dinin toplumda meşrulaştırıcı işlev görmesini sağlamaktadır. Ancak, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun gibi düzenlemeler, bazı kişilere göre dinin bu meşrulaştırıcı etkisini zayıflatmakta ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Şimşirgil, bu süreçlerin aileyi ve

---

³⁴³ Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil - Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil, "İstanbul Sözleşmesi | Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil", *Türkiye Gazetesi* (Erişim 13 Mart 2025).

³⁴⁴ "İstanbul Sözleşmesi | Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil", *Türkiye Gazetesi* (Erişim 09 Ekim 2024).

toplumsal değerleri sistematik bir şekilde hedef alarak, toplumun dini ve kültürel kimliğini aşındırmaya yönelik bir strateji izlediğini savunmaktadır.³⁴⁵

Bu noktada Merter’e göre yükselen LGBTQ+ hareketi ve cinsiyet farklarını ortadan kaldırma abaları, İstanbul Sözleşmesi aracılığıyla desteklenmektedir. Merter, bu hareketin toplumu etkileyen ve cinsiyetlerin yok sayılmasına yol açan bir proje olduğunu savunmakta ve sözde insan hakları ve kadın hakları adına yapılan bu girişimleri eleştirmektedir. Bu anlayışın, toplumda kadın ve erkek arasındaki farkı silmeye yönelik bir çaba olduğuna dikkat çekmektedir.³⁴⁶ Gültekin ise sözleşmenin 12. maddesinde yer alan kültür, örf ve adet, din, gelenek veya sözde ”namus”un şiddet eylemlerinin gerekçesi olarak kabul edilmeyeceęi³⁴⁷ ifadesine atıfta bulunarak toplumsal kadın-erkek rollerinin şekillenmesinde etkili olan din, gelenek ve kültürün temellerinin ortadan kaldırılması gerektiği görüşünü reddetmektedir.³⁴⁸ Oysa Tezcan’a göre, örneğin, namus cinayetlerine yol açan kadın namusu ile ilgili değerler, İslamiyet’ten kaynaklanmamaktadır. Kadın cinselliğinin aile namusunun bir sembolü haline getirilmesi ve bu namusun korunmasının ailedeki erkek üyelerin sorumluluğuna verilmesi, İslamiyet öncesine dayanan bir ahlak anlayışdır. Bu anlayış, yalnızca İslam toplumlarıyla sınırlı olmayıp, Hristiyan Akdeniz lkelerinin birçoğunda da varlığını sürdürmektedir.³⁴⁹

Gazeteci Hilal Kaplan, *Ailenin Adı Yok ya da Neden Feminist Değilim* isimli kitabında bir Müslümanın kendisini liberal, sosyalist ya da feminist gibi ideolojik ifadelerle tanımlamasının Müslümanlığın özünü tahrif edeceğini ifade etmektedir. Ona göre feminizm, kadınların ev hanımlığı ve annelik rollerini değersizleştirerek aile kurumunu kadınlar için tehlikeli göstermektedir. Dolayısıyla feminizm kadın haklarını savunurken hem namus kavramını hem de erkekleri değersizleştirmeden bu işi yapabilir. Bununla birlikte Kaplan, kadın ve erkek arasındaki eşitlik fikrine karşı çıkarak, toplumun her kademesinde hiyerarşinin var olduğunu ve kapitalist sistemin bu hiyerarşiye dayandığını, ancak buna rağmen kadın ile erkek arasında eşitlik beklendiğini belirtmektedir. Ona göre kadın ile erkek arasındaki farklılıklar birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir.³⁵⁰

³⁴⁵ Cengiz Yıldız, *Din Sosyolojisi Okumaları Türkiye zerine Denemeler* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2015), 22.

³⁴⁶ Haber7, “Yahudilerin Saldırdığı Beş Cephe”.

³⁴⁷ “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”.

³⁴⁸ “...: Muharrem Balcı :...” (Erişim 10 Mart 2025).

³⁴⁹ Mahmut Tezcan, *Türkiye’de Tre (Namus) Cinayetleri (Sosyo-Kültürel Antropolojik Yaklaşım)* (Ankara: Naturel Yayınları, 2003), 2.

³⁵⁰ Hilal Kaplan, *Ailenin Adı Yok Ya Da Neden Feminist Değilim* (İstanbul: Turkuvaz Kitap, 2021), 66-72.

Kaplan'ın ifade ettiği gibi, bir Müslümanın kendisini liberal, sosyalist veya feminist gibi ideolojik kavramlarla tanımlaması, dinin özünü tahrif edebilir. Bu bağlamda, Batılı ve Batıcı yerli literatürün Müslüman kadını ezilen, pasif ve kurtarılmaya muhtaç bir figür olarak tasvir etmesi, aslında dinin, toplumsal yapılarla olan etkileşimini göz ardı etmektedir. Kaplan'ın vurguladığı gibi, feminizm kadının geleneksel rollerini değeri dışı bırakırken, Müslüman kadınların toplumsal gerçeklikleri de bu ideolojilerden etkilenen, bireysel ve aktif sosyal failer olarak biçimlenmektedir. Kaplan'ın, kadın ve erkek arasındaki farkların tamamlayıcı olduğuna dair görüşü de, Batılı oryantalist söylemlerin tek tipçi yaklaşımının aksine, Müslüman kadınların toplumsal hiyerarşi ve çeşitli kültürel faktörler ile şekillenen bir gerçekliği paylaştığını göstermektedir.³⁵¹

Örneğin, feodalitenin toplumsal yapıyı büyük ölçüde din ve soy bağı üzerinden şekillendirmesi, feodal toplumda kadının namus kavramı üzerinden ya sahiplenilmesine ya da dışlanmasına yol açmıştır. Bu durum kadını hem toplumsal sınırların dışına itmiş hem de merkeze yerleştirmiştir. Bu çelişkili konum, toplumsal cinsiyetin gerilimli yapısını besleyen bir unsur haline gelmiştir. Kadın, iş gücü açısından ikincil olmasa da toplumsal düzlemde ya yüceltilmiş ya da dışsallaştırılarak görünmez kılınmıştır. Nitekim Mevlana'nın kadın tasviri, bu ikili durumu açıkça göstermektedir. Kadın, bazen hak nuru olarak yüceltilmiş, bazen de ömür törpüsü olarak olumsuzlanmıştır. Bu tür çelişkili anlatılar, meselenin düğüm noktasını oluşturmaktadır. Feodalitenin din ve soy bağı bağlamında şekillendiğı düşünöldüğünde, feminist okumalar çoğunlukla bu yapının sorumluluğunu dine yükleme eğiliminde olmuştur. Modern toplumda ise kadın, üretim ve emek süreçleri çerçevesinde ya sömürölen bir özne ya da ikincil konuma itilmiş bir nesne olarak değeriendirilmiştir. Sanayi toplumunun üretim ve akıl fetişizmi, kadını ya emek üzerinden ya da düşünsel kapasitesinin eksik olduğü varsayımıyla sömürünün odağına yerleştirmiştir. Sonuç olarak, gerek feodal gerekse modern toplumda kadın, sınırda bir konuma itilmiş, özellikle feodal yapıda din ve soy bağı dikkate alındığında, feminist yaklaşımlar sorunun kaynağını büyük ölçüde dine dayandırmıştır. Dolayısıyla Batılı oryantalist söylemlerin ve feminist yaklaşımların Müslüman kadına yönelik tek tipçi tutumu, indirgemeci bir yaklaşıma yol açmıştır.³⁵²

³⁵¹ H. Şule Albayrak, "Cinsiyet Tartışmaları ve Müslüman Kadının Meşruiyet Krizi" (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 19-20.

³⁵² Aliye Çınar Köysüren, *Kültürel ve Dini Algıda Toplumsal Cinsiyet* (İstanbul: Sentez Yayıncılık, 2016), 9.

Bu bağlamda feminist düşünce, kadın ve erkeğin farklılıklarını vurgulamayı tercih etmiştir. Kadın ve erkeğin birey olarak kıyaslanamaz niteliklere sahip olduğunu savunan bu yaklaşım, İbrahimi dinlerin cinsiyet farklılıklarını öne çıkaran ancak ahlaki varlık olma bakımından hiyerarşik bir düzen sunan anlayışına belirli ölçüde yakınlık göstermiştir. Bu durum, modernite eleştirmenlerine yeni bir düşünsel alan açsa da aynı zamanda bir gerilim yaratmıştır. Çünkü modernitenin eleştirisini yapanlar, bir yandan onun temel ilkelerine karşı çıkarken diğer yandan din ile tam anlamıyla barışık bir konumda değildirlir. Aydınlanma düşüncesinin dini gericilikle özdeşleştirilmesi nedeniyle feminist farklılık yaklaşımı, modernite eleştirisi içinde bile dinle mesafeli bir ilişki sürdürmektedir. Sonuç olarak, kadın araştırmaları, moderniteyle olduğu gibi dinle de gerilimli bir bağlam içinde varlığını sürdürmektedir.³⁵³

Bu bağlamda, feminist düşüncenin toplumsal cinsiyetin rolünü sorgulayan yaklaşımının, İstanbul Sözleşmesi'ne yansıyan etkisi de önemli bir tartışma konusudur. Yazar Harun Ceylan'a göre, İstanbul Sözleşmesi'nde geçen toplumsal cinsiyet kavramına göre toplum, bireylere "klişe roller" dayatmaktadır. Bu yüzden sözleşmeye göre bu rollerin kökünün kazınması gerektiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda Ceylan'a göre, sözleşme çerçevesinde tanımlanan toplumsal cinsiyet kavramı, Kur'an'daki kadın ve erkeklere atfedilen rollerle karşılaştırıldığında, İstanbul Sözleşmesi'ne göre 'klişe roller' olarak tanımlanmaktadır. Bu sebepten dolayı toplumsal cinsiyet kavramı ideolojik bulunmakla birlikte kavram üzerinde ortak bir uzlaşısı yoktur.³⁵⁴

Harun'un ifadeleri, sözleşmeye yönelik dini bir hassasiyet taşıdığını göstermektedir. Nitekim İslam'da aile hem toplumsal düzeni hem de Allah'ın emir ve doğrularına uyumlu bir şekilde yaşamayı sağlayan bir araçtır. Bunun bir sonucu olarak cinsiyete dayalı iş bölümü ve roller, İslam dini açısından son derece önemlidir. Bu nedenle Ceylan'a göre, İstanbul Sözleşmesi'nde geçen toplumsal cinsiyet kavramı, İslam'daki kadın ve erkek rollerine yönelik geleneksel anlayışla çelişmektedir. İslam'da kadın ve erkeğin biyolojik ve fitri özelliklerine dayalı olarak belirlenen roller, aile yapısının korunması ve toplum düzeninin sağlanması açısından önem taşırken, İstanbul Sözleşmesi'nde bu rollerin "klişe" olarak nitelendirilmesi, dini perspektiften bakıldığında kabul edilemez bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Ceylan'a göre,

---

³⁵³ Çınar Köysüren, *Kültürel ve Dini Algıda Toplumsal Cinsiyet*, 12.

³⁵⁴ Harun Ceylan, *İstanbul Sözleşmesi* (İstanbul: Kudemâ Yayınları, 2020), 47-48.

sözleşmenin bu kavramı ideolojik bir bağlamda ele alması ve cinsiyet rollerinin değişebilirliğini vurgulaması, geleneksel aile anlayışına ters düşmektedir. Dolayısıyla, bu görüş açısından bakıldığında, toplumsal cinsiyet kavramının sözleşmedeki tanımı, İslami aile modelini zayıflatıcı bir unsur olarak görülmektedir.³⁵⁵

Toplumsal cinsiyet bağlamındaki tartışmalarda toplumsal cinsiyet kavramının bilimsel bir yanı olmadığı aksine ideolojik anlamlarla yüklü olduğu iddia edilmektedir. Nitekim Günerigök'e göre geleneğin düzensizliğine karşı önerilen söylemler, egemenlik, hiyerarşi ve iktidar düşüncelerini içermektedir.³⁵⁶ Bu noktada İslam'ın cinsiyet anlayışı tartışılırken dinin erkekler tarafından yorumlandığı ve bu durumun kadınlar için dezavantaj oluşturduğu ifade edilerek kadınları merkeze alan bir anlayışın ön plana çıkarılması gerektiği tartışılmıştır. Dinin ataerkil bir şekilde yorumlandığını belirtmek, sosyolojik bir gerçeklik düzeyi değildir. Burada iddia edilen, dinin erkekler tarafından yanlış yorumlandığı iddiasıdır. Günerigök'e göre bu anlayış, din ve hakikatin göreceli bir şekilde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Bu yüzden dini metinlerin kadın perspektifinden değerlendirilerek cinsiyetlerarası eşitliğin yeğlenmesi, dini ilimler açısından sorunlu görülmektedir.³⁵⁷ Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus bugün cinsiyetlerarası iş bölümünün değiştiğidir. Şişman'a göre ataerkil aile sistemi değişmekte ve cinsiyetlerarası roller kırılanlaşmaktadır. Ona göre örflerin değişmesi sonucunda işbölümü ve rollerin yeniden düzenlenmesi meselesi fikhî açıdan değerlendirilmelidir. Çünkü günümüzdeki ekonomik koşullar işbölümündeki paylaşımların dönüşüme uğramasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kadın ve erkeğin rolünün değişiminde ekonomik ve toplumsal koşullar etkili olduğu için bu değişimler İslam hukuku açısından tekrar değerlendirilmelidir.³⁵⁸

Sözleşmeye yönelik farklı bir yorum getiren Güllü ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın anayasa değişikliği teklifi kapsamında kılık kıyafet özgürlüğünün anayasal güvence altına alınacağı yönündeki açıklamasına tepki göstermektedir. Güllü, İstanbul Sözleşmesi'nin başörtüsüne güvence sağladığını vurgulayarak, bu sözleşmenin insan haklarına saygıyı ve ayrımcılığın önlenmesini esas aldığını belirtmektedir. İktidarın İstanbul Sözleşmesi'nden çekilerek kadınların haklarını koruma iddiasında bulunmasını

³⁵⁵ Fatmagül Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım* (İstanbul: Metis Yayınları, 2014), 124.

³⁵⁶ Günerigök, "Toplumsal Cinsiyet, İslam ve İstanbul Sözleşmesi", 335.

³⁵⁷ Günerigök, "Toplumsal Cinsiyet, İslam ve İstanbul Sözleşmesi", 340-341.

³⁵⁸ Nazife Şişman, "'İslâm ve Cinsiyet "Meselesi: Metodolojik Problemler" (Erişim 26 Mayıs 2024), 67.

eleştirmekte, bu tutumun siyasi çıkarlar doğrultusunda şekillendiğini ifade etmekte ve sözleşmenin dini değerlerle çelişmediğini belirtmektedir.³⁵⁹

Bu noktada avukat Kezban Hatemi, İstanbul Sözleşmesi'nin toplumun dini ve ahlaki değerlerini tehdit eden bir metin olarak değerlendirilmesinin doğru olmadığı belirtmektedir. Ona göre sözleşmenin eşcinsel birliktelikleri Türk toplumuna dayattığı yönündeki endişeler haksız bir yorum olarak görülmelidir. İstanbul Sözleşmesi, Türk pozitif hukukuna eşcinsel birlikteliklere evlilik statüsü kazandırma amacıyla dâhil edilmemiştir. Asıl amacı, kadınların maruz kaldığı şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesi için etkili bir hukuki çerçeve oluşturmaktır. Hatemi'ye göre İstanbul Sözleşmesi'nin yalnızca kâğıt üzerinde kalan bir metin olmaması için gerekli uyarıların yapılması ve önerilerin sunulması toplumsal bir sorumluluk olarak ele alınmalıdır. Toplumun ortak sorumluluğuna ilişkin bir diğer önemli husus, dini liderlerin ve medyanın rolüdür. Hatemi, Batı Hristiyan toplumlarında olduğu gibi devlet dışı bir tüzel kişiliğe sahip olan bir kilise yapısının bulunmadığı Türkiye'de, dini lider kavramının tartışmalı olabileceğini belirtmektedir. Ancak, anayasal yapılanma çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığı ile iş birliği içinde hareket edilmesinin, bu sorumluluğun somutlaştırılması açısından isabetli olacağını ifade etmektedir. Bunun yanı sıra, kamu tüzel kişiliğine mensup olmasalar dahi diğer dini görevlilerin de sürece destek vermeleri beklenmektedir.³⁶⁰

Mustafa İslamoğlu'na göre ise İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkanların asıl derdi sözleşmenin içeriği değil, kadınların haklarının savunuluyor olmasıdır. Ona göre, bu kişiler sözleşmeyi dahi okumamış, ancak kadınların erkeklerle eşit muamele görmesine, baskı ve şiddete karşı durmasına tepki göstermiştir. İslamoğlu'na göre, onların esas karşı çıktığı şey, kadınları eskisi gibi kontrol edememek, ezip hor görememek ve hatta şiddet uygulayamamaktır.³⁶¹ Ancak yazar Sibel Erarslan, İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkanların, kadına yönelik şiddete karşı olduklarını fakat aile kavramına dair belirli duyarlılıklarla hareket ettiklerini vurgulamaktadır. Ona göre sözleşmenin dili, aileyi adeta bir şiddet mekanı olarak konumlandırmakta ve bu bağlamda geleneksel değerler, dini inançlar ve

---

³⁵⁹ TKDF-Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu, "TKDF Başkanı Canan Güllü, İstanbul Sözleşmesi'ne Dikkat Çekti: Diyor ki İnsan Haklarına Dikkat Et, Ayrımcılık Yapma!" (Erişim 16 Mart 2025).

³⁶⁰ <https://www.hatemihukukburosusu.com>, "AV. Kezban Hatemi'nin Kadem İstanbul Sözleşmesi Raporu ve Basına Sunum Metni Hakkındaki Görüşleri", *Hatemi Hukuk Bürosu* (Erişim 14 Kasım 2024).

³⁶¹ "Mustafa İslamoğlu'ndan İstanbul Sözleşmesi'ne Destek!", *Haber Vakti » Son Dakika Haber, Güncel Haberler, Gazeteler* (Erişim 16 Mart 2025).

kültürel kodlar olumsuz bir çerçevede ele alınmaktadır. Özellikle “namus” gibi kavramların sözleşmede negatif bağlamda sunulması, geleneksel toplum yapılarında rahatsızlık yaratmaktadır.³⁶²

Sözleşmeye karşı olanların temel söylemlerine bakıldığında, sözleşmenin bazı maddelerinin, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarıyla ilgili düzenlemelerinin, İslam’ın temel değerleri ve ahlaki anlayışlarıyla örtüşmediği ifade edilmekte ve toplumsal cinsiyet anlayışının ideolojik bir yön taşıdığı belirtilmektedir. Öte yandan sözleşmeye yönelik olumlu tavır sergileyenler ise sözleşmenin dini değerlerle çelişmediğini belirterek bu bağlamda dini önderlerle işbirliği yapılması gerektiğini öne sürmektedirler.

---

³⁶² Sibel Erarslan Gazetesi Star, “İstanbul Sözleşmesi’ne Karşı Yükselen Dini İtirazlara Kulak Verecek Miyiz? - Yazarlar - Sibel Erarslan | Star”, *Star.com.tr* (Erişim 16 Mart 2025).

SONUÇ

Kadına yönelik şiddetin toplumsal bir mesele haline gelmesi ülkelerin, ulusal ve uluslararası alanda çeşitli sözleşmelere dahil olmasına yol açmıştır. Bu sözleşmelerden en çok tartışılanları CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi yasal metinlerdir. Bu bağlamda kadına yönelik şiddet noktasında Türkiye'nin 2011 yılında imzaladığı ve 2014 yılında yürürlüğe koyduğu İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'nin içinde bulunduğu süreçte oy birliğiyle kabul edilmiştir. Ancak bir süre sonra Türkiye'nin sözleşmeden çekilme kararıyla gündeme düşmesi, toplumun çeşitli grupları tarafından hararetli tartışmalara neden olmuştur.

İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye'deki tartışmaları, toplumsal yapının temellerini oluşturan aile, din, toplumsal cinsiyet eşitliği ve yerellik gibi çeşitli boyutlar üzerinden şekillenmektedir. Bu çok boyutlu tartışmalar, sözleşmenin hem evrensel normlarla hem de yerel değerlerle uyumu konusunda farklı bakış açılarını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, İstanbul Sözleşmesi'nin toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları, aile yapısı ve yerel değerler bağlamında farklı toplumsal gruplar tarafından farklı şekillerde değerlendirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi'nin toplumda kabul edilmesi ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi için bu çok katmanlı tartışmaların dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'nin aile kurumuna etkisi, tartışmaların en yoğun olduğu alanlardan biridir. Aile, toplumun temeli olarak kabul edilmekte olup, sözleşmenin getirdiği düzenlemeler, geleneksel aile yapısını savunan kesimler tarafından ciddi bir endişe kaynağı olmuştur. Bu kesimler, İstanbul Sözleşmesi'ni aile birliğini zedeleyen ve geleneksel aile rollerini bozan bir düzenleme olarak değerlendirmektedirler. Bu bakış açısına göre, sözleşmede yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı, aile içindeki dengeyi bozmakta ve bireylerin, özellikle de erkeklerin, ailedeki geleneksel rollerine dair haklarını ihlal etmektedir. Sözleşmeye karşı duyulan bu kaygılar, aile kurumunun korunması gerektiği inancıyla şekillenmektedir.

Bununla birlikte, İstanbul Sözleşmesi'ni savunanlar, sözleşmenin aileyi korumak yerine, aile içindeki şiddet, istismar ve eşitsizliğe karşı bir koruma sağlamak amacı taşıdığını belirtmektedirler. Bu kesim, sözleşmenin kadınların şiddetten korunmasını ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını hedeflediğini vurgulamaktadır. Sözleşmeye göre, aile içindeki şiddet, sadece bir aile içi mesele olmaktan çıkarak, toplumsal bir problem olarak

kabul edilmelidir. Bu bağlamda, sözleşmeyi savunanlara göre İstanbul Sözleşmesi, kadınların şiddete uğramadan, eşit haklara sahip bir şekilde aile içinde varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli düzenlemeleri sunmaktadır. Bu görüş, aile yapısının korunması yerine, ailedeki tüm bireylerin haklarının eşit şekilde güvence altına alınmasını savunmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik tartışmalarda dinin rolü de önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye gibi dini değerlerin toplumsal yapının önemli bir parçasını oluşturduğu bir toplumda, İstanbul Sözleşmesi'nin içeriği, dini normlarla uyumsuz olduğu düşünülen bir dizi düzenlemeyi içermektedir. Dini öğretileri temel alan bir bakış açısına sahip olan kesimler, İstanbul Sözleşmesi'nin, İslam'ın aile yapısına dair öğretileriyle çeliştiğini savunmaktadırlar. Bu kesim, İstanbul Sözleşmesi'ni toplumsal cinsiyet eşitliği gibi evrensel bir bakış açısını dayatmakla eleştirmekte ve bunun yerel ve dini normlarla uyumsuz olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca, sözleşmenin aile içindeki erkek ve kadın rollerini eşitlemeye yönelik düzenlemelerinin, geleneksel dini anlayışlarla uyumsuz olduğu ileri sürülmektedir. Bu tür eleştiriler, sözleşmenin dinin öğretileriyle uyumsuz olduğuna dair bir kaygıyı yansıtmaktadır. Ancak, İstanbul Sözleşmesi'nin savunucuları, dinin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarıyla çelişmediğini, aksine dinin özünün de bireylerin haklarının ihlali noktasında engelleyici bir faktör olmadığını savunmaktadırlar. Bu savunuculara göre, din ve toplumsal cinsiyet eşitliği bir arada var olabilir. İstanbul Sözleşmesi'nin hükümleri, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı amaçlamakla birlikte, dinin temel değerleriyle çelişmeden de uygulanabilir. Bu perspektife göre, dini değerlerin, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkeleriyle uyumlu bir şekilde yeniden yorumlanması mümkün olup, sözleşme, bu dengeyi kurma noktasında önemli bir araçtır.

Yerellik de İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik tartışmalarda önemli bir faktördür. Yerel gelenekler ve kültürel normlar, sözleşmeye dair tutumları önemli ölçüde şekillendirmektedir. Sözleşmenin getirdiği düzenlemelerin, yerel değerlerle uyumsuz olduğu ve bu sebeple toplumsal yapıyı bozabileceği endişesi, bazı toplumsal kesimlerin sözleşmeye karşı duyduğu tepkinin temel nedenlerinden biridir. Sözleşmeye karşı olanların birçoğu, İstanbul Sözleşmesi'nin kültürel kimlikleri tehdit edebileceğini düşünmekte ve bu tür bir dışsal müdahalenin, geleneksel değerlerle çatışabileceği görüşünü benimsemektedirler. Ancak, bu noktada İstanbul Sözleşmesi'nin savunucuları,

yerel değerlerle evrensel normların bir arada uyum içinde bulunabileceğini savunmaktadırlar. Sözleşme, yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadına yönelik şiddetin önlenmesini değil, aynı zamanda yerel değerlerle uyumlu bir şekilde kadın haklarını güvence altına almayı amaçlamaktadır. Bu perspektife göre, yerellik ve evrensel değerler çatışmak yerine birbirini tamamlayıcı bir ilişki kurmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'nin savunucuları ise toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konusundaki hassasiyetlerinin, toplumsal yapıyı dönüştüren bir araç olarak önemli bir işlev gördüğünü savunmaktadırlar. Bu savunuculara göre, kadın haklarının korunması, sadece kadınların haklarını savunmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun genel refahını da artırmaktadır. Onlara göre kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin somut bir göstergesidir ve bu sorunun çözülmesi, toplumsal yapının tüm bireyler için daha adil bir hale gelmesini sağlayacaktır. İstanbul Sözleşmesi, kadınların şiddetten korunmasını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla önemli bir belge olarak, bu hakların güvence altına alınmasını sağlamayı hedeflemektedir. Sözleşme, kadına yönelik şiddeti sadece fiziksel bir olgu olarak değil, aynı zamanda psikolojik, cinsel ve ekonomik boyutlarıyla ele almakta ve bu çok yönlü şiddet türleriyle mücadele etmeyi amaçlamaktadır.

Sonuç olarak, İstanbul Sözleşmesi'ni savunanlara göre sözleşme, toplumsal yapıyı dönüştürmeye yönelik evrensel bir adım olarak önemli bir yere sahiptir. Ancak, sözleşmenin toplumsal kabulü, yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarına dair duyulan hassasiyetlerle değil, aynı zamanda aile yapısına, dini normlara ve yerel değerlere duyulan saygıyla şekillenen çok katmanlı bir süreçtir. Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi'nin toplumsal kabulünün artırılması ve etkili bir şekilde uygulanması için, toplumsal yapının dinamiklerine duyarlı bir yaklaşım benimsenmesi önemlidir. Sözleşmenin, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadın haklarını savunurken, yerel değerlerle uyum içinde bir uygulama sürecinin tasarlanması, hem toplumsal değişim hem de toplumsal uyum açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu noktada, İstanbul Sözleşmesi feshedilmiş olsa dahi, sözleşmenin bazı maddelerine şerh konulmak suretiyle, yerel, kültürel ve toplumsal normlarla uyumlu hale getirilmesi mümkün olabilirdi. Sözleşmenin evrensel ilkelerine zarar vermeksizin, kültürel bağlamda yerel hassasiyetleri göz önünde bulunduracak şekilde yeniden düzenlenmesi, toplumsal kabul açısından daha geniş bir uzlaşa sağlayabilir ve sözleşmenin uygulanabilirliğini artırabilirdi.

KAYNAKÇA

- Acar, Feride. “Kadınların İnsan Haklarında Ulusalüstü Standartlar ve Denetim: CEDAW Örneği Bağlamında Bazı Gözlemler”. *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 3. Basım, 2018.
- Adak, Nurşen. “Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 16/2 (2013).
- Adak, Sevgi. “Siyaset ve Toplumsal Cinsiyet”. *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Adams, Carol J. *Kadına Yönelik Şiddet, Hayvanlara Zulüm*. çev. Gülşah Göçmen. İstanbul: A7 Kitap Yayıncılık, 1. Basım, 2022.
- Akan, Yunus - Kıran, Binnaz. “Erkeklerin Şiddete Maruz Kalma ve Şiddet Uygulama Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches* 2/2 (2017).
- Akın, Merve. “Aile İçi Şiddet”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 71/1 (2013).
- Akkaş, İbrahim - Uyanık, Zeki. “Kadına Yönelik Şiddet”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 6/1 (2016).
- Aktaş, Aliye Mavili. *Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması*. Elma Yayınevi, 1. Basım, 2006.
- Akyıldız. *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Bir Model Olarak Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Albayrak, H. Şule. “Cinsiyet Tartışmaları ve Müslüman Kadının Meşruiyet Krizi”. İstanbul: İz Yayıncılık, 3. Basım, 2020.
- Alımlı Bölükbaşı, Semanur. *Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden Çekilmesine Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Tepkisi Üzerine Değerlendirme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Althusser, Louis. *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki Yayınları, 4. Basım, 2010.
- Altınay, Ayşe Gül. “Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm”. *Vatan, Millet, Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Basım, 2000.
- Altıparmak, İpek Beyza. “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Şönim’lerin Rolü: Ankara Örneği”. *The Journal of Academic Social Science Studies* 36 (2015), 449-464.

- Amman, Mehmet Tayfun. “Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet Sosyal, Bilimsel Yaklaşımlar”. *Dinî ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet 1*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012.
- Arat, Yeşim. “Feminizm ve İslam: Kadın ve Aile Dergisinin Düşündürdükleri”. *1980 Türkiye’nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Basım, 1993.
- Arıkan, Arzu. “Aile Eğitimi”. *Ailenin Tarihsel, Kuramsal ve Toplumsal Temelleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2019.
- Arıkan, Şafak. “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Tedbirlerin Uygulanmasında Kadının Beyanının Esas Alınması İlkesine Eleştirel Yaklaşım”. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 7/1 (2023).
- Arslantürk, Mustafa. *Yargılamadan Uygulamalarla, Somut Olaylarla, Pratik Çözümlerle Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Cinsel Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 7. Basım, 2023.
- Aybay, Rona. *İnsan Hakları Hukuku*. İstanbul, 1. Basım, 2015.
- Aydın, Mustafa. “Tarihsel Dönüşümü İçinde Aile ve Kent İlişkisi”. İstanbul: Açılım Kitap, 1. Basım, ts.
- Bakanlığı, T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler - Müdürlüğü, Bilgi Teknolojileri Genel. “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanımız Derya Yanık Başkanlığında, ‘Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede 2022 Yol Haritası’ Konulu Basın Toplantısı Gerçekleştirildi”. Erişim 13 Ağustos 2024. <http://www.aile.gov.tr>
- Bakanlığı, T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler - Müdürlüğü, Bilgi Teknolojileri Genel. “T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı”. Erişim 29 Temmuz 2024. <http://www.aile.gov.tr/>
- Bakırcı, Kadriye. “İstanbul Sözleşmesi”. *Ankara Barosu Dergisi* 4 (2015), 133-204.
- Balcı, Muharrem. “Nedir Bu İstanbul Sözleşmesi?”
- Bauman, Zygmunt. *Akışkan Aşk: İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair*. İstanbul: Versus Kitap, 2. Basım, 2012.
- Bauman, Zygmunt. *Akışkan Modernite*. çev. Sinan Okan Çavuş. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 3. Basım, 2018.
- Bauman, Zygmunt. *Bireyselleşmiş Toplum*. çev. Yavuz Alogan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1. Basım, 2005.
- Bauman, Zygmunt. *Modernite ve Holocaust*. çev. Süha Sertabiboğlu. İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1. Basım, 1997.

- Bayer, Ali. “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8 (2013).
- Bayraktar, Tuğba. “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6/3 (2018).
- Beck, Ulrich. *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*. çev. Kasım Özdoğan - Bülent Doğan. İstanbul: İthaki Yayınları, 1. Basım, 2011.
- Beck, Ulrich - Beck-Gernsheim, Elisabeth. *Aşkın Normal Kaosu*. çev. Nafer Ermiş. Ankara: İmge Kitabevi, 1. Basım, 2012.
- Belen, Özlem. *Türkiye’de Aile İçi Şiddet Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Berber, Nacide. “Kadına Yönelik Şiddet”. *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Berberoğlu Yeni pınar, Filiz. *Nişanlanma, Evlenme, Boşanma: 4721 Sy. Türk Medeni Kanunu(m.118-201) Açıklamalı-İçtihatlı Mevzuat İncelemesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Basım, 2022.
- Berger, Peter L. - Luckmann, Thomas. *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi: Modern İnsanın Yönelimi*. çev. Mustafa Derviş Dereli. Ankara: Heretik Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Berktaş, Fatmagül. “Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye”. *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no 7, 2004*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, ts.
- Berktaş, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları, 3. Basım, 2010.
- Berktaş, Fatmagül. *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Metis Yayınları, 5. Basım, 2014.
- Bilgin Kayhan, Merve. *Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler ve Sağ Popülizm İlişkisi: İstanbul Sözleşmesi Örneği*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Bora, Aksu. *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları, 6. Basım, 2014.
- Boyar, Oya. “Anayasa Hukuku ve Şiddet”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22/53-80 (2016), 1.
- Bozalp Gücüyener, Merve - Koyuncu, Ahmet Ayhan. “Byung-Chul Han’da Şiddet ve Toplumsal Şiddetin Dönüşümü”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 60 (2023).

- Bölükbaşı, Özge. “Genel Olarak İstanbul Sözleşmesi’nin 6284 Sayılı Kanun İle Karşılaştırılması”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi* 14/2 (2022).
- Brizendine, Louann. *Erkek Beyni*. çev. Gül Tonak. İstanbul: Say Yayınları, 1. Basım, 2011.
- Butler, Judith. *Bela Bedenler*. çev. Zeynep Talay Turner. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 1. Basım, 2014.
- Butler, Judith. *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. çev. Başak Ertür. İstanbul: Metis Yayınları, 6. Basım, 2018.
- Can, Burhanettin. “Kadına şiddet/Aile içi şiddet söylemi üzerine-1”: *Milli Gazete*. 11 Mart 2016. Erişim 10 Mart 2025. <https://www.milligazete.com.tr>
- Can, Burhanettin. “Kur’ân’daki Şiddet Kavramı Açısından Toplumsal Cinsiyet Projesi ve İstanbul Sözleşmesi-2”. *Umran Dergisi* 316 (2020).
- Can, Süreyya. “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ile Uygulamadaki Eksiklikler”. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 5/2 (2021).
- Canatan, Kadir. “Aile Kavramının Tanımı”. *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap, 2. Basım, 2011.
- Canatan, Kadir. “Aile Kavramının Tanımı”. *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap, 3. Basım, 2013.
- Canikoğlu, Seher Kırbaş. “Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun)”. *Ankara Barosu Dergisi* 3 (2015), 355-378.
- Cevizci, Ahmet. *Aydınlanma Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları, 1. Basım, 2017.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 3. Basım, 1999.
- Ceylan, Harun. *İstanbul Sözleşmesi*. İstanbul: Kudemâ Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Chanter, Tina. *Toplumsal Cinsiyet*. çev. Mehmet Erguvan. Ankara: Fol Yayıncılık, 1. Basım, 2019.
- Cihangir, Meryem. “Neslin Korunması İlkesi Bağlamında ‘Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyetsizlik’ Söylemlerine Eleştirel Bakış”. *Dini Araştırmalar Dergisi* 67 (2024).
- Clapham, Andrew. *İnsan Hakları*. çev. Hakan Gür. Ankara: Dost Kitabevi, 1. Basım, 2010.
- Connell, R.W. *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. çev. Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 4. Basım, 2019.

- Çağlayan, Sezai. “Türkiye’nin Uluslararası Hukuk Manevrası: İstanbul Sözleşmesi”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi* 3/2 (2023).
- Çamurcu, Meryem Hazal. *Türkiye’de Siyasal Muhafazakârlığın İstanbul Sözleşmesi’ne Tepkisi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Çapcıoğlu, İhsan. “Sekülerleşen Toplumda Bireyselleşen Aile” 13/2 (2018).
- Çapcıoğlu, İhsan - Çetin, Kübra. “Kavramsal Olarak Toplumsal Cinsiyete Kısa Bir Bakış”. *Toplumsal Cinsiyet*. Ankara: İksad Yayınevi, 2020.
- Çatı, Mor. “Erkek Şiddetini Önlemede 6284 Sayılı Kanun”. *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı* (blog), 20 Temmuz 2022. <https://morcati.org.tr/yayinlarimiz/brosurler/256-erkek-siddetini-onlemede-6284-sayili-kanun/>
- Çatı, Mor. “Kadın ve LGBTİ+ Örgütlerinden Çağrı: Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi Denetleme Komitesi (GREVIO) Adayı Prof. Dr. Feride Acar Olmalıdır!” *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı* (blog), 25 Ocak 2019. <https://morcati.org.tr/basın-aciklamaları>
- Çelik, Gizem. *Öldüren Erkeklikler Eşine Şiddet Uygulamış Cezaevindeki Erkekler*. İstanbul: NotaBene Yayınları, 2. Basım, 2018.
- Çetin, Halis. “Liberalizmin Temel İlkeleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2/1 (2001).
- Çınar Köysüren, Aliye. *Kültürel ve Dini Algıda Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: Sentez Yayıncılık, 2. Basım, 2016.
- Çiğdem, Ahmet. *Aydınlanma Düşüncesi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Basım, 1997.
- Çitci, Feyza. *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Dağ, Ahmet. *İnsansız Dünya: Transhümanizm*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Dağ, Ahmet. “Toplumsal Bir Kötülük Olarak: TCE veya Cinsiyetsizleştirme”. *Çilingir Düşünce ve Kültür Dergisi* 4 (2017), 16-19.
- Dereköy, Sefa. “Magna Charta(Büyük Ferman) Bir Magna Sancta(Büyük Kutsal) Mı?” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/56 (2018).
- Dikeçligil, F.Beylü. “Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu”. *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 8/31 (2012).
- Dinçer, Onur. *Eşitlik Tahayyülünün Müşterek Kurgusu: Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun Çalışma Öncelikleri ve Çıkan Politika Metinleri Üzerine*

- Bir Analiz*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Tez, 2014.
- Direk, Zeynep. *Cinsiyetli Olmak: Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 4. Basım, 2014.
- Dokuyucu, Hayrunnisa. “Muhafazakâr Kadınların İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Cinsiyet Eğilimleri”. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2022).
- Dökmen, Zehra Y. *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 6. Basım, 2015.
- Dursun, Akif. “İstanbul Sözleşmesi’nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (2020).
- Duvar, Gazete. “AP kabul etti: AB İstanbul Sözleşmesi’ni uygulamaya hazırlanıyor”. Text. <https://www.gazeteduvar.com.tr> 11 Mayıs 2023. Erişim 25 Şubat 2025.
- Dürüşken, Çiğdem. *Magna Charta Büyük Sözleşme*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1. Basım, 2009.
- Ecevit, Yıldız. *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2011.
- Ecevit, Yıldız. “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulur? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?” *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 25/4 (2003).
- Ediz, Ayşe - Altan, Şenol. “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması”. 397-410. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2017.
- Engström, Gülseren. *Aile İçi Şiddet Çaresi Ne?* İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, 2013.
- Erdem, Mehmet. “Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 73 (2007).
- Erdik, Suat. *Kadına Yönelik Şiddet Bağlamında 6284 Sayılı Yasanın Kapsamı ve Yeterlilik Açısından Değerlendirilmesi: Aydın İli Örneği*. Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Ertürk, Yakın. *Sınır Tanımayan Şiddet Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*. İstanbul: Metis Yayınları, 2. Basım, 2022.
- Federasyonu, TKDF-Türkiye Kadın Dernekleri. “TKDF Başkanı Canan Güllü, İstanbul Sözleşmesi’ne Dikkat Çekti” Erişim 16 Mart 2025. <https://tkdf.org.tr>
- Firestone, Shulamith. *Cinselliğin Diyalektiği*. çev. Yurdanur Salman. İstanbul: Payel Yayınevi, 2. Basım, 1993.

- Gazetesi, Sibel Erarslan, Star. "İstanbul Sözleşmesi'ne karşı yükselen dini itirazlara kulak verecek miyiz?" *Star.com.tr*. Erişim 16 Mart 2025.
- Geniş, Bahadır vd. "Alkol/Madde Kullanım Bozukluklarında Şiddet ve İntiharın Nörobiyolojik Temelleri". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 14/2 (2022).
- Giddens, Anthony. *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm*. çev. İdris Şahin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2. Basım, 2010.
- Giddens, Anthony. *Modernite ve Bireysel Kimlik: Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum*. çev. Ümit Tatlıcan. İstanbul: Say Yayınları, 1. Basım, 2010.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*. çev. Ülgen Yıldız Battal. Ankara: Siyasal Kitabevi, 4. Basım, 2012.
- Giddens, Anthony - W.Sutton, Philip. *Sosyoloji*. çev. Emine Arzu Kayhan. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 1. Basım, 2019.
- Gittins, Diana. *Aile Sorgulanıyor*. çev. Tuna Erdem. İstanbul: Pencere Yayınları, 2. Basım, 2011.
- Goody, Jack. *Avrupa'da Aile: Bir Tarihsel-Antropolojik Deneme*. çev. Serpil Arısoy. İstanbul: Literatür yayıncılık, 1. Basım, 2004.
- Gültekin, Mücahit - Şahin, Meryem. *Türkiye'de ve Dünyada Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Sekam Yayınları, 3. Basım, 2016.
- Gündüz, Şinasi. *Küresel Sorunlar ve Din*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1. Basım, 2005.
- Günerigök, Mustafa. "Geç Modern Çağda Dinsel Bireycilik ve Kimlik". *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 36 (2017).
- Günerigök, Mustafa. "Toplumsal Cinsiyet, İslam ve İstanbul Sözleşmesi". İstanbul: TireKitap Yayınları, 2020.
- Güneş, Ayşe. "Kesişimsellik Yaklaşımı Bağlamında Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin CEDAW Komitesi Genel Tavsiye 35 Sayılı Kararı'nın Analizi". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29/3 (2021).
- Gürgey Çağlar, Fatma İrem - Yücel Dericiler, Özge. "Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Özen Yükümlülüğünün Dönüşümünün Bir Örneği Olarak CEDAW Komitesi'nin 35 Sayılı Tavsiye Kararı". *Ankara Barosu Dergisi* 77/1 (2019).
- Güriz, Adnan - Ersöz, Gülfem. "Avrupa'da Reform Hareketi ve Mülkiyet Sorunu". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/1 (ts.).
- Haber7. "Yahudilerin saldırdığı beş cephe: Hedef aile, çare İslami hilal duvarı". *Haber7*. Erişim 18 Şubat 2025. <https://www.haber7.com>

- Haberler, Tüm. “‘İstanbul Sözleşmesi imzalandıktan sonra kadın cinayetleri her yıl arttı’”. *Türkiye Postası Gazetesi* (blog), Erişim 25 Temmuz 2020. <https://www.turkiyepostasi.com>
- Hamzaoglu, Mehtap - Şener, Bülent. “Kadına Yönelik Şiddet Olgusunun Sosyo-Politik, Sosyo-Ekonomik ve Kültürel-İdeolojik Kökleri Üzerine Bir Değerlendirme: ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği’ ve ‘Namus’ Olguları”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 24 (2022).
- Hırata, Helena vd. *Eleştirel Feminizm Sözlüğü*. çev. Gülnur Acar Savran. Ankara: Dipnot Yayınları, 1. Basım, 2015.
- <https://www.hatemihukukburosusu.com>. “AV. Kezban Hatemi’nin Kadem İstanbul Sözleşmesi Raporu ve Basına Sunum Metni Hakkındaki Görüşleri” Erişim 18 Kasım 2024. <https://www.hatemihukukburosusu.com>
- Illich, Ivan. *Şenlikli Toplum*. çev. Ahmet Kot. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 5. Basım, 2018.
- Işık, Mehmet Fatih. *Feminist Söylemde Yeni Bir Bakış: Judith Butler*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 1. Basım, 2022.
- İçli, Tülin Günşen vd. *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 1995.
- İnce, Abdullah - Çelik, Murat. “Cevdet Said Düşüncesinde İslam Topluluklarında Şiddet Sorunsalı ve Din”. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/12 (2019).
- İnci, Rabia. “Çalışan Kadınlarda Şiddet Algısı ve Bu Algıda Ekonomik Şiddetin Yeri”. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 2/3 (2019).
- İnsan Hakları Derneği, Kadının. “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)”. *Kadının İnsan Hakları Derneği*. 20 Şubat 2024. Erişim 15 Şubat 2024. <https://kadininsanhaklari.org>
- Kamla, Bhasin. *Toplumsal Cinsiyet*. Kadınlarla Dayanışma Vakfı, 2003.
- Kancı, Tuba. “Türkiye’de Eğitim, Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Noktaları”. *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Edebiyat, Medya ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Basım, 2021.
- Kandiyoti, Deniz. *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayınları, 4. Basım, 2013.
- Kaplan, Hilâl. *Ailenin Adı Yok Ya Da Neden Feminist Değilim*. İstanbul: Turkuvaz Kitap, 3. Basım, 2021.
- Kaptanoğlu, İlknur Yüksel. “Kadınlara Yönelik Şiddetin Görünürlüğü”. *Kişisel Olan Politiktir Kadınlara Yönelik Eviçi Şiddet Verisi ve Politika*. İstanbul: NotaBene Yayınları, 1. Basım, 2020.

- Kaptanoğlu, İlknur Yüksel - Çavlin, Alanur. “Kadına Yönelik Şiddet Yaygınlığı”. *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık, 2015.
- Karal, Dilek. “Türkiyede Kadına Yönelik Şiddet”. Erişim 06 Ağustos 2024. <https://www.academia.edu>
- Karatepe, Şeyma. *Üniversite Öğrencilerinde Cinsiyetsizleşme*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Karınca, Eray. *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Basım, 2010.
- Kaşıkcı, Ayşe - Gülümser, Işıl. “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anayasalara ve Uluslararası Sözleşmelere Yansımaları”. *Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi* 1/1 (2021).
- Keleş, Dilek - Onay, Duygu. “İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği”. *Kültür ve İletişim Dergisi* 24/48 (2021).
- Keller, Evelyn Fox. *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*. çev. Ferit Burak Aydar. İstanbul: Metis Yayınları, 2. Basım, 2016.
- Keskin, İbrahim. “Çağdaş Dünyada Aile Karşıtlığının Teolojik Temellerine Yönelik Sosyolojik Bir Soruşturma”. *Ağaç Kovuğundan Çıkmak Aile Üzerine Yazılar*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Kılınç, Gizem Meral. “Doğuma Bağlı İzinler ve Kısmi Süreli Çalışma Uygulaması”. *Eskişehir Barosu Dergisi* 8/1 (2023).
- Kıral, Bilgen. “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (2020).
- Kocabay-Şener, Nihal vd. “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya”. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/2062>
- Koray, Meryem. “Avrupa Birliği ve Türkiye’de ‘Cinsiyet’ Eşitliği Politikaları: Sol-Feminist Bir Eleştiri”. *Çalışma ve Toplum Dergisi* 2/29 (2011).
- Köktaş, Ömer Faruk. *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Politikasının Değişimi: İstanbul Sözleşmesi Örneği*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.
- Köse, Begüm. “Geçmişten Günümüze Aile”. *Değişen Toplumda Değişen Aile: Sosyolojik Tartışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 4. Basım, 2020.
- Köseoğlu, Mualla. “Kadına Yönelik Şiddet Sorununun Sosyalleşme Süreci ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Değerlendirilmesi”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* 19/42 (2018).

- Kristeva, Julia. *Simone de Beauvoir Aramızda*. çev. Özgü Berksoy. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2. Basım, 2018.
- Kümbetoğlu, Belkıs. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2. Basım, 2008.
- Leblebici, Ayşe Nur. *Şiddetin Görünmeyen Yüzü: Kadının Kadına Şiddeti*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*. çev. Osman Akınhay - Derya Kömürçü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1. Basım, 1999.
- Martı, Huriye. “Şiddet ve Kültür: Kadına Yönelik Şiddet Kültürel Kodlar Eşliğinde Değerlendirmek”. *Kadın Olmak İslâm, Gelenek, Modernlik ve Ötesi*. İstanbul: İz Yayıncılık, 3. Basım, 2020.
- Merkezi, Saha. “1 Ocak – 30 Haziran 2024 Tarihleri Arasında Basına Yansıyan Kadına Şiddet Vakalarının İncelenmesi - Sosyopolitik Saha Araştırmalar Merkezi” Erişim 06 Temmuz 2024. <https://sahamerkezi.org/>
- Merter, Mustafa. *Hekaton’la Son Tango: Aileyi İfsad Etme ve İnsanlığı Yeniden Yapılandırma Küresel Projesi’nin Bir Meta Analizi*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 1. Basım, 2023.
- Moroğlu, Nazan. “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 99 (2012), 357-380.
- Moroğlu, Nazan. “Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler”. *Nazan Moroğlu*. Erişim 15 Şubat 2024. <https://nazanmoroglu.com>
- N4CM. “LGBT Hareketinin Geleceği Transhümanizmi İçeriyor Olabilir”, 28 Şubat 2018. <https://churchandstate.org.uk>
- Odman, Tevfik - Odman, Lütfiye. *Erkekler De Şiddet mağduru Hikayeleriyle Erkeklerle Karşı Kadın Şiddeti*. Adana: Karahan Kitabevi, 1. Basım, 2017.
- Okumuş, Ejder. *Dinin Toplumsal İnşası*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Özateş Gelmez, Özge Sanem. “Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetle Mücadelede Grup Çalışmaları”. *Dalgaları Aşmak: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetle Mücadelede Uğraklar*. Ankara: Nika Yayınevi, 1. Basım, 2020.
- Özbek, Çağlar. “Modernite Postmodernite İkiliğinde Cinsiyeti Yeniden Kurgulamak”. *İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (2016).
- Özçoban, Alara Dilem. *Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Önlenmesi*. İzmir: Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Tez, 2018.
- Özerkmen, Necmettin - Gölbaşı, Haydar. “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* 15 (2010).

- Öztürk, Musa. “Şiddeti Cinsiyete Bölmek: Erkeğe Yönelik Şiddetin Perdelenmesi”. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 27 (2021).
- Öztürk, Necla. “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1 (2017).
- Özyazıcı, Alparslan. *Alkollü İçkiler Sigara ve Madde Bağımlılığı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 10. Basım, 2014.
- Platformu, İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme. “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin hükümlerini yürürlüğe koyan yasal ve diğer tedbirler hakkında Türkiye’nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu”. <https://dspace.ceid.org.tr>
- Portalı, Kaos GL-LGBTİ+ Haber. “Cinsiyet Eşitliği Anaokulundan Başlıyor”. Erişim 18 Şubat 2025. <https://kaosgl.org>
- Rousseau, Jean Jacques. *Toplum Sözleşmesi*. çev. Vedat Günyol. İstanbul: Litera Yayıncılık, 1. Basım, 2018.
- Sallan Gül, Songül. *Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı? Bağlam Yayıncılık*, 2. Basım, 2013.
- Sancar, Serpil. *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 5. Basım, 2020.
- Saygılıgil, Feryal. *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Sayıl, Işık. “Ruh Sağlığı Sorunu Olarak Şiddet”. *Kriz Dergisi* 2/2 (1994), 273-276.
- Scott, Joan W. *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz*. çev. Aykut Tunç Kılıç. İstanbul: Agora Kitaplığı, 1. Basım, 2007.
- Selime. “İstanbul Sözleşmesi Bilgi Notu”. *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı* (blog), 11 Mayıs 2021. <https://morcati.org.tr>
- Sevim, Ayşe. *Feminizm*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1. Basım, 2005.
- Simmel, Georg. *Bireysellik ve Kültür*. çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 1. Basım, 2009.
- Somunoğlu İkinci, Sinem. “Toplumun Kanayan Yarası: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kavramı ve Yansımaları”. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi* 13/2 (2014).
- Sontate, Kajol V. vd. “Alcohol, Aggression, and Violence: From Public Health to Neuroscience”. *Frontiers in Psychology* 12 (20 Aralık 2021). <https://doi.org>

- Şafak, Yeni. “Türkiye, İstanbul Sözleşmesi’nden derhal çıkmalıdır! | Yusuf Kaplan”. Text. *Yeni Şafak*. Yeni Şafak. Yeni Şafak. Erişim 15 Eylül 2024. <https://www.yenisafak.com>
- Şafak, Yeni. “Türkiye, İstanbul Sözleşmesi’ni çöpe gönderdi, nihayet! | Yusuf Kaplan”. Erişim 05 Mart 2025. <https://www.yenisafak.com>
- Şahin, Erkan Melih vd. “Edirne’de kadına yönelik eş şiddeti yaygınlığı ve kadınların şiddete karşı tutumları”. *Cumhuriyet Tıp Dergisi* 34/1 (2012).
- Şenbalkan, Şadıman. *Kadına Şiddet Madalyonun Öbür Yüzü*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Basım, 2013.
- Şenol, Dolunay - Yıldız, Sıtkı. *Kadına Yönelik Şiddet Algısı: Kadın ve Erkek Bakış Açılılarıyla*. Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, 2013.
- Şenol, H. Kübra Ercoşkun Şenol. “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 13 (2019), 423-459.
- Şentürk, Ünal. *Aile Sosyolojisine Bir Katkı*. Bursa: Dora Yayıncılık, 2. Basım, 2021.
- Şimşek, A. Aslı. “Bir İnsan Hakları İhlali ve Ayrımcılık Biçimi Olarak Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kalıpyargıları: CEDAW Çerçevesinde Bir İnceleme”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (2020).
- Şimşirgil, Prof Dr Ahmet - Şimşirgil, Prof Dr Ahmet. “İstanbul Sözleşmesi | Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil”. Erişim 13 Mart 2025. <https://www.turkiyegazetesi.com.tr>
- Şişman, Nazife. ““İslâm ve Cinsiyet "Meselesi: metodolojik Problemler". program adı: Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı, İstanbul, 26 Mayıs 2012.
- Tanör, Bülent - Yüzbaşıoğlu, Necmi. *1982 Anayasasına göre Türk Anayasa Hukuku (2001 Anayasa Değişikliklerine Göre)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1. Basım, 2001.
- Taşkın Çürükoğlu, İpek. *İstanbul Sözleşmesi’nin İmzalanma ve Kaldırılma Sürecinin Yazılı Basında Temsili*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Tezcan, Fatih. *Evlenmemiş Bireylerin Yaşam Tarzları: Toplumsal Bağlamda Gizli Bir Damgalanma*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Tezcan, Mahmut. *Türkiye’de Töre (Namus) Cinayetleri (Sosyo-Kültürel Antropolojik Yaklaşım)*. Ankara: Naturel Yayınları, 1. Basım, 2003.
- Tokdoğan, Nagehan. “Sevginin ve Nefretin Eğilip Bükülebilirliği: Kadınların Milliyetçiliği”. *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Basım, 2021.

- Touraine, Alain. *Kadınların Dünyası*. çev. Mehmet Moralı. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2007.
- Turner, Brayn S. *Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm*. çev. İbrahim Kapaklıkaya. İstanbul: Anka Yayınları, 2. Basım, 2003.
- Ulukütük, Mehmet. “Ontolojiye Politik Tahakküm: Feminizm ile Oryantalizm (Kirli) İttifakının Gölgesinde Aile”. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Uluocak, Şeref vd. *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet: Çanakkale Örneği ve Çanakkale’de Kadın Hakları Konusundaki Sosyal Hizmet Çalışmalarının Kısa Tarihçesi*. Ankara: Paradigma Akademi Yayınları, 2014.
- Usta, Ufuk. “KADEM Kadına Yönelik Cinsel Şiddetle Mücadele Çalıştayları”. *KADEM* (blog), 10 Mayıs 2021. <https://kadem.org.tr>
- Usta, Ufuk. “Şiddet Nedir ve Şiddete Karşı Kadının Korunması ve Başvuru Yolları”. *KADEM* (blog), 27 Şubat 2014. <https://kadem.org.tr>
- Uyumaz, Alper - Akdağ, İdris. “Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı Takip Kavramı ile Israrlı Takip Mağdurunun Korunması”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/2 (2015).
- Ünal, Amine Büşra. *Kadın ve Aile Perspektifinden İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun’un İncelenmesi*. Konya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Ünal, Serdar - Avcı, Duygu. “Kolektiviteden Bireyciliğe Geçiş: Aile ve Evlilik Kurumuna Dair Değişen Göstergeler ve Kaygılar”. *Turkish Studies Social Sciences* 14/5 (2019).
- W. Creswell, John. *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. çev. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün. Ankara: Siyasal Kitabevi, 3. Basım, 2013.
- Walby, Sylvia. *Patriyarka Kuramı*. çev. Hülya Osmanağaoğlu. Ankara: Dipnot Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Walby, Sylvia. *Patriyarka Kuramı*. Ankara: Dipnot Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Watt, Lan. *Modern Bireyciliğin Mitleri*. çev. Mehmet Doğan. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Weber, Max. *Ekonomi ve Toplum*. çev. Latif Boyacı. İstanbul: Yarın Yayınları, 1. Basım, 2012.
- Willaime, Jean Paul. *Dinler Sosyolojisi*. çev. Ramazan Adıbelli. Pinhan Yayıncılık, 1. Basım, 2017.

- Yarar, Betül. “Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri”. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Yardımcı, Sibel - Güçlü, Özlem. “Queer Tahayyül”. *Queer Tahayyül*. İstanbul: Sel Yayıncılık, 1. Basım, 2013.
- Yıldırım, Ali - Şimek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 8. Basım, 2011.
- Yıldırım, Ergün. “Aile ve Evlilik Türleri”. *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap, 3. Basım, 2013.
- Yıldırım, Ergün. “Toplumsal Değişme Sürecinde Aile”. *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap, 3. Basım, 2013.
- Yıldırım, İrfan. “Birey-Toplum Dikotomisi Üzerinden Ailenin Serencamına Kuramsal Bir Bakış”. *Turkish Studies* 17/5 (2022), 951-971.
- Yıldız, Cengiz. *Din Sosyolojisi Okumaları Türkiye Üzerine Denemeler*. İstanbul: Çıra Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Yılmazçoban, Muhsin. *Değişen Türkiye’de Evlilik İlişkileri ve Aile Yapısı*. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 1. Basım, 2020.
- Yüksel, Sera Reyhani. “Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18/2 (2014).
- “Muharrem BALCI” Erişim 10 Mart 2025. <https://www.muharrembalci.com>
- “Abdurrahman Dilipak: İstanbul Sözleşmesi Allah’a Karşı Bir Komplodur!” haz. Haber Global. Yayın Tarihi 19 Mart 2021. <https://www.youtube.com>
- İslam Düşünce Enstitüsü. “Ahmet Dağ. İnsansız Dünya / Transhümanizm | Mehmet Şirin Sürmeli: İDE Akademi | Dönem Ödevi 2021-2022 İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021. 222 s. Transhüm..” Erişim 02 Mart 2025. <https://ide.org.tr>
- “Aile Hukukunda Arabuluculuk Olmaz”. Erişim 26 Ağustos 2024. <https://www.istanbulbarosu.org.tr>
- “Angelina Jolie, Elif Şafak’la İstanbul Sözleşmesi’ni konuştu”. Erişim 10 Mart 2025. <https://bianet.org>
- euronews. “Bakan Selçuk: İstanbul Sözleşmesi şiddetle mücadeledeki tek araç değil”. 24 Mart 2021. Erişim 13 Ağustos 2024. <https://tr.euronews.com>
- “Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü”. Erişim 25 Ağustos 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr>
- Kadının İnsan Hakları Derneği. “CEDAW”. Erişim 20 Şubat 2024. <https://kadinininsanhaklari.org>

- “CEDAW, İst. sözleşmesi, Lanzarote”. Erişim 12 Mart 2025. <https://www.yeniakit.com.tr>
- “Deniz Kandiyoti: Bu bir kültür savaşı değil politik savaş”. Erişim 10 Mart 2025. <https://bianet.org>
- “Dr. Mücahit Gültekin - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Nedir?” haz. Kafa Sabit. Yayın Tarihi 25 Temmuz 2019. <https://www.youtube.com>
- “Dr. Mücahit Gültekin - İstanbul Sözleşmesi ve Aile Politikaları”. haz. Kafa Sabit. Yayın Tarihi 29 Temmuz 2019. <https://www.youtube.com>
- “Erkekler de şiddet mağduru”. Erişim 22 Şubat 2025. <https://www.turkhukusitesi.com>
- Uluslararası Af Örgütü. “Feride Acar anlattı: İstanbul Sözleşmesi ve etrafındaki tartışmalar”. Erişim 09 Kasım 2024. <https://www.amnesty.org.tr>
- Human Rights Center | İstanbul Bilgi University. “Feride Acar ile İstanbul Sözleşmesi ve GREVIO Üzerine”. Erişim 12 Ağustos 2024. <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr>
- “Feyza Altun: İstanbul Sözleşmesi’nin ardından sıra 6284 sayılı kanunda”. haz. Tele1. Yayın Tarihi 21 Temmuz 2020. <https://www.youtube.com>
- “GAP ÇATOM – Kadın STK Dokümanları”. Erişim 04 Ağustos 2024. <https://www.gapcatom.org>
- “Gerçek Fikri Ne - 13 Ağustos 2020 (İstanbul Sözleşmesi’ne kim neden karşı, kim neden destekliyor?)”. haz. Habertürk TV. Erişim 10 Nisan 2025. <https://tv.haberturk.com>
- United Nations : Office on Drugs and Crime. “Global Study on Homicide”. Erişim 22 Şubat 2025. <http://www.unodc.org>
- “İstanbul Barosu”. Erişim 25 Temmuz 2024. <https://www.istanbulbarosu.org.tr/>
- “İstanbul Sözleşmesi”. *Vikipedi*, 06 Eylül 2024. <https://tr.wikipedia.org>
- Kadının İnsan Hakları Derneği. “İstanbul Sözleşmesi”. Erişim 26 Şubat 2025. <https://kadinininsanhaklari.org>
- Türkiye Gazetesi. “İstanbul Sözleşmesi | Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil”. Erişim 09 Ekim 2024. <https://www.turkiyegazetesi.com.tr>
- “İstanbul Sözleşmesi İçin Birlikte: Herkes için toplumsal cinsiyet eşitliği”. Erişim 22 Kasım 2024. <https://kaosgildernege.org>
- “İstanbul Sözleşmesi nedir? Açık ve Net’te konuklar ne dedi?” haz. Habertürk TV. Yayın Tarihi 28 Temmuz 2020. <https://www.youtube.com>

- “İstanbul Sözleşmesi ve 6284 e Neden Karşıyız?” Erişim 12 Mart 2025.
<https://www.cocukaile.net>
- “İstanbul Sözleşmesi’ne kim neden karşı, kim neden destekliyor? | Gerçek Fikri Ne - 12 Ağustos 2020”. haz. Habertürk TV. Yayın Tarihi 13 Ağustos 2020.
<https://www.youtube.com>
- “İstanbul Sözleşmesine Niçin Karşıyım?” haz. İhsan Şenocak. Yayın Tarihi 11 Ağustos 2020. <https://www.youtube.com>
- euronews. “İstanbul Sözleşmesi’ni imzalayan ve onaylayan ülkeler hangileri?” 09:40:16 +01:00. Erişim 25 Şubat 2025. <https://tr.euronews.com>
- “İstanbul Sözleşmesi’ni savunmak: Şiddetsiz bir gelecek için mücadele”. Erişim 10 Nisan 2025. <https://www.vidc.org>
- İstanbul Sözleşmesi. “İstanbul Sözleşmesinin Önemi”. Erişim 04 Mart 2025.
<https://istanbulsozlesmesi.org>
- İstanbul Sözleşmesi. “İstanbul Sözleşmesi’nin Tam Metni”. Erişim 27 Şubat 2024.
<https://istanbulsozlesmesi.org>
- “Kadınlar tek başına şiddeti durduramaz - Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı”. Erişim 22 Şubat 2025. <https://morcati.org.tr>
- Nazan Moroğlu. “Makaleler arşivi - Sayfa 5 / 15”. 06 Nisan 2024. Erişim 31 Temmuz 2024. <https://nazanmoroglu.com>
- “Mevzuat Bilgi Sistemi”. Erişim 25 Temmuz 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/>
- “Muharrem Balcı istanbul sözleşmesi iptal edilirse ne olur edilmezse ne olur?”. Erişim 08 Eylül 2024. <https://muharrembalci.com/yayinlar/gunceledair/290.pdf>
- Haber Vakti » Son Dakika Haber, Güncel Haberler, Gazeteler. “Mustafa İslamoğlu’ndan İstanbul Sözleşmesi’ne destek!” Erişim 16 Mart 2025.
<https://www.habervakti.com>
- “Ne Yapabilirim? « Aile İçi Şiddet / Kadına Yönelik Şiddet”. Erişim 22 Şubat 2025.
<https://evicisiddet.adalet.gov.tr>
- “Patriyarka, Otokrasi ve İstanbul Sözleşmesi - Seda Demiralp”. Erişim 12 Mart 2025.
<https://birikimdergisi.com>
- DHA | Demirören Haber Ajansı. “Psikolojik şiddet mağduru kocaya koruma kararı”. 28 Kasım 2024. Erişim 22 Şubat 2025. <http://www.dha.com.tr>
- İstanbul Sözleşmesi. “Sözleşmenin Hazırlanışı ve Kabulü”. Erişim 27 Şubat 2024.
<https://istanbulsozlesmesi.org>

- “Şehir Hepimizin: Aile İçi Şiddet Hattı ve İstanbul Sözleşmesi. Konuk: Canan Güllü”. haz. İstanbul Hepimizin. Yayın Tarihi 27 Ocak 2020. <https://www.youtube.com>
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. “Şiddet Biçimleri”. Erişim 21 Aralık 2023. <https://morcati.org.tr>
- “T.C.CUMHURBAŞKANLIĞI : Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Programı’nda Yaptıkları Konuşma”. Erişim 12 Ağustos 2024. <https://www.tccb.gov.tr>
- “TİHEK - TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU”. Erişim 10 Mart 2025. <https://www.tihek.gov.tr>
- “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”. Erişim 15 Mayıs 2025. <https://sozluk.gov.tr/>
- “TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ”. Erişim 02 Ağustos 2024. <https://www.tbmm.gov.tr>
- TTB Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu. “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)”. Erişim 01 Ağustos 2024. <https://www.ttb.org.tr>
- UNFPA Türkiye. “Türkiye Kadına Yönelik Şiddet Gerçeği”. Erişim 05 Mart 2025. <https://turkiye.unfpa.org/tr>
- “Violence Prevention Alliance Approach”. Erişim 11 Aralık 2023. <https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>
- “Yeni rapora göre, çalışma yaşamında her beş kişiden biri şiddet ve tacize uğruyor | International Labour Organization”. 05 Aralık 2022. Erişim 22 Şubat 2025. <https://www.ilo.org>

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Hande USTAMAHMUT	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	İstanbul Arel Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Sosyoloji
Makale ve Bildiriler	
1. Ustamahmut, Hande. “Din Ve Devlet İlişkileri Bağlamında Cemaatlerin Laikliğe Bakışı: İsmailağa Cemaati Örneği”. <i>Din Sosyolojisi Araştırmaları</i> 2, sy. 3 (Ekim 2022): 20-46.	